

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KÜTAHYALI ABDURRAHMAN FEVZİ
MİKİYASU'L-LİSAN KİSTASU'L-BEYAN**

(s. 145-163)

**GİRİŞ – METİN – TERİMLER SÖZLÜK DİZİNİ –
SÖZLÜK – TIPKIBASIM**

**MUSTAFA TOPALOĞLU
20134752**

**LEFKOŞA
2015**

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KÜTAHYALI ABDURRAHMAN FEVZİ
MİKİYASU'L-LİSAN KİSTASU'L-BEYAN
(s. 145-163)**

**GİRİŞ – METİN – TERİMLER SÖZLÜK DİZİNİ –
SÖZLÜK – TIPKIBASIM**

**MUSTAFA TOPALOĞLU
20134752**

**TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. ESRA KARABACAK**

**LEFKOŞA
2015**

**YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı
Yüksek Lisans Tez Savunması**

**Tezin Adı: Kütahyalı Abdurrahman Fevzi,
Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan (s. 145-163)
Giriş – Metin – Terimler Sözlük Dizini – Sözlük – Tıpkıbasım**

Hazırlayan: Mustafa TOPALOĞLU

**Tez 23.06.2015 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından Türk Dili Dalında Yüksek
Lisans Tezi olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.**

JÜRİ ÜYELERİ

**Yrd. Doç. Dr. Erdoğan SARACOĞLU
Jüri Başkanı**

**Yakın Doğu Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı**

**Doç. Dr. Esra KARABACAK
Tez Danışmanı**

**Yakın Doğu Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı
Bölüm Başkan Yardımcısı**

Doç. Dr. Ahmet GÜNEYLİ

**Yakın Doğu Üniversitesi
Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe
Öğretmenliği Bölümü Öğretim Üyesi**

Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün Onayı

**Prof. Dr. Çelik ARUOBA-Dr. Muhittin ÖZSAĞLAM
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü/ Müdür Yardımcısı**

ÖZ

Çalışmamızda ele alınan Kütahyalı Abdurrahman Fevzi Efendi'nin 19. yüzyılda kaleme aldığı *Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan* adlı eseri Türk dilbilgisinin tarihî seyri içerisinde Türk dilinin grameri açısından son derece önemlidir. Eser, öncelikle bir mukaddime ile başlayıp ardından beş maksat ve bir hatime şeklinde devam etmektedir.

Abdurrahman Fevzi Efendi, eserinde konularını açıklarken *maksad* ana başlığını kullanmıştır. Maksadları *bablara* babları da *nevlere*, *kısımlara* ve *sınıflara* ayırmıştır. Genellikle metnin başında ve bazen de maksadlarda açıklanması gereken ön bilgileri *tenbih*, *tefrika* ve *mühimme* başlıkları altında açıklamaktadır. Yazar, eserini kaleme alma sebeplerini açıkladıktan sonra dil öğretiminin gerekliliğine değinmiştir. Avrupa'daki dil öğretimine verilen değerin ciddi boyutlarda olduğunu söyleyerek konunun neden önemsenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Eserin toplamı 207 sayfadan oluşmaktadır. Eserdeki metin kısmının tamamı ise 177 sayfadan ibarettir. Eserin başında içindekiler kısmı, terimlerin açıklandığı kısım, yazar hakkında bilgi ve kitabın basıldığı yer hakkında bilgiler verilen bir bölüm bulunmaktadır. Eserin sonunda ise kelimelerin doğru ve yanlışlığını gösteren *doğru-yanlış* cetveli verilmiştir.

İncelememiz, ele alınan kitaptaki metnin 145.-163. sayfalarından oluşmaktadır. Çalışmamız *önsöz*, *kısaltmalar*, *giriş*, *eserin Latin harflere çevrilmiş metni*, *dilbilgisi terimleri sözlüğü – indeksi*, *sözlük*, *tıpkıbasım*, *sonsöz* ve *kaynakça* başlıklar altında ele alınmıştır. Giriş kısmı kısaca, *Kütahyalı Abdurrahman Fevzi*'nin ve *Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan*'ın Türk dilbilgisi tarihi içerisindeki yeri, eserin tanıtımı ve değerlendirilmesinden oluşmaktadır.

Çalışmamıza konu olan bu eser, gerek muhteva gerekse dilbilgisi terimleri bakımından Türk dilbilgisi tarihi açısından oldukça önem arz etmektedir.

Anahtar kelimeler: Dilbilgisi, Türk dilbilgisi tarihi, Osmanlı Türkçesi, dilbilgisi terimleri, Abdurrahman Fevzi, *Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan*, dilbilgisi kitapları, Türkçe eğitimi ve öğretimi.

ABSTRACT

Mikyasu'l-Lisan Kistasu'l-Beyan which is written by Abdurrahman Fevzi Efendi in 19th century, examined in this study, is extremely important in terms of Turkish Grammar in the history of Turkish language. The, priorly starts with an *introduction* (mukaddime) and follows five *purpose* (maksad) and one *conclusion* (hatime).

Abdurrahman Fevzi Efendi, uses *purposes* (maksad) when explaining the issues in his book. He separated *purposes* (maksad) into *types* (bab) and *types* (babs) into *categories* (nev), *sections* and *categories*. He explains, the preliminary information usually needed to be explained at the beginning of the text, under the head lines of *warnings* (tenbih), *analysis* (tefrika) and *notes* (mühimme). The Author touch the necessity of tongue teaching after explaining the reasons of writing the book. He emphasized why the issue to be considered as a serious issue after explaining the value given to language teaching in Europe.

The book totally contains 207 pages. The text sections in the book covers 177 pages. It has, at the beginning of the book, contents section, the section which the terms are explained, and a section which information given about author and where the book is published. At the end of book, a glossary given which explains the words as *true* or *false*.

Our study contains the text between the pages 145-163. The study *handled under the headlines of preface, abbreviations, introduction, the text translated into Latin, dictionary of grammar terms-index, dictionary, exact copy (tıpkıbasım), epilogue and resources*. Introduction section shortly, contains the place in history of Turkish grammar, promotion, and evaluation of the book *Mikyasu'l-Lisan Kistasu'l-Beyan* written by *Kütahyalı Abdurrahman Fevzi*.

The book which is the subject of our study, both the contents and in terms of the grammar terms contains great importance from the point of the history of Turkish grammar.

Keywords: Grammar, the history of Turkish grammar, Ottoman Turkish, grammar terms, Abdurrahman Fevzi, *Mikyasu'l-Lisan Kistasu'l-Beyan*, grammar books, Turkish teaching and education.

ÖN SÖZ

Bütün dillerde olduğu gibi Türkçede de dilbilgisi kitapları tarih boyunca her dönemde büyük bir öneme sahip olmuştur. Dilin tarihi, cümle yapısı, biçim ve söylenişi bakımından sistemli bir şekilde oluşturulan kelime gruplarından meydana gelen dilin incelenmesi şeklinde tanımlanan dilbilgisi, dil eğitiminin temelini oluşturur.

Türk dili eğitimi ve öğretimine önem verilen bir dönemde yetişen Abdurrahman Fevzi Efendi, Türk dilinin kurallarını anlattığı *Mikyasu'l-Lisan Kistasu'l-Beyan* adlı eseri 1847 yılında yazmaya başlamış ve 1851'de tamamlamıştır. Eser Türk dilbilgisi tarihi bakımından oldukça mühimdir. Bergamalı Kadri'nin 1530 yılında yazdığı *Müyessiretü'l-Ulûm* adlı eserinden sonra Türk dilinin Arap gramerleriyle örnekler verilerek yazılmış olması bakımından da ayrıca önem arz etmektedir. Çalışmamız *Mikyasu'l-Lisan Kistasu'l-Beyan* adlı eserin 1299/1882'de Meclis-i Maarif'in izniyle İstanbul'da Mahmud Beg Matbaası'nda basılmış ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Osmanlıca Eserler Bölümü'nde 29442 raf numarasıyla kayıtlı olan kopyası üzerinde yapılmıştır. 177 sayfa ve 17 bölümden oluşan bu eserin tarafımızdan incelenen kısmı 145.-163. sayfalar arasını oluşturmaktadır. İncelememiz, giriş, metnin Latin harflerine çevrilmesi, dilbilgisi terimleri sözlük – dizini, sözlük, tıpkıbasım, sonsöz, kaynakça ve kısaltmalar şeklinde ele alınmıştır. Çalışmamız giriş bölümünde Türk dilbilgisi tarihi hakkında genel bir bilgi verildikten sonra Kütahyalı Abdurrahman Fevzi'nin hayatı, *Mikyasu'l-Lisan Kistasu'l-Beyan* adlı eserin tanıtımı, eserin günümüz Türkçesiyle genel bir değerlendirmesi şeklindedir.

Ele aldığımız bu çalışmanın, Türk dilbilgisi tarihine katkıları açısından büyük bir öneme sahip olacağı kanısındayız.

Bu çalışmada bana yol gösteren, ilgi ve desteğini her zaman yanımda hissettiğim değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Esra Karabacak'a minnet ve şükranlarımı sunarken, bu yolda maddi ve manevi destekleri ile her daim benim yanımda olan değerli aileme de sonsuz teşekkür ederim.

Mustafa Topaloğlu
Lefkoşa, 2015

İÇİNDEKİLER

Öz.....	iii
Ön Söz.....	v
Kısaltmalar.....	vii
Giriş.....	1
Metin.....	9
Dilbilgisi Terimleri Sözlük İndeksi.....	43
Sözlük.....	49
Tıpkıbasım.....	55
Son Söz.....	75
Kaynakça.....	76
Özgeçmiş.....	79

KISALTMALAR

Ar.	:	Arapça
bkz.	:	Bakınız
çev.	:	Çeviren
Far.	:	Farsça
hızl.	:	Hazırlayan
c.	:	Cilt

GİRİŞ

I. Dilin gramer yönünden ele alınması belli sistemler ve kurallar dahilinde değerlendirilir. *Gramer* kelimesi, Eski Yunanca’da yazı anlamına gelen *gramma* sözcüğünden türemiş olup; söyleniş, biçim, cümlelerin yapısı, anlam ve kelime tarihi açısından sistematik bir düzen içerisinde bir araya gelerek oluşturdukları dilin bu yönüyle incelenmesi olarak tanımlanabilir.

Türkçedeki gramer çalışmalarının tarihî seyri incelendiğinde Türk diline verilen önemin Tanzimat döneminde artış gösterdiği söylenebilir. Osmanlı döneminin ilk yıllarındaki medreselerde eskiden beri süregelen Arapçanın öğretimi önemini korumuştur.

Dilin bilimsel bir yaklaşımla ele alınıp incelenmesi M. Ö. VII. yüzyılda Hintlilere kadar gitmektedir. Eski Hintlilerde ortaya çıkan bu dil çalışmalarının asıl sebebi “Veda” denilen dinî metinlerin okunmasındaki ayrılıklarda ortaya çıkan tartışmalardır. Dilin sürekli değişmesinden dolayı ve metinlerin de eski olması sebebiyle okunma noktasında sorun teşkil etmiş ve bunu çözmek için de dille ilgili çalışmalara başlanmıştır.

İlk gramer çalışmalarını ise M. Ö. III. yüzyılda yaşamış olan Hint gramercisi Pânini yapmıştır. Panini bu dönemde, Sanskritçe ile ilgili dil kuralları ve yazıları topladığı dil bilgisi kitabı olan *Ashadyayi* adlı eseri ortaya koymuştur.

Batıdaki ilk gramer kitabını Yunanlı Dionysis Thrax’ın yazdığı *Téxnē Grammatikē* (Dil Bilgisi Tekniği) adlı eseridir (M. Ö. 100). Sentaks üzerindeki çalışmalar ise İskenderiyeli Apollonios Dyskolos tarafından yapılmıştır.¹ 2. yüzyılda Dyskolos; Grek Dili’nin cümle yapısını inceleyerek Thrax’ın eksikliğini tamamlamaya çalıştığı bir söz dizimi kitabı çalışmasının yanı sıra, Dorik, İonik,

¹ Necip Üçok, **Genel Dilbilim-Lengüistik** (İstanbul: 2004), s. 191.

Aeolik ve Atik gibi edebî lehçeleri inceleyerek lehçe bilimi (İng. dialktology) çalışmaları da yapmıştır.²

Eski Roma’da dilbilgisi çalışmaları özellikle Yunanlıların etkisinde kalınarak yapılmıştır. Bu dönemde yapılan çalışmalar Yunanlıların yaptıklarını tamamlayıcı nitelikte olmuştur. Fakat farklı bir yenilik getirdikleri de söylenemez. Roma dilcilerinden olan “Varro”nun (M. Ö. I. yüzyılda) *De Lingua Latina* “Latin Dili” adlı eserinde köken bilgisinden bahsetmiştir. Varro, bu eserinde dil bilgisini bilim dili haline getirmek için çaba göstermiştir. Aynı zamanda Grekçe ve Latince arasında dilsel bir bağ olabileceğini ilk kez ileri süren de Varro’dur. Eskiçağ ile yeniçağ dilciliği arasında köprü sayılan kitaplar arasında Donatus’un (IV. yüzyıl) *Ars Grammatika*’sı ve VI. yüzyılda Bizans döneminde Priscianus’un hazırladığı *Institutiones Rerum Grammaticarum*, adlı kitap belirtilmelidir. Her ikisi de ortaçağda uzun süre elden bırakılmamıştır.³

Türklerdeki dil bilgisi çalışmaları genellikle dil öğretimi üzerinde yapılmıştır. Bu yolla yapılan sözlük çalışmaları genellikle Arapça kurallara dayanmıştır. Türk gramerciliğinin başlangıcı XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut’un yazdığı *Kitabu Cevahiri’n-Nahv fi Lugati’t-Türk* adlı eseriyle başlamıştır; lakin eser kaybolduğundan günümüze ulaşamamıştır. Kaşgarlı Mahmut’un günümüze ulaşan ve Türk Dünyası için büyük bir öneme sahip olan *Divânü Lügâti’t-Türk*⁴ adlı eseri Türk dilinin ilk gramer kitabı, sözlük, lehçe ve köken bilgisi kitabı, dilbilgisi-ansiklopedik sözlük niteliği taşımaktadır. Fakat tam anlamıyla bir gramer kitabı olarak kabul edebileceğimiz ilk eser ise XVI. yüzyılda Bergamalı Kadri tarafından yazılan *Müeyyiretü’l-Ulûm*⁵ adlı eserdir. Bu eser Batı Türkçesinin ilk gramer kitabıdır. Bu eserde Türkçe şekillerin Arapça karşılıkları da verilmiştir. Eser, gerek Tanzimat döneminde gerekse sonraki dönemlerde Türk grameri açısından ehemmiyet taşımaktadır. Batı tarzına uygunluk gösteren gramer kitapları genellikle bu dönemde yazılmıştır. Bunların başında gelenlerden Ahmet Cevdet Paşa’nın dil öğretimi

² Nesrin Bayraktar, **Dil Bilimi** (Ankara: 2006), s. 77.

³ Doğan Aksan, **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim** (Ankara: 2009), s. 18-19.

⁴ Besim Atalay, (Çev.), **Divânü Lûgat-it-Türk Tercümesi**, 4 c. (Türk Dil Kurumu Yayınları: 521, Ankara: 1985-1986).

⁵ Esra Karabacak, **Bergamalı Kadri – Müeyyiretü’l-Ulûm (Giriş-Metin-Sözlük-Terimler Dizini-Tıpkıbasım)**, (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 801, 2002).

kitapları⁶ da günümüzdeki dilbilgisi kitaplarının oluşmasında etkili olmuştur. Abdurrahman Fevzi Efendi'nin 1851 yılında basılan *Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan* adlı eseri Türk dilbilgisi tarihine yapılan büyük bir hizmet olarak gösterilebilir. Gerek *Müeyyessiretü'l-Ulûm* ile benzer noktalara sahip olması gerekse Arapça örneklerle de gösterilmesi bakımından önemli olmasının yanı sıra Ahmet Cevdet Paşa'nın üslubundan da etkilenmiştir. Sonraki yıllarda Türkçenin tarihsel süreci içerisinde farklı nitelikte gramer kitapları yazılmıştır. Vücuda getirilen bu eserlerin her biri şüphesiz ayrı bir öneme sahiptir. Bu eserlerden bazıları şunlardır: Ahmed Cevdet, *Kavâid-i Osmaniye*, (İstanbul: 1267); Süleyman Paşa, *İlm-i Sarf-ı Türkî*, (İstanbul: 1298); Selim Sabit, *Sarf-ı Osmânî*, (İstanbul: 1298); Ali Nazıma, *Lisân-ı Osmânî*, (İstanbul: 1302); Cevdet Paşa, *Tertîb-i Cedîd-i Kavâid-i Osmaniye*, (İstanbul: 1304); Fazlı Necib, *Nev-usûl Sarf-ı Osmânî*, (İstanbul: 1305), *Mutavvel Sarf-ı Osmânî*, (İstanbul: 1306); Atıf, M. Remzi, *Kavâid-i Osmaniye*, (İstanbul: 1328); Ahmet Cevad, *Lisân-ı Osmânî*, (İstanbul: 1328); Ahmet Rasim, *Amelî ve Nazarî Talîm-i Lisân-ı Osmânî*, (İstanbul: 1325); Hüseyin Cahid, *Türkçe Sarf ve Nahv*, (İstanbul: 1326); Necib Asım, *Yeni Tertib Muhtasar Osmanlı Sarfı*, (İstanbul: 1308); Manastırlı Rıfat, *Külliyât-ı Kavâid-i Osmaniye*, (İstanbul: 1303), *Hâce-i Lisân-ı Osmânî*, (İstanbul: 1311); Raşid, *Külliyât-ı Kavâid-i Lisân-ı Osmaniye*, (İstanbul: 1317); Şemşeddin Sami, *Nev-usûl Sarf-ı Türkî*, (İstanbul: 1310); Şeyh Vasfî, *Mufasssal Yeni Sarf-ı Osmânî*, (İstanbul: 1316).

Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan harf devrimiyle beraber Latin harflerinin kabul edilmesiyle birlikte dilbilgisi çalışmaları artık yeni Türk alfabesiyle yapılmaya başlanmıştır. Bu yolda yapılan ilk gramer çalışması ise 1928 yılında Türk Dili Encümeni'nce hazırlanan *Muhtasar Türkçe Gramer* adı altında yayınlanmış ve bu çalışmalar artış göstererek günümüze dek sürmüştür.

⁶ Nevzat Özkan, **Ahmed Cevdet Paşa, Tertîb-i Cedit Kavâid-i Osmaniye (Giriş-Metin-Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü- Tıpkıbasım)**, (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 883, 2007); **Ahmet Cevdet Paşa-Fuat Paşa, Kavâ'id-i Osmaniye (Ankara: 2000); Kavâid-i Türkiye** (İstanbul: 292/1875).

II. KÜTAHYALI ABDURRAHMAN FEVZİ EFENDİ’NİN HAYATI (1802-1864)

Türk diline emek verenler arasında önemli bir yere sahip olan Abdurrahman Fevzi Efendi 1802 yılında Kütahya’da doğmuştur. Asıl adı Seyyid Abdurrahman Halvetî er-Rufai el-Kütahî’dir. Kütahya’nın yetiştirmiş olduğu önemli bir dilbilimci olan Abdurrahman Fevzi, Tanzimat döneminde gramer çalışmalarına ağırlık vermiş ve Türk dilinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Babası dönemin Kütahya bilginlerinden Sadıkzade Mustafa Efendi’dir. İlk eğitimini babasından din bilgisi derslerini aldıktan sonra, 1829 yılında medrese eğitimi almak için İstanbul’a gider. Burada Müderris İmam Zade Esat Efendi’nin yanında yüksek tahsilini tamamlayıp, 1833’te diplomasını alarak müderris olur. 1834 yılında da yine İstanbul’da *Dâru’l-Hadis Valide Sultan* okuluna müderris tayin olunur. Bir yıl sonra (1835) da Arapça öğretmeni olarak atanır. Burada yirmi yıl aralıksız olarak Türkçe, Arapça ve Tarih derslerini okutur. 1858’de ise Sofya mevleviyeti rütbesine yükseltilir. 1863 yılında emekli olmuş ve bir yıl sonra 1864 yılında İstanbul’da vefat etmiştir. Naaşı, İstanbul Eyüp Defterdar Caddesi yakınındaki *Yâvedud Kabristanlığı*’na defnedilmiştir.

Kütahyalı Abdurrahman Fevzi Efendi, ilmi, eğitimi bir yaşam tarzı olarak ilke edinmiş ve bu yolda önemli çalışmalar yaparak Türk diline hizmet edenler arasında yerini almıştır. İlmin inceliklerini bilen, zeki ve olgun bir insan olarak belirtilmiştir. Bursalı Mehmet Tahir *Osmanlı Müellifleri* adlı eserinde Abdurrahman Fevzi Efendi’nin Mekteb-i Harbiye’de *kitabsız* ismiyle üne kavuştuğunu ve riyaziyyun-ı Osmaniye’den Mustafa Paşa’nın oğlu olduğunu belirtir.⁷

⁷ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, c. I (İstanbul: 1333/1914), 243-245.

III. MİKİYASU'L-LİSAN KİSTASU'L-BEYAN

I. Türk dili tarihinde Türkçeye en çok önem verildiği yıllarda Türk dilinin kurallarını anlattığı *Mikyasu 'l-Lisan Kistasu 'l-Beyan* adlı eseriyle Türk diline önemli katkıları olan Abdurrahman Fevzi Efendi, bu eserini 1847 yılında yazmaya başlamış ve 1851'de tamamlayabilmiştir. İlerleyen yıllarda eserinde bazı düzeltmeler yaparak eserini genişletmiştir. Eserin basımı ise ancak yazarın ölümünden sonra bir komisyon tarafından incelenerek dilbilgisi açısından değerli görülmesiyle olmuştur. Eser, 1882'de Darüşşafaka adıyla yayınlanmış ve okullardaki Türkçe ders müfredatları bu kitaba göre yapılmıştır. Tanzimat'ın ilk Türkçe gramer kitabı sayılmış ve yazarına da ilk Türk gramercisi unvanı verilmişse de eserin 1861'de tamamlanması ve 1881 yılında yayınlanması göz önüne alındığında, yayımlanan ilk gramer kitabının 1851'de Keçecizade Mehmed Fuad ile Ahmet Cevdet Paşa'nın birlikte kaleme aldıkları *Medhal-i Kavâid* adlı eserdir. Bu eser de uzun yıllar ders kitabı olarak okullarda öğretilen önemli bir kaynak olmuştur.

Tanzimat döneminin gramer konusunda eğitimsiz ilk aydınları, eğitimde örnek alabilecekleri bir sistem olmadığından klasik Arapça için kullanılan yöntemleri kendi eserlerinde uygulamaya çalışmışlardır. Yapılan bu yöntem ilk değildir. 1530 yılında Anadolu coğrafyasında yazılmış ilk Türkçe gramer kitabı olan *Müyessiretü 'l-Ulûm*'da uygulanmış; lakin kök ve yapı itibarıyla farklı olmasından ötürü Türkçeyi ele alan bu metot sonuçsuz kalmıştır. 19. yüzyıldaki gramer çalışmaları da önceden Anadolu'da yazılan eserlerin yöntemleri bakımından benzer nitelikler taşımıştır.

Abdurrahman Fevzi, eserinde uyguladığı yöntemler açısından çağdaşlarından farklılık göstermiştir. Öncelikle eserinin çatısını kuracağı terimleri tespit edip eserinin girişinde *Istılâhât-i Mevzû'a ve Unvânât-i Muhteri'a* başlığı altında vererek karşılıklarını da belirtmiştir. Eser, Türkçenin yapısı dikkate alınarak Arapça köklerinden türetilmesi nedeniyle mühimdir. Yapım ve çekim eklerinin tümü ayrı ayrı terimlerle gösterilmiş ve manaları için de yeni terim karşılıkları verilmiştir. Ayrıca eserde, anlamların ayırt edilebilmesi için terim türetme yoluna gidilmiştir. Eser, Türk Dil Kurumu uzmanlarından olan Ali Ulvi Elöve tarafından IV. Türk Dili Kurultayı'na sunulmak üzere 1940 yılında ilk altmış iki terimi, kendisinin türettiği

karşılıklarla hazırlanmıştır.⁸ Abdurrahman Fevzi Efendi eserinde, Türkçenin ses değerleriyle Arap alfabesini mukayese ederek yeni bir alfabe geliştirilmesi fikrini savunarak her ses için bir harf, her harf için bir ses ilkesini temel alan yeni bir Latin alfabesinin habercisi olmuştur. Yaptığı önerilerin amacı, dilin kolay okunup anlaşılması, eğitimin kaliteli ve hızlı bir şekilde yapılabilmesidir. Görüşlerinin en önemli kısmını *gramer* başlığı altında *imlâ*, *sarf* (*yapı bilgisi*), *nahv* (*söz dizimi*) ve *ıştikak*(*türetme bilgisi*)’ın birleştirilmesinin gerekli olduğunu ve ünlülerin kullanımının kaçınılmaz olduğunu savunmuştur. Türkçenin ses yapısının temelini ince ve kalın seslerin uyumlarının oluşturduğunu belirtir. Yuvarlak geniş ünlülerin sadece ilk hecede yer alması kuralını da değerlendirmiştir. Fevzi Efendi, kimi vakit standart Türkçeden ayrılıp bazı Anadolu ağızlarıyla eserini örneklendirerek eserinin genel Türkçeyi kapsayan bir *gramer* kitabı olduğunu söylemiştir.

Eser, öz Türkçe kelimelerin zenginliği açısından Cumhuriyet döneminde dikkat çekerek 1933’te Türk Dil Kurumu, Türkçenin söz varlığını tespit çalışmaları çerçevesinde İshak Refet’e *Mikyasu’l-Lisan Kıstasu’l-Beyan*’ı inceleme görevini vermiştir. Eser daha sonra Jean Deny’nin *Grammaire de la Langue Turque (Dialecte Osmanli)* adlı eserinin tercümesinde Ali Ulvi Elöve’ye⁹ öncülük etmiştir.

Manastırlı Rıfat Efendi’nin *Külliyât-ı Kavâid-i Osmâniye*¹⁰ adlı eserinin girişinde, daha sonra ise Osman Ergin’in *Maarif Tarihi*’nde¹¹ *Mikyasü’l-Lisan ve Kıstasü’l-Beyan*’ın aslında iki cilt olduğu, sadece birinci cildinin Fevzi’nin oğlu Mustafa Safvet tarafından neşredildiğinden bahsedilir. Ergin eserin ikinci cildinin Hamidiye Kütüphanesi’nde olduğunu tahmin ettiğini bildirir.¹²

Anadolu’da Osmanlı Türkçesiyle yazılan *gramer* kitaplarının ilki 1530 yılında Bergamalı Kadri tarafından yazılan *Müeyyessiretü’l-Ulûm*¹³ adlı eserdir. İkinci eser ise 19. yüzyılda Abdurrahman Fevzi Efendi’nin kaleme aldığı *Mikyasu’l-Lisan Kıstasu’l-Beyan* adlı eserdir. Bu eser 1299(1882)’da Meclis-i Maarif’in izniyle İstanbul’da Mahmud Beg Matbaası’nda bastırılmıştır. Eserin tarafımızdan

⁸ Kütahyalı Abdurrahman Hoca, Çev. Ali Ulvi Elöve, **Mikyasüllisan ve Kıstasülbeyan** (İstanbul: 1942).

⁹ Ali Ulvi Elöve (hızl.), **Mikyasu’l-Lisan Kıstasu’l-Beyan** (İstanbul: 1962).

¹⁰ Manastırlı Rıfat, **Külliyât-ı Kavâid-i Osmâniye** (İstanbul: 1303).

¹¹ Osman Ergin, **Türk Maarif Tarihi** (İstanbul: 1977).

¹² Mustafa Koç, “Abdurrahman Fevzi”, **Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi**, c. I (İstanbul: 2008), 27-29.

incelenmesi yapılırken bu baskıdan yararlanılmıştır. Eserin baskısı Beyazıd Devlet Kütüphanesi, Osmanlıca Eserler Bölümü'nde 29442 raf numarasıyla kayıtlıdır.

Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan'ın metin kısmı 177 sayfa ve 17 bölümden ibarettir. Eser, içindikiler kısmı, terimlerin açıklandığı kısım, yazar hakkında ve eserin basıldığı yer hakkındaki bilgilerin verildiği bir bölümle başlamaktadır. Bu bölüm de 22 sayfadan ibarettir. Eserin sonunda ise 8 sayfalık doğru-yanlış cetveli mevcuttur. Baştaki 22 sayfalık bölüm ayrı, metin ve doğru-yanlış cetveli ayrı numaralandırılmıştır. Eserin toplamı 207 sayfadan oluşmaktadır. Metin kısmındaki her sayfada 35 satır vardır. Eser bir mukaddime, beş maksat ve bir hatimeden ibarettir. Temel bilgiler verildikten sonra eser, konulara ve konular da kendi aralarında bölümlere ayrılmıştır. Çalışmamız, eserin metin kısmının 145.-163. sayfaları arasını kapsamaktadır.

Abdurrahman Fevzi, eserinde konularını açıklarken *maksad* ana başlığını kullanmıştır. Maksadları bablara, babları da nevlere, kısımlara, sınıflara ayırmıştır. Burada açıklanması gereken ayrıntıları da *hasîse*, *tenbih*, *mühimme*, *faide*, *tetimme* adlarıyla açıklamıştır. Metnin başında ve bazen de maksatlarda açıklanması gereken bilgileri *tevtia* adı altında maddeler halinde göstermektedir. Eserde ara başlıklar olarak *ammâ ba'd*, *nev*, *mühimme*, *fa'ide*, *maksad*, *bab*, *tarik*, *hasâ'is*, *hasîse*, *tenbîhât*, *tenbih*, *mu'tarîza*, *tetimme*, *matlab* ve *mevzi* terimleri kullanılmıştır.

Eserin başlangıcı Besmele ile olup ardından Allah'a hamdı ve Peygamber'e şükrü anlatan bir bölüm ile devam eder. *Ammâ ba'd* kısmı bir nevi önsözdür. Burada Abdurrahman Fevzi Efendi'nin dile verdiği önem yine kendisi tarafından anlatılır.

Yazar eserini yazma sebeplerini açıkladıktan sonra dil öğretiminin önemi üzerinde durmuştur. Avrupa'da dil öğretiminin nasıl önemsendiğini belirterek bizlerin de bu konuyu önemsememiz gerektiğini vurgulamıştır. Eserin en önemli özelliklerinden biri de dilbilgisi terimlerinin kullanılmasıdır. Yazarın kullandığı terimler, ne kendisinden önce yazılmış *Müeyyessiretü'l-Ulûm*'da ne de daha sonra yazılmış gramer kitaplarındaki terimlere benzemektedir. Mesela, görülen geçmiş zaman için kendisinden önce yazılan gramer kitaplarında *mazi-i şuhûdî*, öğrenilen geçmiş zaman için de *mazi-i naklî* terimleri kullanılırken *Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan*'da ise *mazi-i mahsusu'n-nisbe*, *mazi-i menkûlu'n-nisbe* terimleri kullanılmıştır. Eserin diğer bir önemli özelliği fiillerin yapısının zaman, hades ve

nisbet şeklinde sınıflandırılmış olması oldukça önemlidir. *Zaman*, fiilin zamanını, *hades*, fiilin hareketini, oluşunu, *nisbet* ise fiil köklerinin ek alarak oluşturduğu biçimleri anlatmaktadır.

II. Çalışmamız bu eserin 145.-163. sayfaları arasını kapsamaktadır. İncelemede öncelikle metin Latin harflerine çevrilmiştir. Bu çevirmede Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan *Yazım Kılavuzu*'nun en son baskısı temel alınmıştır.¹⁴ Bugün de kullanılan kelimeler yazım kılavuzundaki şekliyle yazılmıştır. Yazım kılavuzunda olmayan kelimelerde uzatma işareti ^ şeklinde kullanılmıştır. Ayn ve hemze, kesme işaretleri sadece kelime ortasında kullanılmıştır. Farsça tamlamalar ise –i şeklinde gösterilmiştir. Metinde geçen dilbilgisi terimleri tespit edilmiş ve geçtiği sayfa numaraları gösterilerek bir sözlük dizini oluşturulmuştur. Belirtilen terimler bir sayfada birden fazla kullanılmışsa dizinde sadece bir kere gösterilmiştir. Günümüzde okunmakta güçlük çekilen kelimeler için de ayrı bir sözlük oluşturulmuştur.

19. yüzyılda Kütahyalı Abdurrahman Fevzi'nin yazmış olduğu *Mikyasu'l-Lisan Kıtasu'l-Beyan* adlı gramer kitabı Türk dilbilgisi tarihi açısından oldukça mühim bir eserdir. Eser üzerinde yapılan çalışmamız dahil bütün çalışmalar değerlendirilerek Türkçenin dilbilgisi tarihi içerisinde farklı alanlardaki (terimler, anlatım biçimi, görüşler, kelime hazinesi gibi) çalışmalara kaynaklık edebilecektir.

¹⁴ Türk Dil Kurumu, *Yazım Kılavuzu*, 27. Baskı (Ankara: 2012).

METİN*
MİKYASU'L-LİSAN KİSTASU'L-BEYAN
(s. 145-163)

* Metni okumada Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan *Yazım Kılavuzu*'nun en son baskı (Türk Dil Kurumu, *Yazım Kılavuzu*, 27. Baskı, Ankara, 2012.) dikkate alınarak hazırlanmıştır. Günümüzde kullanılan metinlerin yazımını da kılavuzda gösterilen şekli ile yazılmıştır. *Yazım Kılavuzu*'nda kullanılmayan kelimelerde ise ^ işareti ile yazılmıştır. Ayn ve hemze kesme işaretleri de sadece kelimenin ortasında kullanılmıştır. Farsça tamlamalar da -i şeklinde okunmuştur. Metnin anlamının karışmaması için cümlelerde sadece nokta ve virgül kullanılmıştır.

(145) Tenbih

Cetvelde mukayyed olan ef'âl-i semâniye ile sıfat-i hadesenin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı fiil-i emrden kısm-i sâânin sıyagı meselli yüz sekizer nev ve masdarların sıyagı on sekiz nev hasıl-i masdarın sıyagı otuz altı nev olacağı cetveldən ve ifade-i sabıkadan müstebân olmağla fiil-i mürekkeb-i istikrarînin kâffe-i sıyagı bin iki yüz yirmi dört olduğu nümâyân olur.

Beşinci Bab

Emr-i hazırın mürekkeb-i iktidarînin ve emr-i mürekkeb-i merkumeden müştak olan masdarın ve masdar-i muhaffef ve hasıl-i masdar ve fiil-i hâl ve müstakbel-i mercu'n-nisbe ve meczûmu'n-nisbe ve müekkedü'n-nisbe ve fiil-i murabba'ü'n-nisbe ve sıfat-i hadise ve mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i-menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyagı ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki her kangı bir hadesin husulüne iktidar kesbiçin bir zata emr-i surette ol hadesi mutazammın olan emr-i hazırın ahirine diğər mutazammın olduğu nisbetle zamanı bi-l-külliyet selh ve tecrîd eden (-A) harfi ve bundan sonra ef'âl-i nâkısadan (-bil) emr-i zam ve ilave olunurlar (Hele söyleyebil, hele okuyabil.) gibi. İmdi (-bil) emri hades-i mensub-i bahden mahlû ve ol hadesden müsebbib olan makdûriyet ve imkânda müstamel hurûf-i mugayyiretü'l-ahdâs menzilesinde olmağın **(146)** mecmu-i mürekkeb emr-i mürekkeb-i iktidarî namıyla fiil vahîd olur. Ve yine malum ola ki hurûf-i mugayyiretü'l-ahdâs (-mA) harfi emr-i mürekkeb-i iktidarînin cüz-i ahiri bulunan (-bil) emrine lâhik olduğu surette memâlik-i Osmâniyyede müstamel olan lügati't-Türkiyede (-bil) emri li-ecli't-tahfîf ve takdir olunmağın her ne kadar manen mürekkeb ise de lafzen basit olduğu cihete nazaran fiil-i mürekkeb-i iktidarîden cüz-i ahir itibarıyla ademî olan kısm-i ef'âl-i basîtadan addolunarak onların sırasında sebt ve kayd olunduğundan hem lafzen ve hem de manen mürekkeb olan fiil-i iktidarî ya vücûdî veya cüz-i evveli itibarıyla ademî olur. Bu surette lafzen ve manen mürekkeb olan emr-i hazırın sıyagı yüz on sekiz nev olur.

Fiil-i emr-i mürekkebi-iktidarî el-malumü'l-vücûdî									
	El-mezîdü fîhi-zIr	El-mezîdü fîhi -r	El-mezîdü fîhi-msA	El-mezîdü fîhi -sA	El-mezîdü fîhi'n-nûn	El-mezîdü fîhi'ş-şîn	El-mücerredü'l- müteharrikü'l-ahir	El-mücerredü's -sA-kinü'l-ahir	
muhatab	Hele emzirebil	Hele doğurabil	Hele gülümseyebil	Hele ağsayabil	Hele söylenebil	Hele söyleşebil	Hele söyleyebil	Hele yazabil	müfred
El-malumü'l-ademî									
	El-mezîdü fîhi-zIr ve -mA	El-mezîdü fîhi'r-rA ve -mA	El-mezîdü fîhi-msA ve -mA	El-mezîdü fîhi-sA ve -mA	El-mezîdü fîhi'n-nûn ve -mA	El-mezîdü fîhi'ş-şîn ve -mA	Eyzan	El-mezîdü fîhi-mA	
muhatab	Hele emzirmeyebil	Hele doğurmayabil	Hele gülümsemeyebil	Hele ağsamayabil	Hele söylenmeyebil	Hele söyleşmeyebil	Hele söylemeyebil	Hele yazmayabil	müfred
Masdar-i müştak mine'l-emri'l-mezkûr el-malumü'l-vücûdî									
	El-mezîdü fîhi-zIr-	El-mezîdü fîhi-r-	El-mezîdü fîhi-msA-	El-mezîdü fîhi-sA-	El-mezîdü fîhi'n-nûn	El-mezîdü fîhi'ş-şîn	El-mücerredü'l- müteharrikü'l-ahir	El-mücerredü's -sA-kinü'l-ahir	
gaib	Emzirebilen	Doğurabilen	Gülümseyebilen	Ağsayabilen	Söylenebilen	Söyleşebilen	Söyleyebilen	Yazabilen	müfred

Masdar-i muhaffef müştak mine'l-emri'l-mezkûr									
“	Emzirebile	Doğurabile	Gülümseyebile	Ağsayabile	Söylenebile	Söyleşebile	Söyleyebile	Yazabile	“
Hasıl-i masdar müştak mine'l-emri'l-mezkûr									
“	Emzirebiliş	Doğurabiliş	Gülümseyebiliş	Ağsayabiliş	Söylenebiliş	Söyleşebiliş	Söyleyebiliş	Yazabiliş	“
Fiil-i hâl müştak mine'l-emri'l-mezkûr									
“	Emzirebiliyor	Doğurabiliyor	Gülümseyebiliyor	Ağsayabiliyor	Söylenebiliyor	Söyleşebiliyor	Söyleyebiliyor	Yazabiliyor	“
Müstakbel-i mercu'n-nisbe müştak mine'l-emri'l-mezkûr									
“	Emzirebilir	Doğurabilir	Gülümseyebilir	Ağsayabilir	Söylenebilir	Söyleşebilir	Söyleyebilir	Yazabilir	“
(147) Müstakbel-i meczûmu'n-nisbe müştak mine'l-emri'l-mezkûr									
“	Emzirebilecek	Doğurabilecek	Gülümseyebilecek	Ağsayabilecek	Söylenebilecek	Söyleşebilecek	Söyleyebilecek	Yazabilecek	“

Müstakbel-i müekkedü'n-nisbe müştak mine'l-emri'l-mezkûr									
“	Emzirebilir	Doğurabilir	Gülümseyebilir	Ağsayabilir	Söylenebilir	Söyleşebilir	Söyleyebilir	Yazabilir	“
Fiil-i murabba'ü'n-nisbe müştak mine'l-emri'l-mezkûr									
“	Emzirebileli	Doğurabileli	Gülümseyebileli	Ağsayabileli	Söylenebileli	Söyleşebileli	Söyleyebileli	Yazabileli	“
Fiil-i hadise müştakka mine'l-emri'l-mezkûr									
“	Emzirebilen	Doğurabilen	Gülümseye bilen	Ağsayabilen	Söylenebilen	Söyleşebilen	Söyleyebilen	Yazabilen	“
Mazi-i mahsûsu'n-nisbe müştak mine'l-emri'l-mezkûr									
“	Emzirebildi	Doğurabildi	Gülümseyebildi	Ağsayabildi	Söylenebildi	Söyleşebildi	Söyleyebildi	Yazabildi	“
Mazi-i menkulü'n-nisbe müştak mine'l-emri'l-mezkûr									
“	Emzirebilmiş	Doğurabilmiş	Gülümseyebilmiş	Ağsayabilmiş	Söylenebilmiş	Söyleşebilmiş	Söyleyebilmiş	Yazabilmiş	“
Fiil-i müsellesü'n-nisbe müştak mine'l-emri'l-mezkûr									
“	Emzirebilse	Doğurabilse	Gülümseyebilse	Ağsayabilse	Söylenebilse	Söyleşebilse	Söyleyebilse	Yazabilse	“

Tenbih

Emr-i mürekkebi-iktidarînin sıyag-ı muhtelifesi yüz on sekiz nev fiil-i emrin kısm olunan sıyagı dört yüz doksan nev ve kısm-i sâîsinin sıyagı yedi yüz on altı nev ve masdarlar ancak müfred-i gaib olmağla sıyag-ı muhtelifeleri yüz yirmi üçer nev ve hasıl-i masdarın sıyagı iki yüz kırk altı nev ve müştakkat-i bâkiyye-i mestûreden her birinin sıyag-ı muhtelifesi dahi fiil-i emrden kısm-i sâînin sıyagı meselli yedi yüz on altışar nev olduğu müstebân olmağın hem lafzen ve hem manen mürekkebi olan fiil-i iktidarînin kâffe-i sıyag-ı muhtelifesi sekiz bin seksen iki nev’-î bâlig olacağı zahir ve nümâyân olur.

Tefrika

Bâlâda iş’âr olunduğu üzere fiil-i mürekkebi-iktidarînin cüz-i ahiri olan (-bil-) fiiline (-mA) harfi lâhik olduğu surette ol fiili lugat-i Çağatayide ahavâtı meselli isbât ve zikr ve memâlik-i Osmâniyyede müstamel lugatte hazf ve takdir-i vacib olur (Söyleyebilmez, söyleyemez.) gibi. İmdi lugateyn-i mezkûreteyn bi-hasebi’l-mâni müteaddî ve bi-hasebi’l-istimâl iki surette müfterik olurlar. Suret-i evveli (-bil-) fiili ef’âl-i nâkısadan (-ver-, tur-) fiilleriyle bir emr-i hazırda ictima ettikleri surette eğer (-bil-) fiil-i mezkûr ise gerek (-mA) harfiyle mutarraf olsun, gerek olmasın (-bil-) fiilini iki lugatte de te’hîr vacib olur (Söyleyiverbilir, söyleyip durabilmez.) gibi. Ve eğer mukadder ise lugat-i Osmâniyyede olduğu gibi (-bil-) fiilini (-ver-, tur-) filllerinden mukaddem ve muahhar takdir caiz olur (Söyleyemeyiver, söyleyemeyip durur.) gibi. Bunlar egerçi (söyleyebilmeyiver, söyleyebilmeyip durur.) manalarına ise de (-bil-) fiili hem mezkûr ve hem de mukadder olarak lugat-i Çağatayide dahi istimâl olunduğu bu kadar suret-i sâniye (-bil-) fiili mezkûr olur ise ef’âl-i nâkısai semâniyeden (gör, yazdı) fiilleriyle ictima etmeleri mümteni ve eğer mukadder olursa mukaddem olarak fiilin merkumundan her biriyle ictimaları caiz olur (Yazamaya gör, söyleyemeye yazdı.) gibi. İşbu farklardan için (148) cüz-i sâni itibariyle ademî olan ef’âl-i basîta sırasında sebt ve kayd olunmuştur.

Altıncı Bab

Emr-i mürekkebi-ibtidârînin ve emr-i merkumeden me’hûz ve müştak olan mazi-i mahsûsu’n-nisbe ve mazi-i menkulü’n-nisbe ve fiil-i müselleşü’n-nisbenin

sıyag-ı muhtelifesi ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki her kânî bir hadesin husulüne müsâvât ve mübâderet ve göz değercesine mülâzemet etme bir zatdan taleb olunacağı vakitte ol hadesi mutazammın olan emr-i hazırın ahirine diğer mutazammın olduğu nisbet-i emriyye ile zamanı bi-l-küllîye nez ve hal eden (ol) harfi ilhâk olunduktan sonra ef'âl-i nâkisa-i semâniyeden (gör) emri zam ve îsâl olunur (Söyleye gör.) gibi. İmdi (gör) emri hades-i mensub-i bahden mahlû ve ol hadesin levâzımından olup cüz-i evvelin medlûlüne kâ'in-i ibtidâr ve süratte müstamel olmağın ve bu cihetle hurûf-i mugayyiretü'l-ahdâs menzilesinde olmağın emr-i merkum emr-i mürekkebi ibtidârî namıyla fiil vahîd olur. Ve bu dahi malum ola ki hurûf-i mugayyiretü'l-ahdâsdan (-mA) harfi emr-i mürekkebi ibtidârînin ancak cüz-i evveline bizzat ve (-A) harfi vasıtasıyla lâhik olmakla emr-i mürekkebi merkum ya vücûdî olur veya cüz-i evveli itibariyle iki vech üzere ademî olur. Bu surette emr-i hazırın sıyag-ı muhtelifesi yüz yetmiş yedi nev olur.

Fiil-i emr-i mürekkebi-i ibtidarî el-malumü'l-vücûdî									
muhatab	El-mezîdü fihi-zIr	El-mezîdü fihi-r	El-mezîdü fihi-mAsA	El-mezîdü fihi-sA	El-mezîdü fihi'n-nûn	El-mezîdü fihi'ş-şin	El-mücerredü'l-müteharrikü'l-ahir	El-mücerredü's-sA-kinü'l-ahir	müfred
	Emzire gör	Doğura gör	Gülümseye gör	Ağsaya gör	Söylene gör	Söyleşe gör	Söyleye gör	Yaza gör	
El-malumü'l-ademî									
muhatab	El-mezîdü fihi-zIr ve -mA	El-mezîdü fihi'r-rA ve -mA	El-mezîdü fihi-mAsA ve -mA	El-mezîdü fihi-sA ve -mA	El-mezîdü fihi'n-nûn ve -mA	El-mezîdü fihi'ş-şin ve -mA	Eyzan	El-mezîdü fihi-mA	müfred
	Emzirmeye gör	Doğurmaya gör	Gülümsemeye gör	Ağsamaya gör	Söylenmeye gör	Söyleşmeye gör	Söylemeye gör	Yazmaya gör	
El-malumü'l-ademî el-iktidarî									
muhatab	El-mezîdü fihi-zIr ve -mA ba'dehü	El-mezîdü fihi'r-rA ve -mA ba'dehü	El-mezîdü fihi-msA ve -mA ba'dehü	El-mezîdü fihi-sA ve -mA ba'dehü	El-mezîdü fihi'n-nûn ve -mA ba'dehü	El-mezîdü fihi'ş-şin ve -mA ba'dehü	Eyzan	El-mezîdü fihi-mA ba'dehü	müfred
	Emziremeye gör	Doğuramaya gör	Gülümseyemeye gör	Ağsayamaya gör	Söylenemeye gör	Söyleşemeye gör	Söyleyemeye gör	Yazamaya gör	

Mazi-i mahsûsu'n-nisbe müştak mine'l-emri'l-mezkûr									
muhatab	El-mezîdü fîhi-zIr	El-mezîdü fîhi-r	El-mezîdü fîhi-msA	El-mezîdü fîhi-sA	El-mezîdü fîhi'n-nûn	El-mezîdü fîhi'ş-şin	El-mücerredü'l- müteharrikü'l-ahir	El-mücerredü's-sA- kinü'l-ahir	müfred
	Emzire gördü	Doğura gördü	Gülümseye gördü	Ağsaya gördü	Söylene gördü	Söyleşe gördü	Söyleye gördü	Yaza gördü	
(149) Mazi-i menkulü'n-nisbe müştak mine'l-emri'l-mezkûr									
“	Emzire görmüş	Doğura görmüş	Gülümseye görmüş	Ağsaya görmüş	Söylene görmüş	Söyleşe görmüş	Söyleye görmüş	Yaza görmüş	“
Fiil-i müsellesü'n-nisbe müştak mine'l-emri'l-mezkûr									
“	Emzire görse	Doğura görse	Gülümseye görse	Ağsaya görse	Söylene görse	Söyleşe görse	Söyleye görse	Yaza görse	“

Tenbih

Fiil-i emrin kısm olunan sıyagı yedi yüz yirmi nev ve kısm-i sâniyesinin sıyagı bin yetmiş dört nev ve müşakkat-i selâse-i mestûreden her birinin sıyagı dahi kısm-i sâni-i mezkûrun sıyagı meselli bin yetmiş dört nev olduğu fiil-i mürekkebi merkumun sıyagını fiil-i mürekkebi izâfinin sıyagına tatbikten müstebân olmağla fiil-i mürekkebi ibtidârînin kâffe-i sıyag muhtelifü'l-ünvânâtı dört bin yedi yüz on altı nev olur.

Mühimme

Fiil-i mürekkebi ibtidârînin cüz-i ahiri olan (gör) emrine hurûf-i mugayyiretü'l-ahdâsdan (-mA) harfi lâhik olduğu mesmû olmadığı gibi hurûf-i mugayyiretü'n-nisbe dahi dâhil olduğu mesmû olmadığından emr-i mürekkebi ibtidârî ancak mazilere ve fiil-i müsellesü'n-nisbeye isâga ve ifrâg olunur.

Yedinci Bab

Emr-i hazır-i mürekkebi iktirâbî-i mehcûre'l-istimâlden me'hûz ve müştak olan mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı ve ahvâl-i saireleri beyanındadır. Malum ola ki her kânî bir hadesin zaman-ı mazide bir zattan sudûru fiile ve husulü karîb olduğunu ifade ve inbâ vaktinde ol hadesi mutazammın olan emr-i hazırın ahirine diğer mutazammın olduğu nisbetle zamanı selh ve tecrîd eden (-A) harfi ilhâk olunduktan sonra ef'âl-i nâkisa-i semâniyeden mehcûre'l-istimâlden olan (yaz-) emrinden müştak (yazdı, yazmış) mazileri zam ve ilhâk olunur (Yaza yazdı, söyleye yazmış.) gibi. İmdi (yaz-) emri hadesi mensub-i bahden münselih olup ol hadesin levâzımından cüz-i evvelin medlûlünde kâin-i mukarebe manasında müstamel olmağın ve bu cihetle hurûf-i mugayyiretü'l-ahdâs menzilesinde bulunmağın mecmu-i mürekkebi mazi-i mürekkebi iktirâbî namıyla fiil vahîd olur. Ve yine malum ola ki hurûf-i mugayyiretü'l-ahdâsdan (-mA) harfi fiil-i mürekkebi iktirâbînin ancak cüz-i evveline hem bizzat ve hem (-A) harfinden sonra lâhik olmakla müştak minh olan emr-i mürekkebi iktirâbî muhatab mehcûre'l-istimâlin sıyag-ı mütenevvi'a-i muhtelifü'l-ünvânâtı emr-i mürekkebi ibtidârî-i sâlif-ül-beyânın sıyag-ı muhtelifesi meselli yüz yetmiş yedi nev olup elli dokuzu vücûdî ve elli dokuzu ademî ve elli dokuzu ademî-i iktidarî olur.

El-malumü'l-vücûdî Mazi-i mahsûsu'n-nisbe müştak mine'l-emri'l-mürekkebi'l-mehcûre'l-mezkûr									
	El-mezîdü fîhi-zIr	El-mezîdü fîhi-r	El-mezîdü fîhi-msA	El-mezîdü fîhi-sA	El-mezîdü fîhi'n-nûn	El-mezîdü fîhi'ş-şîn	El-mücerredü'l- müteharrikü'l- ahir	El- mücerredü's- sA-kinü'l-ahir	
gaib	Emzire yazdı	Doğura yazdı	Gülümseye yazdı	Ağsaya yazdı	Söylene yazdı	Söyleşe yazdı	Söyleye yazdı	Yaza yazdı	müfred
El-malumü'l-ademî									
	El-mezîdü fîhi-zIr ve - mA	El-mezîdü fîhi'r-rA ve - mA	El-mezîdü fîhi-msA ve -mA	El-mezîdü fîhi-sA ve -mA	El-mezîdü fîhi'n-nûn ve -mA	El-mezîdü fîhi'ş-şîn ve -mA	Eyzan	El-mezîdü fîhi-mA	
gaib	Emzirmeye yazdı	Doğurmaya yazdı	Gülümsemeye yazdı	Ağsamaya yazdı	Söylenmeye yazdı	Söyleşmeye yazdı	Söylemeye yazdı	Yazmaya yazdı	müfred
(150) El-malumü'l-ademî'l-iktidarî									
	El-mezîdü fîhi -zIr ve - mA ba'dehu	El-mezîdü fîhi'r-rA ve - mA ba'dehu	El-mezîdü fîhi-msA ve -mA ba'dehu	El-mezîdü fîhi-sA ve -mA ba'dehu	El-mezîdü fîhi'n-nûn ve - mA ba'dehu	El-mezîdü fîhi'ş-şîn ve -mA ba'dehu	Eyzan	El-mezîdü fîhi-mA ba'dehu	
gaib	Emziremeye yazdı	Doğuramaya yazdı	Gülümseyemeye yazdı	Ağsayamaya yazdı	Söylenemeye yazdı	Söyleşemeye yazdı	Söyleyemeye yazdı	Yazamaya yazdı	müfred

El-malumü'l-vücûdî Mazi-i menkulü'n-nisbe müştak mine'l-emri'l-mürekkebi'l-mehcûre'l-mezkûr									
	El-mezîdü fîhi-zîr	El-mezîdü fîhi-r	El-mezîdü fîhi-msA	El-mezîdü fîhi-sA	El-mezîdü fîhi'n-nûn	El-mezîdü fîhi'-ş-şîn	El-mücerredü'l- müteharrikü'l- ahir	El-mücerredü' s-sA-kinü'l- ahir	
gaib	Emzire yazmış	Doğura yazmış	Gülümseye yazmış	Ağsaya yazmış	Söylene yazmış	Söyleşe yazmış	Söyleye yazmış	Yaza yazmış	müfred
El-malumü'l-ademî									
	El-mezîdü fîhi-zîr ve - mA	El-mezîdü fîhi'r-rA ve - mA	El-mezîdü fîhi-msA ve -mA	El-mezîdü fîhi-sA ve -mA	El-mezîdü fîhi'n-nûn ve -mA	El-mezîdü fîhi'-ş-şîn ve -mA	Eyzan	El-mezîdü fîhi-mA	
gaib	Emzirmeye yazmış	Doğurmaya yazmış	Gülümsemeye yazmış	Ağsamaya yazmış	Söylenmeye yazmış	Söyleşmeye yazmış	Söylemeye yazmış	Yazmaya yazmış	müfred
El-malumü'l-ademî el-iktidarî									
	El-mezîdü fîhi-zîr ve - mA ba'dehü	El-mezîdü fîhi'r-rA ve - mA ba'dehü	El-mezîdü fîhi-msA ve -mA ba'dehü	El-mezîdü fîhi-sA ve -mA ba'dehü	El-mezîdü fîhi'n-nûn ve - mA ba'dehü	El-mezîdü fîhi'-ş-şîn ve -mA ba'dehü	Eyzan	El-mezîdü fîhi-mA ba'dehü	
gaib	Emziremeye yazmış	Doğuramaya yazmış	Gülümseyemeye yazmış	Ağsayamaya yazmış	Söylenemeye yazmış	Söyleşemeye yazmış	Söyleyemeye yazmış	Yazmaya yazmış	müfred

Tenbih

İşbu iki nev fiil-i iktirâbîden her birerlerinin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı bin yetmiş dört nev olduğu sîgalarını ef'âl-i mürekkebe-i sabıkadan mazi-i mürekkeblerin sıyag-ı muhtelifelerine tatbikten zahir ve aşikâr olur.

Mühimme

İşbu fiil-i mürekkebe-i iktirâbî aksamından vücûdî kısmı ef'âl-i nâkisa-i Arabiyye aksamından (kâde) fiiliyle haberi olan müstakbel-i mecmu-i müeddâsını ve ademî kısmı dahi hem mâ-i nâfiye ile masdar olan (kâde) fiiliyle haberi olan müstakbel müsbet mecmu-i müeddâsını ve hem (kâde) fiiliyle haberi olan müstakbel menfi mecmu-i müeddâsını tediye eder (Zeyd yazayazdı.) gibi. Ki (Kâde Zeyd yektubu) manasınadır (Zeyd yazmayazdı.) gibi. Ki hem (mâ kâde Zeyd yektubu) manasınadır. Ve hem (Kâde Zeyd lem yektub) manasınadır (Zeyd yazamaya yazdı.) gibi. Ki hem (mâ kâde Zeyd yakduru'l-ketbe)) ve hem (kâde Zeyd lem yakduru'(151)l-ketbe) manalarına dâldır. Nitekim fiil-i murabba'ü'n-nisbe aksamından mazi-i mühimmenü'n-nisbe ile (oldu) fiili mecmu-i ef'âl-i nâkisa-i Arabiyye aksamından (-AsI) fiiliyle haberi müstakbel mecmu-i müeddâsını tediye eder (Zeyd yazmalı oldu.) gibi. Ki (Ası Zeyd yektubu.) manasınadır. Şu kadar ki fiil-i mürekkebe-i iktirâbîden cüz-i ahir vakıa olan (-yazdı) fiili cüz-i evvelin medlûlünün yine vuku'a kurbeti ve (kâde) fiili dahi haberinin medlûlünün yine vuku'a karibiyetini ifade etmekle zıkr olunan (yazdı) fiili bâlâ-fark (kâde) manasına olur. Ama mana-yı karibiyet (Yazmalı oldu.) mürekkebinin sabıkından müstefâd olup ol kurbiyyet ise (sâre) manasına mutazammın olan (-AsI) fiilinin medlûlü olduğundan lisan-ı Türkiyyede (-ası) fiilinin medlûlüne mevzu ve dâl olan fiil bulunmuştur.

Sekizinci Bab

Emr-i mürekkebe-i sülâsî-i envâ'ından emr-i hazır mürekkebe-i izâfî-i mükerrerü'l-amelin ve emr-i mürekkebe-i merkumdan müştak olan masdar-i aslî ve masdar-i muhaffef ve hasıl-i masdar ve fiil-i hâl ve müstakbel-i mercu'n-nisbe ve müstakbel-i meczûmu'n-nisbe ve müstakbel-i mercu'n-nisbe ve müstakbel-i müekkedü'n-nisbe ve fiil-i murabba'ü'n-nisbe ve sıfat-i hadise ve mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbe sıyag-ı muhtelifesi ve

ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki ef'âl-i mürekkebe-i sâlif-ül-beyândan ancak emr-i mürekkebe-i izâfinin cüz-i evveli olan emr-i hazırın mutazammın olduğu hades ve amel müteaddîd ve mükerrer olarak matlûb olduğu surette cüz-i merkum ahirindeki (-I) harfiyle bile tekrîr olunur (Yazı yazıver.) gibi. Şu kadar ki ahdâs-i ademiycede taaddüd ve tekerrür mümkün ve mutasavver olmadığından emr-i hazır-i mürekkebe-i izâfî evveli itibariyle ademî olduğu surette ol cüz-i tekrarı caiz olmaz. Bu surette emr-i hazır müfred-i mürekkebe-i izâfinin kâffe-i sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı yüz yetmiş yedi nev olup otuz bir nev malumü'l-vücûdî olur (Yazı yazıver.) gibi. Ve yirmi sekiz nev mechulü'l-vücûdî olur (Yazılı yazılıver.) gibi. Ve otuz bir nev malumü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-ahir olur (Yazı yazıverme.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'î mechulü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-ahir olur (Yazılı yazılıverme.) gibi. Ve otuz bir nev malumü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-ahir olur (Yazılı yazılıverme.) gibi. İmdi fiil-i emr-i mürekkebe izâfî-i mükerrerü'l-amel dahi fiil-i emr-i basit meselli iki kısım olmakla, kısım-i evvelin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı yedi yüz yirmi nev olup yüz yetmiş yedi nev'î müfred-i muhatabdır. Yani mâ'ra'z-zikr emr-i hazır müfreddir. Ve yüz seksen dokuz nev müfred-i gaibdir (Yazı yazıvermesin, yazılı yazılıvermesin.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev cem-i muhatabdır (Yazı yazıverek, yazılı yazılıvermeyin.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î dahi cem-i gaibdir (Yazı yazıversinler, yazılı yazılıvermesinler.) gibi. Ve kısım-i sâninin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı dahi bin yetmiş dört nev olup yüz seksen dokuz nev'î müfred-i gaibdir (Yazı yazıvere, yazılı yazılıvermeye.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î müfred-i muhatabdır (Yazı yazıveresin.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î müfred-i mütekellimdir. (Yazı yazıvereyim.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î cem-i gaibdir. (Yazı yazıvereler.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î cem-i muhatabdır. (Yazı yazıveresiniz.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î dahi cem-i mütekellimdir (Yazı yazıvereyim.) gibi. Bu takdirce fiil-i emr-i mürekkebe-i izâfî mükerrerü'l-amelin kâffe-i sıyagı bin yedi yüz doksan dört nev'a bâlig olur. Ve yine masdar-i aslî ile masdar-i muhaffef (lâ semâ'u'z-zevâhiri küllühâ gaybun) mâ sadaki olmalarıyla ancak gaib ve esmâ-i ecnâsdan olmalarıyla ancak müfred olduklarından her birinin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı emr-i gaib meselli yüz seksen dokuz nev malum ve mechul kısımları olup, altmış üç nev'-î vücûdî ve altmış üç nev'î ademî ve altmış üç nev'î dahi ademî-i iktidarî olur. Ve hasıl-i masdar müfred-i gaib olduğu gibi cem dahi olduğundan sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı üç yüz yetmiş sekiz nev olup yüz yirmi altı nev'-î vücûdî ve yüz yirmi altı nev'-î ademî ve yüz yirmi altı nev'î dahi ademî-i

iktidarî olur. Müştakkat-i tis'a-i bâkiyyeden her birinin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı dahi **(152)** fiil-i emrden kısm-i sâninin sıyag-ı muhtelifesi meselli bin yetmiş dört nev olup fiil-i emrin münkasım olduğu kısımlara münkasım olurlar. Pes beyan-i mezkûrden müstebân ve birinci babdan zahir ve nümâyân olacağı vecihle fiil-i mürekkebi izâfî mükerrerü'l- evvelin mütenevvi'a-i matlûbeyi ifade eden sıyag-ı muhtelifenin kâffesi on iki bin iki yüz on altı nev'-î bâlig olur.

Dokuzuncu Bab

Emr-i hazır-i mürekkebi sülâsî envâ'ından emr-i mürekkebi izâfî-i istimrârî-i intişârînin ve emr-i mürekkebi merkumeden müştak ve me'hûz masdar-i aslî ve masdar-i muhaffef ve hasıl-i masdar ve fiil-i hâl ve müstakbel-i mercu'n-nisbe ve müstakbel-i meczûmu'n-nisbe ve müstakbel-i müekkedü'n-nisbe ve fiil-i murabba'ü'n-nisbe ve sıfat-i hadise ve mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mâzi-i menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifesi ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki emr-i mürekkebi merkum iki kısımdır.

Kısm-i Evvel

(dur-) emriyle mutarraf olandır (Yazıverip durma.) gibi.

Kısm-i Sâni

(yat-) emriyle mutarraf olandır (Yazıverip yatma.) gibi. İşbu iki kısım emr-i mürekkebi merkumdan her birinin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı dört yüz on üç nev olup otuz bir nev'î malumü'l-vücûdî olur (Yazıver dur.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'î mechulü'l-vücûdî olur (Yazılıver dur.) gibi. Ve otuz bir nev'î malumü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazmayıver dur.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'î mechulü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur. (Yazılmayıver dur.) gibi. Ve otuz bir nev'î malumü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazamayıver dur.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'î mechulü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazılamayıver dur.) gibi. Ve otuz bir nev'î malumü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i's-sânî olur. (Yazıverme dur.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'î mechulü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i's-sânî olur (Yazılıverme dur.) gibi. Ve otuz bir nev'î malumü'l-ademî-iktidarî bi-itibari'l-cüz'i's-sânî olur (Yazıvereme dur.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'î mechulü'l-

ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i's-sânî olur (Yazılıvereme dur..) gibi. Ve otuz bir nev'î malumü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-ahir olur. (Yazıverip durma.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'î mechulü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-ahir olur. (Yazılıverip durma.) gibi. Ve otuz bir nev'î malumü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-ahir olur (Yazıverip durama.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'î dahi mechulü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-ahir olur (Yazılıverip durama.) gibi. Bu surette fiil-i emr-i mürekkeb-i izâfî-i istimrârî-i intişârîden kısm-i evvelin sıyag-ı muhtelifesi bin altı yüz seksen nev olup dört yüz on üç nev'î emr-i müfred-i muhatab yani sâlif-ül-beyân emr-i hazır müfred ve dört yüz kırk bir nev'î müfred-i gaib (Yazıverip durmasın.) gibi. Dört yüz on üç nev'î cem-i muhatab (Yazıverip durmayın.) gibi. Ve dört yüz on üç nev'î dahi cem-i gaib sîgalarıdır (Yazıverip durmasınlar.) gibi. Ve kısm-i sâînînin sıyag-ı muhtelifesi iki bin beş yüz altı nev olup dört yüz kırk bir nev'î müfred-i gaib (Yazıverip durmaya.) gibi. Ve dört yüz on üç nev'î müfred-i muhatab (Yazıverip durmayasın.) gibi. Ve dört yüz on üç nev'î müfred-i mütekellim (Yazıverip durmayayım.) gibi. Ve dört yüz on üç nev'î cem-i gaib (Yazıverip durmayalar.) gibi. Ve dört yüz on üç nev'î cem-i muhatab (Yazıverip durmayasınız.) gibi. Ve dört yüz on üç nev'î dahi cem-i mütekellim sîgaları olur (Yazıverip durmayalım.) gibi. Bu takdirce fiil-i emrin kâffe-i sıyag-ı muhtelifesi dört bin yüz seksen altı nev'-î bâlig olur. Ve yine mâ'ra'z-zikr on iki nev müştakkatından masdar-ı aslî ile masdar-ı muhaffef ancak müfred-i gaib olmalarıyla emr-i gaibin sıyag-ı meselli her birinin sıyagı dört yüz kırk bir nev ve hasıl-i masdar müfred-i gaib olduğu gibi cem-i gaib dahi olduğundan sıyag-ı muhtelifesi sekiz yüz seksen iki nev ve müştakkat-i tis'a-i bâkiyyeden her birinin sıyag-ı muhtelifesi fiil-i emrden kısm-i sâniyenin sıyagı meselli iki bin beş yüz altı nev sıyag olmağla fiil-i mürekkeb-i izâfî-i istimrârî-i intişârînin mâ'ra'z-zikr iki kısmından her birinin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı yirmi sekiz bin beş yüz dört nev olmuş olur.

Tenbih

Fiil-i emrin ve mazilerin ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin cüz-i ahir itibariyle ademî ve ademî-i iktidarî olan kısımlarında (-Ip) **(153)** harfini zikr ve bâkî kısımlarında takdir-i vacib idiği (Yazıverip durma, yazıverip durmadı, yazıverip duramamış, yazıverip duramasa, yazıver dur, yazıvermedi durdu, yazamayivermiş durmuş, yazıveremese dursa.) gibi. Ve fiil-i hâlin kâffe-i sıyagında zikr vacib ettiği (Yazıverip duruyor, yazıverip durmuyor.) gibi. Ve müştakkat-i semâniye-i bâkiyenin

cüz-i sâni ve cüz-i ahir itibariyle ademî olan kısımlarında zıkr vacib ve vücûdî kısımlarıyla cüz-i evveli itibariyle ademî olan kısımlarında zıkr ve takdir-i câiz ettiği ve bu cihetle fiil-i mürekkebi izâfî-i istimrârî-i intişârînin müstamel olduğu yirmi sekiz bin beş yüz dört nev sıyag-ı muhtelifeden on dört bin on sekiz sıyagında zıkr vacib ve sekiz bin üç yüz altmış sıyagında hazf vacib ve altı bin yüz yirmi altı sıyagında zıkr ve hazf caiz idiği ikinci babda mestûr ve mukayyed (ahkâm-i müştereke) ünvanıyla mebsût olan mesâilden zahir ve nümâyân olur.

Onuncu Bab

Emr-i mürekkebi sülâsî envâ'ından emr-i mürekkebi izâfî-i istimrârî-i muvakkitin ve emr-i mürekkebi merkumdan me'hûz ve müştak olan masdar-ı aslî ve masdar-ı muhaffef ve hasıl-i masdar ve fiil-i hâl ve müstakbel-i mercu'n-nisbe ve müstakbel-i meczûmu'n-nisbe ve müstakbel-i müekkedü'n-nisbe ve fiil-i murabba'ü'n-nisbe ve sıfat-i hadise ve mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifesi ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki emr-i mürekkebi izâfî-i istimrârî-i muvakkit dahi iki kısımdır.

Kısm-i Evvel

(ko-) emriyle mutarraf olandır (Yazıvere ko.) gibi.

Kısm-i Sâni

(dur-) emriyle mutarraf olandır (Söyleyivere dur.) gibi. İşbu iki emr-i mürekkebdan her birinin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı dahi emr-i mürekkeb-i sabıkın kısımlarından her birinin sıyagı meselli dört yüz on üç nev olup, otuz bir nev'i malumü'l-vücûdî olur (Yazıvere ko.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'i mechulü'l-vücûdî olur (Yazılavere ko.) gibi. Ve otuz bir nev'i malumü'l-vücûdî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazmayivere ko.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'i mechulü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazılmayivere ko.) gibi. Ve otuz bir nev'i malumü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazamayivere ko.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'i mechulü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazılamayivere ko.) gibi. Ve otuz bir nev'i malumü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i's-sânî olur (Yazıvermeye ko.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'i mechulü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i's-sânî olur (Yazılıvermeye ko.) gibi. Ve otuz bir nev'i malumü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i's-sânî olur (Yazıveremeye ko.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'i mechulü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i's-sânî olur (Yazılıveremeye ko.) gibi. Ve otuz bir nev'i malumü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-ahir olur (Yazıvere koma.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'i mechulü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i's-sânî olur (Yazılıvere koma.) gibi. Ve otuz bir nev'i malumü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i's-sânî olur (Yazıvere koyama.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'i mechulü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i's-sânî olur (Yazılıvere koyama.) gibi. İmdi fiil-i emr-i mürekkeb-i istimrârî-i muvakkitten kısm-i evvelin sıyag-ı muhtelifesi bin altı yüz seksen nev olup dört yüz on üç nev'i müfred-i muhatab yani, mâ'ra'z-zıkr emr-i hazır-i müfred ve dört yüz kırk bir nev'i müfred-i gaib (Yazıvere dursun.) gibi. Ve dört yüz on üç nev'i cem-i muhatab (Yazıvere durun.) gibi. Ve dört yüz on üç nev'i cem-i gaib sîğaları olurlar (Yazıvere kosunlar.) gibi. Ve kısm-i sâni'nin sıyag-ı muhtelifesi iki bin beş yüz altı nev olup, dört yüz kırk bir nev'i müfred-i gaib (Yazıvere koya.) gibi. Ve dört yüz on üç nev'i müfred-i muhatab (Yazıvere koyasın.) gibi. Ve dört yüz on üç nev'i müfred-i mütekellim (Yazıvere koyayım.) gibi. Ve dört yüz on üç nev'i cem-i gaib (Yazıvere koyalar.) gibi. Ve dört yüz on üç nev'i cem-i muhatab (Yazıvere koyasınız.) gibi. Ve dört yüz on üç nev'i cem-i mütekellim (Yazıvere koyalım.) gibi. Ve zıkr olunan on

iki nev müştakkattan masdar-i aslî ile masdar-i muhaffef ancak müfred-i gaib olmalarıyla her birinin sıyag-ı muhtelifesi emr-i gaibin sıyag-ı meselli dört yüz kırk bir nev ve hasıl-i masdar cem-i gaib dahi olmakla sıyag-ı muhtelifesi sekiz yüz seksen iki nev ve müştakkat-i tis'a-i bâkiyyeden her birinin sıyag-ı muhtelifesi fiil-i emrden kısm-i sâninin sıyag-ı meselli iki bin beş yüz altı nev olmakla **(154)** fiil-i mürekkebi-izâfî-i istimrârî-i muvakkitin iki kısmından her birinin sıyag-ı muhtelifesi fiil-i mürekkebi-izâfî-i istimrârî-i intişârîyenin iki kısmından her birinin sıyag-ı meselli yirmi sekiz bin beş yüz dört nev olmuş olur.

Tenbih

(dur-) emri eğer lafzen veya takdîren (-Ip) harfiyle nisbetten ve zamandan bi-l-küllîye mahlû olan emr-i hazır-i basita ve mürekkebe lâhik olursa istimrârî-i intişârîyye-i mutazammın olduğu ve eğer (-A) harfiyle nisbetten ve zamandan mahlû olan emr-i hazır-i basita ve mürekkebe lâhik olursa istimrâr-i muvakkiti mutazammın olduğu ibtidâ-i maksûdda mezkûr tavtiadan müstebân ve mevârid-i istimâlâtan zahir ve nümâyân olur.

On Birinci Bab

Emr-i hazır-i mürekkebi-sülâsî envâ'ından emr-i mürekkebi-izâfî-i iktidarînin ve emr-i mürekkebi-merkumdan me'hûz ve müştak olan masdar-i aslî ve masdar-i muhaffef ve hasıl-i masdar ve fiil-i hâl ve müstakbel-i mercu'n-nisbe ve müstakbel-i meczûmu'n-nisbe ve müstakbel-i müekkdü'n-nisbe ve fiil-i murabba'ü'n-nisbe ve sıfat-i hadise ve mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki emr-i hazır-i mürekkebi-iktidarî-i mezkûrun sıyag-ı muhtelifesi memâlik-i Osmâniyyede müstamel olan lugatte yüz yetmiş yedi nev olup, elli dokuz nev'-î vücûdî olur (Hele yazıverebil, yazılıverebil.) gibi. Ve elli dokuz nev'-î ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Hele yazmayıverebil.) gibi. Ve elli dokuz nev'-î dahi ademî bi-itibari'l-cüz'i's-sânî olur (Hele yazıvermeyebil.) gibi. Ve Çağatay lugatında cüz-i ahir itibariyle dahi ademî olmakla emr-i mürekkebi-merkumun sıyagı iki yüz otuz altı nev olur (Yazıverebilme.) gibi. Bu surette memâlik-i Osmâniyyede müstamel olan lugatte fiil-i emrden kısm-i evvelin sıyag-ı

muhtelifesi yedi yüz yirmi nev olup, yüz yetmiş yedi nev'î müfred-i muhatab yani mâ'ra'z-zikr emr-i hazır müfred olur. Ve yüz seksen dokuz nev'î müfred-i gaib olur (Yazıverebilsin.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î cem-i muhatab olur (Yazıverebilin.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î cem-i gaib olur (Yazıverebilsünler.) gibi. Kısım-i sâninin sıyag-ı muhtelifesi dahi bin yetmiş dört nev olup, yüz seksen dokuz nev'î müfred-i gaib olur (Hele yazıverebile.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î müfred-i muhatab olur (Bil ki, yazıverebilesin.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î müfred-i mütekellim olur (Yazıverebileyim.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î cem-i gaib olur (Yazıverebileler.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î cem-i muhatab olur (Yazıverebilesiniz.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î dahi cem-i mütekellim olur (Yazıverebilelim.) gibi. Ve on iki nev'î müştakattan masdar-i aslî ile masdar-i muhaffeden her biri ancak müfred-i gaib olmalarıyla her birinin sıyag-ı muhtelifesi yüz seksen dokuz nev ve hasıl-i masdar cem-i gaib dahi olmakla sıyag-ı muhtelifesi üç yüz yetmiş nev ve müştakât-i tis'a-i bâkiyyeden her birinin sıyag-ı muhtelifesi dahi fiil-i emrden kısım-i sâninin sıyagı meselli bin yetmiş dört nev olur. Bu surette fiil-i mürekkeb-i izâfî-i iktidarî-i sülâsinin kâffe-i sıyagı on iki bin iki yüz on altı nev olmuş olur.

On İkinci Bab

Emr-i hazır-i mürekkeb-i sülâsî envâ'ından emr-i mürekkeb-i izâfî-i iktidarînin ve emr-i mürekkeb-i merkumdan me'hûz ve müştak olan mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki emr-i hazır-i mürekkeb-i merkumun cüz-i ahîri olan (gör-) emrine (-mA) harfi bi-hasebi's-simâ lâhik olamadığından emr-i hazır-i merkumun sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı iki yüz doksan beş nev olup otuz bir nev malumü'l-vücûdî olur (Yazıvere gör.) gibi. Ve yirmi sekiz nev mechulü'l-vücûdî olur (Yazılıvere gör.) gibi. Ve otuz bir nev'î malumü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazmayıvere gör.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'î mechulü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazılmayıvere gör.) gibi. Ve otuz bir nev'î malumü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazamayıvere gör.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'î mechulü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazılamayıvere gör.) gibi. Ve otuz bir nev'î malumü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-sânî olur (Yazıvermeye gör.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'î mechulü'l-

ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-sânî olur (Yazılıvermeye gör.) gibi. (155) Ve otuz bir nev'î malumü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-sânî olur (Yazıveremeye gör.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'î dahi mechulü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-sânî olur (Yazılıveremeye gör.) gibi. Bu surette fiil-i emrden kısm-i evvelin sıyag-ı muhtelifesi bin iki yüz nev'î olup iki yüz doksan beş nev'î müfred-i muhatab yani emr-i hazır-ı müfred mezkûr ve üç yüz on beş nev'î müfred-i gaib (Yazıvere görsün.) gibi. Ve iki yüz doksan beş nev'î cem-i muhatab (Yazıvere görün.) gibi. Ve iki yüz doksan beş nev'î cem-i gaib sîğaları olurlar (Yazıvere görsünler.) gibi. Ve kısm-i sâninin sıyag-ı muhtelifesi dahi bin yedi yüz seksen nev'î olup üç yüz on beş nev'î müfred-i gaib (Yazıvere gör.) gibi. Ve iki yüz doksan beş nev'î müfred-i muhatab (Yazıvere göresin.) gibi. Ve iki yüz doksan beş nev'î müfred-i mütekellim (Yazıvere göreyim.) gibi. Ve iki yüz doksan beş nev'î cem-i gaib (Yazıvere göreler.) gibi. Ve iki yüz doksan beş nev'î cem-i muhatab (Yazıvere göresiniz.) gibi. Ve iki yüz doksan beş nev'î dahi cem-i mütekellim sîğaları olurlar (Yazıvere göreyim.) gibi. Ve masdar-i aslî ve masdar-ı muhaffefden her birinin sıyag üç yüz on beş nev'î ve hasıl-i masdar hem müfred-i gaib ve hem cem-i gaib olmakla sıyag-ı muhtelifesi altı yüz otuz nev'î ve müştakkat-i tis'a-i bâkiyyeden her birinin sıyagı dahi fiil-i emrden kısm-i sâninin sıyag-ı meselli bin yedi yüz doksan nev olur. Fiil-i mürekkebi izâfî-i ibtidârînin kâffe-i sıyagı yirmi bir bin üç yüz altmış nev olur.

On Üçüncü Bab

Emr-i hazır-ı mürekkebi-i sülâsî envâ'ından emr-i mürekkebi-i izâfî-i iktirâbî-i mehcûre'l-istimâlden me'hûz ve müştak olan mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi'-menkulü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki tevti'adan iş'âr ve yedinci babda tezkâr olunduğu vecihle hurûf-i mugayyiretü'l-ahdâs menzilesinde bulunan ef'âl-i nâkîsa-i semâniye-i mâ'ra'z-zikrden (yaz-) emri ahirine hurûf-i mugayyiretü'l-nisbe menzilesinde olan ef'âl-i selâseden (-idi, -imiş) fiillerinden biriyle mazi bablarında beyan olunan vech-i mahsus üzere terkiib ve telif ve mazilerden birinin sîğasına tahvîl ve tasrîf olunmadıkça hem emr-i hazır-ı basit ve hem emr-i hazır-ı mürekkebe zamm ve ilhâk bi-hasebi's-simâ mümteni olduğundan fiil izâfî-i iktirâbî ya mazi-i mahsûsu'n-nisbe olur (Yazıvere yazdı.) gibi. Ve yahut mazi'-menkulü'n-nisbe olur (Yazılıvere yazmış.) gibi. İmdi fiilin maziyyen-i merkumeyn cüz-i ahîrleri olan (yaz-) emri

itibariyle ademî olamayıp ya cüz-i evveli itibariyle veya cüz-i sâniyesi itibariyle iki suretle ademî olunduğundan her birinin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı bin yedi yüz doksan nev olup yüz seksen altı nev'î malumü'l-vücudî olur (Yazıvere yazdı.) gibi. Ve yüz yetmiş iki nev'î mechulü'l-ademî olur (Yazılıvere yazmış.) gibi. Ve yüz seksen altı nev'î malumü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazmayıvere yazdım.) gibi. Ve yüz yetmiş iki nev'î mechulü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazılmayıvere yazmışım.) gibi. Ve yüz seksen altı nev'î malumü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazamayıvere yazdın.) gibi. Ve yüz yetmiş iki nev'î mechulü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-evvel olur (Yazılamayıvere yazmışın.) gibi. Ve yüz seksen altı nev'î malumü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-sânî olur (Yazıvermeye yazdılar.) gibi. Ve yüz yetmiş iki nev'î mechulü'l-ademî olur (Yazılıvermeye yazmışlar.) gibi. Ve yüz seksen altı nev'î malumü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-sânî olur (Yazıveremeye yazdık, söyleyiveremeye yazdınız.) gibi. Ve yüz yetmiş iki nev'î mechulü'l-ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-sânî olur (Yazılıveremeye yazmışsınız, söyleyiveremeye yazmışsınız.) gibi. Bu surette fiil-i mürekkebi-i izâfî-i iktirâbînin maânî-i mütenevvi'a-i matlûbeyi ifade eden sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtın kâffesi üç bin beş yüz seksen nev'î olmuş olur.

On Dördüncü Bab

Emr-i hazır-i mürekkebi-i sülâsî aksamından emr-i mürekkebi-i istimrârî-i intişârî-i iktidarînin ve emr-i mürekkebi-i merkumdan me'hûz ve müştak olan masdar-i aslî ve masdar-i muhaffef ve hasıl-i masdar ve fiil-i hâl ve müstakbel-i mercu'n-nisbe ve müstakbel-i meczûmu'n-nisbe ve müstakbel-i müekkedü'n-nisbe **(156)** ve fiil-i zü ma'ân-i erba'a ve sıfat-i hadise ve mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi'i-menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifesi ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki ikinci babda zikr olunduğu üzere emr-i hazır-i mürekkebi-i istimrârî-i intişârînin sıyag-ı muhtelifesi vücûdî ve cüz-i evveli ve sâniyesi itibariyle hem ademî-i iktidarî nev'alarına münkasım olmakla mecmu sıyag iki yüz doksan beş nev ise de cüz-i evveli ve ahiri itibariyle ademî-i iktidarî olan nev'alara (-bil-) emrini ilhâk etme bi-hasebi'l-kıyas mümteni olunduğu gibi bi-hasebi's-simâ dahi (-Ip, -Up) harfini hazf vacib olan nev'alara dahi ilhâk etme mümteni olduğundan emr-i hazır-i mürekkebi-i istimrârî-i intişârînin sıyag-ı muhtelifesi elli dokuz nev olup otuz bir nev'î malumü'l-ademî bi-itibari'l-cüz'i'l-sânî

olur (Yazıp durmayabil.) gibi. Ve yirmi sekiz nev'î meçhulü'l-ademî bi-itibari'l-cüzi'l-sânî olur (Yazılıp durmayabil.) gibi. Bu surette fiil-i emrden kısım-i evvelin sıyag iki yüz kırk nev olup elli dokuz nev'î müfred-i gaib olur. Yani emr-i hazır-i müfred olur ve altmış üç nev'î müfred-i gaib olur (Yazıp durmayabilsin.) gibi. Ve elli dokuz nev'î cem-i muhatab olur (Yazıp durmayabilin.) gibi. Ve elli dokuz nev'î dahi cem-i gaib olur (Yazıp durmayabilsinler.) gibi. Ve kısım-i sâninin sıyag-ı muhtelifesi ile mazi-i mahsûs'u'n-nisbeden ve mazi'i-menkulü'n-nisbeden ve fiil-i müsellesü'n-nisbeden her birinin sıyag-ı muhtelifesi üç yüz elli sekiz nev olup altmış üç nev'î müfred-i gaib olur (Yazıp durmayabile, yazıp durmayabildi, yazıp durmayabilmiş, yazıp durmayabilse.) gibi. Ve elli dokuz nev'î müfred-i mütekellim olur (Yazıp durmayabileyim, yazıp durmayabildim, bilmişim, bilsem.) gibi. Ve elli dokuz nev'î müfred-i muhatab olur (Yazıp durmayabilesin, yazıp durmayabildin, bilmişsin, bilseler.) gibi. Ve elli dokuz nev'î cem-i gaib olur (Yazıp durmayabileler, bildiler, bilmişler, bilseler.) gibi. Ve elli dokuz nev'î cem-i mütekellim olur (Yazıp durmayabilelim, bildin, bilmişiz, bilsen.) gibi. Ve elli dokuz nev'î dahi cem-i muhatab olur (Yazıp durmayabilesiniz, bildiniz, bilmişsiniz, bilseniz.) gibi. Ve masdar-i aslî ile masdar-i muhaffefden her birinin sıyag dahi ancak müfred-i gaib olmalarıyla yüz seksen dokuz nev olup altmış üç nev'î vücûdî olur (Yazıp durabilmek, bilme.) gibi. Ve altmış üç nev'î cüz-i evvel itibariyle ademî olur (Yazmayıp durabilmek, bilme.) gibi. Ve altmış üç nev'î cüz-i sâni itibariyle ademî olur (Yazıp durmaya bilme, bilme.) gibi. Ve hasıl-i masdarın yüz seksen dokuz nev'î müfred-i gaib ve yüz seksen dokuz nev'î cem-i gaib sığası olup yüz yirmi altı nev'î vücûdî olur (Yazıp durabiliş, bilseler.) gibi. Ve yüz yirmi altı nev'î cüz-i evvel itibariyle ademî olur (Yazmayıp durabiliş, bilseler.) gibi. Ve yüz yirmi altı nev'î cüz-i sâni itibariyle ademî olur (Yazıp durmayabiliş, bilseler.) gibi. Ve müştakkat-i tis'a-i bâkiyyeden her birinin sıyag-ı muhtelifesi dahi üç yüz elli sekiz nev'î vücûdî ve üç yüz elli sekiz nev'î cüz-i evvel itibariyle ademî ve üç yüz elli sekiz nev'î cüz-i sâni itibariyle ademî olup cem'an bin yetmiş dört nev'î olmakla fiil-i mürekkeb-i istimrârî-i intişârî-i iktidarînin kâffe-i sıyag-ı muhtelifü'l- üvânâtı sekiz bin sekiz yüz yetmiş iki nev olur.

On Beşinci Bab

Emr-i hazır-i mürekkebi sülâsî envâ'ından emr-i hazır-i istimrârî-i intişârî-i ibtidârînin ve emr-i merkumdan me'hûz ve müştak olan mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifesi ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki ef'âl-i nâkısadan (gör-) emri emr-i hazır-i mürekkebi istimrârî-i intişârî aksamından (-Ip, -Up) harfini hazf vacib olan kısımlara ilhâk olunma bi-hasebi'l-simâ mümteni olunduğundan emr-i mürekkebi istimrârî-i intişârî-i ibtidârînin elli dokuz nev'î cüz-i sâniyesi itibarıyla ademî sâzec ve elli dokuz nev'î yine cüz-i sâniyesi itibarıyla ademî-i iktidarî sıyag olur (Yazıp durmaya gör, yazıp yatamaya gör.) gibi. Bu surette fiil-i emrden kısm-i evvelin sıyag dört yüz seksen nev olup yüz on sekiz nev'î müfred-i muhatab ve yüz on sekiz nev'î cem-i muhatab ve yüz yirmi altı nev'î müfred-i (157) gaib ve yüz on sekiz nev'î cem-i gaib olur (Yazıp durmaya gör, yazıp durmaya görün, yazıp yatamaya görsün, yazılıp duramaya görsünler.) gibi. Ve kısm-i sâniyenin sıyag ile mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbeden ve fiil-i müsellesü'n-nisbeden her birinin sıyag dahi yedi yüz on altı nev olup yüz yirmi altı nev'î müfred-i gaib olur (Yazıp durmaya gör, gördü, görmüş, görse.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î müfred-i mütekellim olur (Yazıp durmaya göreyim, gördüm, görmüşüm, görsem.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î müfred-i muhatab olur (Yazıp durmaya göresin, gördük, görmüşsün, görsek) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i gaib olur (Yazıp yatmaya göreler, gördüler, görmüşler, görseler.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î müfred-i mütekellim olur (Yazıp yatmaya görelim, gördük, görmüşüz, görsek.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î dahi cem-i muhatab olur (Yazıp duramaya göresiniz, gördünüz, görmüşsünüz, görseniz.) gibi. Pes ifadet-i vakıadan ve emsile-i mesrûdeden müstebân olacağı vecihle fiil-i mürekkebi istimrârî-i intişârî-i ibtidârînin maânî-i mütenevvi'ayı ifade eden sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtının kâffesi üç bin üç yüz kırk dört nev olur.

On Altıncı Bab

Emr-i hazır-i mürekkebi sülâsî envâ'ından emr-i hazır-i mürekkebi istimrârî intişârî-i iktirâbî-i mehcûre'l-istimâlden me'hûz ve müştak olan mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifesi ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki ef'âl-i nâkısai semâniyeden mehcûre'l-istimâl (-yaz) emrinden müştak olan (yazdı-, yazmış-) mazilerini (gör-) emri gibi. Emr-i mürekkebi-

i istimrârî-i intişârî aksamından (-Up) harfini hazf vacib olan kısımlara bi-hasebi's-simâ ilhâk mümteni olduğundan mazi-i mürekkeb-i istimrârî intişârî-i iktirâbî-i mahsûsu'n-nisbe ve menkulü'n-nisbeden her birinin sıyag-ı muhtelifesi dahi üç yüz elli sekiz nev'î cüz-i sâî itibariyle ademî-i sâzec ve üç yüz elli sekiz nev'î yine cüz-i sâî itibariyle ademî-i iktidarî cem'an yedi yüz on altı nev olup yüz yirmi altı nev'î müfred-i gaib (Yazıp durmaya yazdı, yazıp duramaya yazmış.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î müfred-i mütekellim (Yazıp yatmaya yazdım, yazıp yatamaya yazmışım.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î müfred-i muhatab (Yazıp durmaya yazdın, yazıp duramaya yazmışsın.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i gaib (Yazıp durmaya yazdılar, yazmışlar.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i mütekellim (Yazıp durmaya yazdık, yazmışız.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î dahi cem-i muhatab sîgaları olur (Yazıp duramaya yazdın, yazmışsınız.) gibi. Bu surette fiil-i mürekkeb-i istimrârî-i intişârî-i iktirâbînin maânî-i mütenevvi'a-i matlûbeyi ifade eden sıyag-ı muhtelifesi müstamelesi bin dört yüz otuz iki nev olmuş olur.

On Yedinci Bab

Emr-i hazır-i mürekkeb-i rubâ'î envâ'ından emr-i hazır-i mürekkeb-i izâfî-i istimrârî-i intişârî-i mükerrerü'l-amelin ve emr-i hazır-i mürekkeb-i merkumdan me'hûz ve müştak olan masdar-i aslî ve masdar-i muhaffef ve hasıl-i masdar ve fiil-i hâl ve müstakbel-i mercu'n-nisbe ve müstakbel-i meczûmu'n-nisbe ve müstakbel-i müekkedü'n-nisbe ve fiil-i zü ma'ân-i erba'a ve sıfat-i hadise mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyag-ı ünânâtı ve ahvâl-i saireleri beyanındadır. Malum ola ki ahdâs-i ademîyyede tekerrür ve tekessür mutasavver olmadığından emr-i mürekkeb-i mezkûr cüz'iyen mükerrerin itibariyle ademî olmayıp ya cüz-i sâî itibariyle veya cüz-i ahîri itibariyle ademî-i sâzec ve ademî-i iktidarî olmakla sıyag-ı muhtelifesi iki yüz doksan beş nev olup elli dokuz nev'î vücudî olur (Yazı yazıver dur.) gibi. Ve elli dokuz nev'î cüz-i sâî itibariyle ademî olur (Yazı yazıverme dur.) gibi. Ve elli dokuz nev'î yani cüz-i sâlis itibariyle ademî-i iktidarî olur (Yazılı yazılı veremeye dur.) gibi. Ve elli dokuz nev'î cüz-i ahir itibariyle ademî olur (Yazı yazıverip yatma.) gibi. Ve elli dokuz nev'î dahi yani cüz-i ahiri itibariyle ademî-i iktidarî olur (Yazı yazıverip durama.) gibi. Bu surette fiil-i emrden kısm-i evvelin sıyag-ı muhtelifesi bin iki yüz nev olup iki yüz doksan beş nev'î müfred-i muhatab yani emr-i hazır **(158)** müfred ve üç yüz on beş nev'î

müfred-i gaib (Yazı yazıverip durmasın.) gibi. Ve iki yüz doksan beş nev'î cem-i muhatab (Yazı yazıverip durmayın.) gibi. Ve iki yüz doksan beş nev'î cem-i gaib sîgaları olur (Yazı yazıverip durmasınlar.) gibi. Ve kısım-i sâînin sıyag-ı muhtelifesi dahi bin yedi yüz doksan nev'î olup üç yüz on beş nev'î müfred-i gaib ve iki yüz doksan beşer nev'î dahi müfred-i mütekellim ve müfred-i muhatab ve cem-i gaib ve cem-i mütekellim ve cem-i muhatab sîgaları olur (Yazı yazıverip durmaya, yazı yazıverip durmayayım, yazı yazıverip durmayasın, yazı yazıverip durmayalar, yazı yazıverip durmayalım, yazı yazıverip durmayasınız.) gibi. Ve masdar-i aslî ile masdar-i muhaffef ancak müfred-i gaib olmakla her birinin sıyag-ı muhtelifesi üç yüz on beş nev'î ve hasıl-i masdar cem-i gaib dahi olmakla sıyag-ı muhtelifesi altı yüz otuz nev müştakkat-i tis'a-i bâkiyyeden her birerlerinin sıyag-ı muhtelifesi dahi fiil-i emrden kısım-i sâînin sıyag-ı meselli bin yedi yüz doksan nev olmakla fiil-i mürekkeb-i izâfî-i istimrârî-i intişârî-i mükerrerü'l-amelin maânî-i mütenevvi'aya delalet eder. Sıyag-ı muhtelifesinin kâffesi yirmi bin üç yüz altmış nev olur.

Tenbih

Fiil-i emrden kısım-i evvelin bin iki yüz nev sıyagından dört yüz seksen nev'inde (-Up) harfini zikr ve yedi yüz yirmi nev'inde hazf-i vacib ettiği ve kısım-i sâînin ve keza mazi-i mahsûs'u'n-nisbe ve menkulü'n-nisbe ve fiil-i müselleşü'n-nisbeden her birinin bin yedi yüz doksan nev sîgalarından yedi yüz on altışar nev'inde (-Up) harfini zikr ve bâkî bin yetmiş dörder nev'inde hazf-i lâzım ve vacip ettiği ve müsâderin bin iki yüz altmış nev sîgandan bin sekiz nev sîgalarında (-Up) harfini zikr vacib ve bâkî iki yüz elli iki nev sîgalarında zikr hazf câiz idiği ve fiil-i hâlinin bin yedi yüz doksan nev sîganda zikr vacib idiği ve müştakkat-i hamse-i bâkiyyeden her birinin bin yedi yüz doksan nev sîgadan bin dört yüz otuz ikişer nev'inde zikr vacib ve üç yüz elli sekiz nev'inde zikr hazf câiz olduğu ikinci babdan yani emr-i mürekkeb-i istimrârî-i intişârî babından zahir ve aşikâr olur.

On Sekizinci Bab

Emr-i hazır-i mürekkebi-i rubâ'î envâ'ından emr-i hazır-i mürekkebi-i izâfî-i iktidarî-i mükerrerü'l-amelin ve emr-i mürekkebi-i merkurdan me'hûz ve müştak olan masdar-i aslî ve masdar-i muhaffef ve hasıl-i masdar ve fiil-i hâl ve müstakbel-i mercu'n-nisbe ve müstakbel-i meczûmu'n-nisbe ve müstakbel-i müekkedü'n-nisbe fiil-i murabba'ü'n-nisbe ve sıfat-i hadise ve mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifesi ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki ihdâs-i ademiyde tekrîr ve tekessür mutasavver olmadığı cihetle (-mA) harfî cüz'iyen mükerrerine lâhik olamadığı gibi cüz-i ahir olan (-bil-) emrine lâhik olduğu suretde memâlik-i Osmâniyyede müstamel olan lugatî't-Türkiyyede (-bil-) fiili hazf-i lâzım geldiğinden ve bu cihetle emr-i mürekkebi-i rubâ'î-i mezkûr emr-i mürekkebi-i sülâsî-i envâ'ından emr-i izâfî-i mükerrerü'l-amel olacağından (Yazı yazıvereme.) gibi. Emr-i hazır-i mürekkebi-i izâfî-i iktidarî-i mükerrerü'l-amel ya vücûdî olur (Yazı yazıverebil.) gibi veyahut cüz-i sâlis itibariyle ademî-i sâzec olur (Yazı yazıvermeyebil.) gibi. Bu surette fiil-i emrden kısm-i evvelin sıyag-ı muhtelifesi dört yüz seksen nev olup yüz on sekiz nev'î müfred-i muhatab yani mâ'ra'z-zikr emr-i hazır müfred ve yüz yirmi altı nev'î müfred-i gaib (Yazı yazıverebilsin.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i muhatab (Yazı yazıvermeyebilsin.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i gaib sîgaları olur (Yazı yazıvermeyebilsinler.) gibi. Ve kısm-i sâninin sıyag-ı muhtelifesi dahi yedi yüz on altı nev olup yüz yirmi altı nev'î müfred-i gaib (Yazı yazıverebil.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î müfred-i mütekellim (Yazı yazıvermeyebileyim.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î müfred-i muhatab (Yazı yazıverebilesin.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i gaib (Yazı yazıverebileler.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i mütekellim (Yazı yazıverebilelim.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i muhatab sîgaları olur (Yazı yazıvermeyebilesiniz.) gibi. Ve masdar-i aslî ve masdar-i muhaffref ancak müfred-i gaib olmalarıyla her birinin sıyag-ı muhtelifesi yüz yirmi altı nev'î olur. Ve hasıl-i masdar cem-i gaib dahi olmakla sıyag-ı muhtelifesi **(159)** iki yüz elli iki nev olur. Ve müştakkat-i tis'a-i bâkiyyeden her birinin sıyag-ı dahi fiil-i emrden kısm-i sâninin sıyag-ı meselli yedi yüz on altı nev olmakla fiil-i mürekkebi-i izâfî-i iktidarî-i mükerrerü'l-amelin kâffe-i sıyag sekizer bin yüz kırk dört nev olmuş olur.

On Dokuzuncu Bab

Emr-i mürekkebi-i rubâ'î envâ'ından emr-i hazır-i mürekkebi-i izâfî-i ibtidârî-i mükerrerü'l-amelin ve emr-i mürekkebi-i merkumdan me'hûz ve müştak olan mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki emr-i mürekkebi-i merkum cüz'iiyen evvelin mükerrerin itibariyle ademî-i sâzec ve ademî-i iktidarî olamadığı gibi hasebi's-simâ cüz-i ahiri olan (-gör-) emri itibariyle de ademî-i sâzec ve ademî-i iktidarî olamadığından ya vücudî olur veya cüz-i sâlisi olan (-ver-) emri itibariyle ademî-i sâzec ve ademî-i iktidarî olur. Bu surette fiil-i emrden kısm-i evvelin sıyagı yedi yüz yirmi nev olup yüz yetmiş yedi nev'î müfred-i muhatabdır (Yazı yazıveregör.) gibi. Ve yüz seksen dokuz nev'î müfred-i gaib (Yazı yazıvermeye görsün.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î cem-i muhatabtır (Yazı yazıvermeye görün.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î cem-i gaibdir (Yazı yazıvermeye görsünler.) gibi. Ve kısm-i sâni ile müştak sâlise-i merkumeden her birinin sıyag-ı muhtelifesi dahi bin yetmiş dört nev olup yüz seksen dokuz nev'î müfred-i gaibdir (Yazı yazıvere gör, yazı yazıvere gördü, yazı yazıvere görmüş, yazı yazıvere görse.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î dahi müfred-i mütekellim (Yazı yazıvermeye göreyim, yazı yazıveremeye gördüm, yazı yazıvermeye görmüşüm, yazı yazıvere görsem.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î müfred-i muhatabtır (Yazı yazıvere göresin, yazı yazıvere gördük, yazı yazıvere görmüşsün, yazı yazıvere görsek.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î cem-i gaibdir (Yazı yazıvermeye göreler, gördüler, görmüşler, görseler.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î cem-i mütekellimdir (Yazı yazıvere görelim, görün, görmüşüz, görsek.) gibi. Pes beyan mezkûrden müstebân olduğu üzere fiil-i mürekkebi-i izâfî-i ibtidârî-i mükerrerü'l-amelin kâffe-i sıyagı beş bin on altı nev sıyag-ı muhtelifesi olmuş olur.

Yirminci Bab

Emr-i hazır-i mürekkebi-i rubâ'î envâ'ından mehcûre'l-istimâl olan emr-i mürekkebi-i izâfî-i iktirâbî-i mükerrerü'l-amelden me'hûz ve müştak olan mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifesi ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki mâziyyen merkumun cüz'iiyen evvelin mükerrerin itibariyle ademî olamadığı gibi cüz-i ahiri olan (yazdı) fiili cihetinden dahi ademî olamadığından ya vücudî olurlar veya cüz-i sâlisi olan (-ver-) emri itibariyle ademî-i

sâzec olur veya ademî-i iktidarî olur. Bu surette her birinin sıyag bin yetmiş dört nev olup yüz seksen dokuz nev'î müfred-i gaib olur (Yazı yazıvere yazdı, yazmış.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î müfred-i mütekellim olur (Yazı yazıvermeye yazdım, yazmışım.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î müfred-i muhatab olur (Yazı yazıveremeye yazdık, yazmışsın.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î cem-i gaib olur (Yazı yazıvere yazdılar, yazmışlar.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î cem-i mütekellim olur (Yazı yazıvermeye yazdık, yazmışız.) gibi. Ve yüz yetmiş yedi nev'î dahi cem-i muhatab olur (Yazılı yazılıveremeye yazdınız, yazmışsınız.) gibi.

Yirmi Birinci Bab

Emr-i hazır-i mürekkebi-i rubâ'î envâ'ından emr-i mürekkebi-i izâfî-i istimrârî-i münteşir-i iktidarînin ve emr-i mürekkebi-i merkumdan me'hûz ve müştak olan masdar-i aslî ve masdar-i muhaffef ve hasıl-i masdar ve fiil-i hâl ve müstakbel-i mercu'n-nisbe ve müstakbel-i meczûmu'n-nisbe ve müstakbel-i müekkedü'n-nisbe ve fiil-i murabba'ü'n-nisbe ve sıfat-i hadise ve mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki emr-i hazır-i mürekkebi-i izâfî-i istimrârî-i münteşirin ahirine (-bil-) emrini zam ve ilhâk etme bi-hasebi's-simâ emr-i mezkûrun müstamel olduğu (-Up) harfi zikr ile meşrût (160) olduğundan ve zikr etme dahi cüz-i ahir itibariyle ademî-i sâzec ve ademî-i iktidarî nevlerinde olup vücûdî ve cüz-i evvel ve sâni itibariyle ademî-i sâzec ve ademî-i iktidarî nevlerinde (-Up) harfi zikr mümteni olduğundan (Yazıverip durma, durama, yazıver dur, yazmayıver dur, yazıveremeye dur.) gibi. Ve cüz-i ahir itibariyle ademî-i iktidarî nev'inde ise (-bil-) emri mukadder olduğundan (-bil-) emri emr-i mürekkebi-i izâfî-i istimrârînin ancak elli dokuz nev cüz-i ahir itibariyle ademî-i sâzec sîgalarına lâhik ve muttasıl olup mâ-adâlarına ittihak mümteni olur (Yazıverip durmayabil.) gibi. Bu surette fiil-i emrden kısım-i evvelin sıyag-ı muhtelifesi iki yüz kırk nev olup elli dokuz nev'î müfred-i muhatabdır ve altmış üç nev'î emr-i gaibdir (Yazıverip durmayabilsin.) gibi. Ve elli dokuz nev'î cem-i muhatabdır (Yazıverip durmayabilin.) gibi. Ve elli dokuz nev'î dahi cem-i gaibdir (Yazıverip durmayabilsinler.) gibi. Ve kısım-i sâniinin ve mazi-i mahsûsu'n-nisbenin ve mazi-i menkulü'n-nisbenin ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifeleri üç yüz elli sekiz nev olup atmış üç nev'î müfred-i gaib ve elli dokuzar nev'î müfred-i mütekellim ve müfred-i muhatab ve cem-i gaib ve cem-i

mütekellim ve cem-i muhatab sîgaları olur. Ve masdar-i aslî ve masdar-i muhaffef ancak emr-i gaib olurlarsa da hem vücûdî ve hem cüz-i evvel ve sâni ve sâlis itibariyle ademî olan suretlerde (-Up) harfi zikr olunmakla sıyagı iki yüz elli ikişer ve hasıl-i masdar cem-i gaib dahi olmakla sıyag-ı muhtelifesi beş yüz dört nev olur. Ve müştakkat-i tis'a-i bâkiyyeden her birinin sıyagı dahi suver-i erba'a-i mezkûrede (-Up) harfî ve cevaben ve cevâzen mezkûr olmakla dört yüz otuz iki nev olur. Pes fiil-i izâfî-i istimrârî-i münteşir-i iktidarînin maânî-i mütenevvi'ayı ifade eden sıyag-ı muhtelifesi on bir bin iki yüz yetmiş iki nev olur.

Yirmi İkinci Bab

Emr-i hazır-i mürekkebi-i rubâ'î envâ'ından emr-i hazır-i mürekkebi-i izâfî-i istimrârî-i münteşir-i ibtidârînin ve emr-i mezkûrden me'hûz ve müştak olan mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellese'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifesi ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki (-gör-) emri emr-i hazır-i mürekkebi-i izâfî-i istimrârî-i münteşirin cüz-i ahir itibariyle ademî-i sâzec ve ademî-i iktidarî olan nevlere yani (-Up) harfini zikr lazım olan nev'alara lâhik olduğundan ve (-gör-) emrine dahi (-mA) harfi bi-hasebi's-simâ lâhik olamadığından emr-i hazır-i izâfî-i istimrârî-i ibtidârînin sıyag-ı muhtelifesi yüz on sekiz nev olup elli dokuz nev'î ademî-i sâzec bi-itibari'l-cüz'i'l-sâlis olur (Yazıverip durmayagör.) gibi. Ve elli dokuz nev'î dahi ademî-i iktidarî bi-itibari'l-cüz'i'l-sâlis olur (Yazıverip duramayagör.) gibi. Bu surette fiil-i emrden kısım-i evvelin sıyag-ı muhtelifesi dört yüz seksen nev olup yüz on sekiz nev'î müfred-i muhatab olur. Ve yüz yirmi altı nev'î müfred-i gaib olur (Yazıverip duramayagörsün.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i muhatab olur (Yazıverip yatamayagörün.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i gaib olur (Yazıverip duramayagörsünler.) gibi. Ve kısım-i sâni'nin sıyagı ile müştakkat-i selâse-i merkumeden her birinin sıyagı dahi yedi yüz on altı nev olup yüz yirmi altı nev'î müfred-i gaib (Yazıverip durmayagöre gördü, görmüş, görse.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î müfred-i mütekellim (Yazıverip duramayagöreylim, gördüm, görmüşüm, görsem.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î müfred-i muhatab (Yazıverip yatamayagöresin, gördün, görmüşsün, görsen.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i gaib (Yazıverip duramayagörelen, gördüler, görmüşler, görseler.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i mütekellim (Yazıverip duramayagörelim, gördük, görmüşüz, görsek.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î dahi cem-i muhatab olur (Yazıverip duramayagöresin,

gördünüz, görmüşsünüz, görseniz.) gibi. Pes beyan mezkûrden müstebân olduğu üzere fiil-i mürekkebi-izâfî-i istimrârî-i münteşir-i ibtidârînin mazi-i maânî-i mütenevvi'a-yı delalet eden sıyag-ı muhtelifesinin kâffesi üç bin üç yüz kırk dört nev olur.

Yirmi Üçüncü Bab

Emr-i hazır-i (161) mürekkebi-rubâ'î envâ'ından emr-i mürekkebi-izâfî-i istimrârî-i münteşir-i iktirâbî mehcûre'l-istimâlden me'hûz ve müştak olan mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifesi ve ahvâl-i saireleri beyanındadır. Malum ola ki mehcûre'l-istimâl olan (yaz-) emrinden me'hûz ve müştak olan (Yazdı, yazmış, yazdı.) mazileri emr-i mürekkebi-izâfî-i istimrârî-i münteşir envâ'ından (-Up) harfini zikr vacib olan nev'alara lâhik olduğundan yani cüz-i ahiri olan (dur-) yahut (yat-) emri itibariyle ademî-i sâzec ve ademî-i iktidarî olan nev'alara lâhik olduğundan maziye'n-i mezkûreynden her birinin sıyag-ı muhtelifesi yedi yüz on altı nev olup yüz yirmi altı nev'î müfred-i gaib olur (Yazıverip durmayayazdı, yazmış.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î müfred-i mütekellim olur (Yazıverip duramayayazdım, yazmış.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î müfred-i muhatab olur (Yazıverip durmayayazdık, yazmışsın) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i gaib olur (Yazıverip duramayayazsınlar, yazmışlar.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i mütekellim olur (Yazıverip durmayayazdık.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i muhatab olur (Yazıverip durmayayazdınız.) gibi.

Yirmi Dördüncü Bab

Emr-i hazır-i mürekkebi-humâsî envâ'ından emr-i mürekkebi-izâfî-i istimrârî-i münteşir-i iktidarî-i mükerrerü'l-amelin ve emr-i mürekkebi-merkumdan me'hûz ve müştak olan masdar-i aslî ve masdar-i muhaffef ve hasıl-i masdar ve fiil-i hâl ve müstakbel-i mercu'n-nisbe ve müstakbel-i meczûmu'n-nisbe ve müstakbel-i müekkedü'n-nisbe ve fiil-i murabba'ü'n-nisbe ve sıfat-i hadise ve mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifesi ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki kerrâren zikr olunduğu üzere (-bil-) emri emr-i hazır-i mürekkebi-izâfî-i istimrârî-i mükerrerü'l-amelin sıyag-ı muhtelifesinden hem (-Up) harfini zikr vacib ve hem de (-bil-) emri mukadder olmayan neve lâhik olduğundan yani emr-i mürekkebi-rubâ'î-i mezkûrun ancak cüz-

i ahir itibariyle ademî-i sâzec olan nev'îne lâhik olduğundan emr-i humâsî merkurumun sıyag elli elli dokuz nev olur (Yazı yazıverip durmayabil.) gibi. Bu surette fiil-i emrden kısım-i evvelin sıyag-ı muhtelifesi iki yüz kırk nev olup elli dokuz nev'î müfred-i muhatab ve altmış üç nev'î müfred-i gaib ve elli dokuz nev'î cem-i muhatab ve elli dokuz nev'î cem-i gaib olur (Yazı yazıverip durmayabil, bilesin, bilin, bilsinler.) gibi. Ve kısım-i sâninin sıyag dahi üç yüz elli sekiz nev olup altmış üç nev'î müfred-i gaib ve elli dokuz nev'î müfred-i mütekellim ve müfred-i muhatab ve cem-i gaib ve cem-i mütekellim ve cem-i muhatab sîgaları olur (Yazı yazıverip durmayabil, bileyim, bilesin, bileler, bilelim, bilesiniz.) gibi. Ve masdar-ı aslî ile masdar-i muhaffef ancak müfred-i gaib olmalarıyla her birinin sıyag-ı muhtelifesi yüz seksen dokuz nev olup altmış üç nev'î vücûdî olur (Yazı yazıverip durabilmek, bilme.) gibi. Ve altmış üç nev'î cüz-i sâlis itibariyle ademî olur (Yazı yazıvermeyip durabilmek, bilme.) gibi. Ve altmış üç nev'î dahi cüz-i râbî itibariyle ademî olur (Yazı yazıverip durmayabilmek, bilme.) gibi. Ve hasıl-i masdar cem-i gaib dahi olmakla sıyag-ı muhtelifesi üç yüz yetmiş sekiz nev olur. Ve mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbe ancak cüz-i râbî itibariyle ademî olmalarıyla her birinin sıyag-ı muhtelifesi fiil-i emrden kısım-i sâninin sıyag gibi. Üç yüz elli sekiz nev ve müştakkat-i tis'a-i bâkiyye masdar-i meselli hem vücûdî ve hem cüz-i sâlis ve râbî itibarlarıyla ademî olmalarıyla her birinin sıyag-ı muhtelifesi bin yetmiş dört nev olur. Bu takdirce fiil-i mürekkeb-i izâfî-i istimrârî-i iktidarî-i mükerrerü'l-amelin maânî-i mütenevvi'ayı ifade eden sıyag-ı muhtelifesinin kâffesi sekiz bin sekiz yüz yetmiş iki nev'î bâliğ olduğu müstebân olur.

Yirmi Beşinci Bab

Emr-i hazır-i mürekkeb-i humâsî aksamından emr-i mürekkeb-i izâfî-i istimrârî-i münteşir-i ibtidârî-i mükerrerü'l-amelin ve emr-i mürekkeb-i humâsî merkurumdan me'hûz ve müştak olan mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbe ve fiil-i müsellesü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifesi ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki her (-gör-) emri emr-i hazır-i izâfî-i istimrârî mükerrerü' (162) l-amelin envâ'ından (-Up) harfî mezkûr olan nev'a lâhik yani cüz-i ahir itibariyle ademî-i sâzec ve ademî-i iktidarî nevlerine lâhik olmakla emr-i hazır-i mürekkeb-i humâsî merkurumun sıyagı yüz on sekiz nev olup elli dokuz nev'î cüz-i

râbi itibariyle ademî olur (Yazı yazıverip durmayagör.) gibi. Ve elli dokuz nev'î yine cüz-i râbi itibariyle ademî-i iktidarî olur (Yazı yazıverip duramayagör.) gibi. Bu surette fiil-i emrden kısm-i evvelin sıyagı dört yüz yetmiş dört nev olup yüz on sekiz nev'î müfred-i muhatab yani emr-i hazır mezkûr ve yüz yirmi altı nev'î müfred-i gaib (Yazı yazıverip duramayagörsün.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î cem-i muhatab (Yazı yazıverip duramayagörün.) gibi. Ve yüz on sekiz nev'î dahi cem-i gaib olur (Yazı yazıverip yataamayagörsünler.) gibi. Ve kısm-i sâînin sıyag ile müştakkat-i selâse-i mezkûreden her birinin sıyag dahi yedi yüz on altı nev'î olup yüz yirmi altı nev'î müfred-i gaib ve yüz on sekiz nev'î müfred-i mütakellim ve yüz on sekiz nev'î müfred-i muhatab ve yüz on sekiz nev'î cem-i gaib ve yüz on sekiz nev'î cem-i mütakellim yüz on sekiz nev'î dahi cem-i muhatab olur (Yazı yazıverip duramayagöre, gördü, görmüş, görse; Yazı yazıverip duramayagöreym, gördüm, görmüşüm, görsem; söyleyi söyleyiverip duramayagöresin, gördün, görmüşsün, görsek; söyleşi söyleşiverip duramayagörelen, gördüler, görmüşler, görsele; söyleşdirtiri söyleşdirtiriverip duramayagörelim, gördük, görmüşüz, görsek; gülümsettiri gülümsettiriverip durmaya göresiniz, gördünüz, görmüşsünüz, görseniz.) gibi. Pes ifade-i mezkûrede müstebân olduğu üzere fiil-i mürekkeb-i izâfî-i istimrârî-i munteşir-i ibtidârî-i mükerrerü'l-amelin maânî-i mütenevvi'ayı ifade eden sîganın kâffesi iki bin sekiz yüz kırk nev olur.

Yirmi Altıncı Bab

Emr-i hazır-i mürekkeb-i humâsî envâ'ından emr-i hazır-i izâfî-i istimrârî-i munteşir-i iktirâbî-i mükerrerü'l-amel mehcûre'l-istimâlden me'hûz ve müştak olan mazi-i mahsûsu'n-nisbe ve mazi-i menkulü'n-nisbenin sıyag-ı muhtelifesi ve ahvâl-i sairesi beyanındadır. Malum ola ki (Yazdı, yazmış.) mazileri (-gör-) emri gibi. Emr-i hazır-i izâfî-i istimrârî-i mükerrerü'l-amelin envâ'ından (-Up) harfî mezkûr olan nev'a yani cüz-i ahir itibariyle ademî-i sâzec ve ademî-i iktidarî olan nev'alara lâhik olmakla maziye'n-i mezkûreynden her birinin sıyag-ı muhtelifesi yedi yüz on altı nev olup yüz yirmi altı nev'î müfred-i gaib ve yüz on sekiz nev'î müfred-i mütakellim ve yüz on sekiz nev'î müfred-i muhatab ve yüz on sekiz nev'î cem-i gaib ve yüz on sekiz nev'î cem-i mütakellim ve yüz on sekiz nev'î dahi cem-i muhatab olur (Yazı yazıverip durmayayazdı, yazmış; yazı yazıverip duramayayazdım, yazmış; yazı yazıverip durmayayazdın, yazmışsın; yazı yazıverip yataamayayazdık, yazmışsınız;

yazı yazıverip durmayayazdınız, yazmışsınız; yazı yazıverip duramayayazdınız, yazmışlar.) gibi. Bu surette mazi-i mürekkeb-i hamâsî-i merkumun maânî-i mütenevvî'a-i matlûbeyi ifade eden sıyag-ı muhtelifesinin kâffesi bin dört yüz yirmi nev olmuş olur.

Tenbih

Kelimât-i iştikâkiyye-i fiiliyede asl ve müştak minh olan emr-i hazır-i mücerred hakikî ve urfinin ahirine on nev'î câizu'l-ictimâ olan hurûf-i mugayyiretü'l-ahdâsı birden beşe kadar ve hurûf-i mugayyiretü'l-ahdâs hükmünde olup yine câizu'l-ictimâ olan ef'âl-i nâkîsa-i semâniye-yi yine birden beşe kadar ve yirmi beş nev mümtenu'l-ictimâ olan hurûf-i mugayyiretü'n-nisbeden birini veya hurûf-i mugayyiretü'n-nisbe hükmünde olup hadesden bi-l-küllîye münselih olan ef'âl-i nâkîsa-i selâseden yani (-idi, -imiş, -ise) fiillerinden birini ve üç nev zamâir-i muttasıla-i müsnedün-ileyhanın ifrâdından dahi birini vasl ve ilhâk ile emr-i mücerred mutazammın olduğu manayı münasip maânî-i mütenevvî'a-i matlûbeyi aksar vech üzere tahsil etmek için ol emrden bazı ferdin sîgasını otuz dört bine karîb sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânâtı ve'l-ma'ânî ve bazı ferdin sîgasını altmış yedi bine karîb sıyag-ı muhtelifü'l-ünvanâtı ve'l-ma'ânî ve bazı ferdin sîgasını dahi yüz bine karîb sıyag-ı muhtelifü'l-ünvânât ve'l-ma'ânî tebdîl ve tahvîl etme câiz olduğu ezcümle emr-i mücerredden (-yaz-) emrinin **(163)** sîgasını otuz dört bine karîb sıyag-ı muhtelifeye tahvîl ile ol emrin manasına münasip otuz dört bine karîb maânî-i mütenevvî'a tahsil etme ve (gül-) emrinin sîgasını altmış yedi bine karîb sıyag-ı muhtelifeye tahvîl ile manasına münasip altmış yedi bine karîb maânî-i mütenevvî'a-i matlûbeyi tahsil etme ve (söyle-) emrinin sîgasını dahi yüz bine karîb sıyag-ı muhtelifeye tebdîl ve tahvîl ile mutazammın olduğu manaya münasip yüz bine karîb maânî-i mütenevvî'a-i matlûbeyi tahsil etme câiz ettiği maksad-i sâlisde ve maksad-i râbî'ada sebt ve zabt olunan emsile-i mürettebe ve ifadât-i vakıa zahir olur.

DİLBİLGİSİ TERİMLERİ SÖZLÜK - DİZİNİ*

* Dilbilgisi terimleri sözlük dizini hazırlanırken gramer terimlerinin geçtiği sayfalar da gösterilmiştir. Bir sayfada terimler birden fazla kullanılsa bile dizinde sadece bir kez yazılmıştır. Anlamlar verilirken bazı terimler birkaç eki kapsamaktadır. Burada sadece bir ek örnek olarak verilmiştir, diğerleri ise ... şeklinde gösterilmiştir. Anlaşılması güç olan ya da karışması muhtemel durumlarda birer örnek verilmiştir.

A

Arabiyye Arapça, 150, 151.

B

basit Yalın, türememiş, 146, 151, 154, 155.

C

cem Çokluk, çoğul, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

cem-i gaib Çokluk 3. şahıs, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

cem-i muhatab Çokluk 2. şahıs, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

cem-i mütekellim Çokluk 1. şahıs, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

E

ef'âl Fiiller, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 155, 156, 157, 162.

ef'âl-i basîta Basit fiiller, 146, 148.

ef'âl-i mukarebe-i Arabiyye Arapça yakınlık bildiren fiiller, 163.

ef'âl-i mürekkebe Birleşik fiil, 150, 151.

ef'âl-i nâkisa Anlamca eksik olan fiiller, 145, 147, 148, 149, 155, 156, 157, 162, 163.

ef'âl-i nâkisa-i Arabiyye Arapça anlamca eksik olan fiiller, 150, 151.

emr (a.i.c. : evâmir) Emir zamanı, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163.

emr-i gaib Teklik 3. şahıs emir şekli, 151, 152, 153, 160.

emr-i hazır Teklik 2. şahıs emir şekli, fiil kök veya gövdesi, 145, 146, 147, 148, 149, 151, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 162.

emr-i hazır-i basit Bkz. emr-i hazır, 154, 155.

emr-i hazır-i istimrârî Devamlılık bildiren fiillerin emir şekli, 156.

emr-i hazır-i izâfî Basit fiillerin emir şekli, 160, 162.

emr-i hazır-i izâfî-i istimrârî Devamlılık bildiren basit fiillerin teklik 2. şahıs emir şekli, 162.

emr-i hazır-i mücerred Teklik 2. şahıs emir (kök, basit fiillerin), fiil kök veya gövdesi, 162.

emr-i hazır-i müfred Teklik 2. şahıs emir, 153.

emr-i hazır-ı müfred-i mürekkeb Birleşik fiillerin teklik 2. şahıs emir şekli, 151.

emr-i hazır-i mürekkeb Birleşik fiillerin teklik 2. şahıs emri, 154, 155, 157.

emr-i hazır-i mürekkeb-i humâsî Arapçada beş harfli birleşik fiillerin, Türkçede ise birden çok yapım ekli türemiş fiillerinin teklik 2. şahıs emir şekli, 161, 162.

emr-i hazır-i mürekkeb-i iktidarî Birleşik fiillerin yeterlik biçiminin emir teklik 2. şahısı 154.

emr-i hazır-i mürekkeb-i istimrârî Devamlılık bildiren birleşik fiillerin teklik 2. emir şekli 156, 157.

emr-i hazır-i mürekkeb-i izâfî Birleşik fiillerin teklik 2. emir şahıs şekli, 151, 157, 158, 159, 160, 161.

emr-i hazır-i mürekkeb-i rubâî Arapçada dört harfli birleşik fiillerin, Türkçede ise birden çok yapım ekli türemiş fiillerinin teklik 2. şahıs emir şekli, 157, 158, 159, 160, 161.

emr-i hazır-i mürekkeb-i sülâsî Arapçada üç harfli birleşik fiillerin, Türkçede ise birden çok yapım ekli türemiş fiillerinin teklik 2. şahıs emir şekli, 152, 154, 155, 156, 157.

emr-i izâfî Basit fiillerin teklik 2. şahıs emir şekli, 158.

emr-i mücerred Basit fiillerin emir şekli, fiil kök veya gövdesi, 162.

emr-i müfred-i muhatab Teklik 2. şahıs emir, 152.

emr-i mürekkeb Birleşik fiillerin emir şekli, 145, 148, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161.

emr-i mürekkeb-i iktidarî Birleşik fiillerin yeterlik biçiminin emir şekli, 146, 147, 148, 149.

emr-i mürekkeb-i iktirâbî Yaklaşma ifade eden birleşik fiillerin emir şekli, 149.

emr-i mürekkeb-i istimrârî Devamlılık ifade eden birleşik fiillerin emir şekli, 155, 156, 157, 158.

emr-i mürekkeb-i rubâ'î Arapçada dört kök harfli, Türkçede ise birden çok yapım ekli birleşik fiillerin emir şekli, 158, 159, 161.

emr-i mürekkeb-i sülâsî Arapçada üç kök harfli, Türkçede ise birden çok yapım ekli birleşik fiillerin emir şekli, 151, 153, 158.

esmâ İsimler, 151.

esmâ-i ecnâs Cins isimler, 151.

F

fiil Fiil, iş, hareket, oluş bildiren, zaman ve nisbet ifade eden kelime, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

fiil-i emr Emir fiili, 145, 147, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

fiil-i emr-i mürekkeb Birleşik emir fiili, 151, 152, 153.

fiil-i emr-i mürekkeb-i iktidarî Yeterlilik bildiren birleşik fiiller, 146, 147, 148

fiil-i hâl Şimdiki zaman, 145, 146, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 161

fiil-i iktidarî Yeterlilik fiili, 146, 147.

fiil-i mürekkeb Birleşik fiil, 145, 149, 152, 153, 154, 155, 158, 159, 160, 161, 162,

fiil-i mürekkeb-i ibtidârî Başlangıç bildiren birleşik fiiller, 149.

fiil-i mürekkeb-i iktirâbî Yaklaşma bildiren birleşik fiiller, 149, 150, 151.

fiil-i mürekkeb-i istikrarî Kararlılık bildiren birleşik fiiller, 145.

fiil-i mürekkeb-i istimrârî Devamlılık bildiren birleşik fiiller, 156, 157.

fiil-i müselles Üç harfli fiil, 145, 147, 148, 149, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 161.

G

gaib 3. şahıs, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

H

hasıl-i masdar Fiil ismi, 145, 146, 147, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161.

hazf Aradan çıkarma, çıkarılma, silme, ortadan kaldırma, düşürme (ses için), 147, 153, 156, 157, 158.

hurûf Harfler, 145, 146, 148, 149, 155, 162.

İ

iktidarî Yeterlilik fiili, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

iktirâbî Yaklaşma, yanaşma, 149, 150, 151, 155, 157, 159, 161, 162.

istimrârî Bir düziye devam etme, sürme, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

ıştikâk Kökbilgisi, türeme, türetme, 162.

ıştikâkiyye Bkz. ıştikâk 162.

K

kelimât Kelimeler, 162.

kelimât-i ıştikâkiyye-i fiiliyye Fiilden türemiş kelimeler, 162.

L

lugat Dil; lugat kitabı (sözlük), 147, 154, 158.

lugat-i Çağatayî Çağatay Türkçesi, 147.

lugat-i Osmâniyye Osmanlı Türkçesi, 147.

M

malum Etken, fâili bilinen ve belli olan, 145, 146, 148, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

malumü'l-ademî Olumsuz etken fiil, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156.

malumü'l-ademî-i iktidarî Etken çatılı fiilin yeterlilik biçimi, 151, 152, 153, 155.

malumü'l-vücûdî Olumlu etken fiil, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155.

masdar (a.i. sudûr'dan. c.: masâdır) Mastar, isim fiil, 145, 146, 147, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161.

masdar-i aslî Bkz.: Masdar-i asliye, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161.

masdar-i asliye –mAk ile yapılan isim fiil.

masdar-i muhaffef Hafifletilmiş masdar (-mA ile yapılan isim fiil), 145, 146, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161.

masdar-i müştak Türemiş isim fiil, 146.

mazi Geçmiş zaman, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162,

mazi-i mürekkebe Birleşik fiillerin görülen geçmiş zaman şekli, 150.

mazi-i mürekkebe-i iktirâbî Yaklaşma bildiren birleşik fiillerin görülen geçmiş zaman şekli, 149.

mazi-i mürekkebe-i istimrârî Devamlılık bildiren birleşik fiillerin görülen geçmiş zaman şekli, 157.

mechul Edilgen, 151, 152, 153, 154, 155, 156.

Mechülü'l-ademî Olumsuz edilgen fiil, 151, 152, 153, 154, 155, 156.

Mechülü'l-ademî-i iktidarî Edilgen çatılı yeterlilik fiili, 152, 153, 154, 155.

Mechülü'l-vücûdî Olumlu edilgen fiil, 151, 152, 153, 154.

muhatab Teklik 2. şahıs, 146, 148, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

mücerred Kelimelerin yalın biçimi, 146, 148, 149, 150, 162.

müfred Tekil, teklik, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

müfred-i gaib Teklik 3. şahıs, 147, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

müfred-i muhatab Teklik 2. şahıs, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

müfred-i mütekellim Teklik 1. şahıs, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

mürekkab Birleşik, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

mürekkab-i iktidarî Birleşik fiillerin yeterlik şekli, 145, 149.

müsned Yükleme, 162.

müstakbel Gelecek zaman, 145, 146, 147, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 158, 159, 161.

müştak Türemiş kelime, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

müştakka Bkz.: Müştak, 147, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 162.

müştakkât Türemiş kelimeler, 147, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 162.

müteaddî Geçişli (fiil), 147, 151.

S

sıfat Sıfat, 145, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 161.

sıfat-i hadese edatı Sıfat-fiil eki, 145.

sıfat-i hadise Zarf fiil, 145, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 161.

sıyag Çekimler, kipler, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

sîga Çekim, kip, 150, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 160, 161, 162, 163.

Z

zamâir Zamirler, bir ismin yerine kullanılan kelimeler, 162.

zamâir-i muttasıla Bitişik zamir, iyelik ve şahıs ekleri, 162.

SÖZLÜK*

* Sözlük kısmına, metinde geçen bugün anlaşılması zor olan kelimeler ve kelime grupları alınmıştır. Yanlarında Arapça (Ar.) ve Farsça (Far.) oldukları belirtilmiştir. Ayrıca kelimelerin kullanıldığı sayfa numaraları da yanlarında verilmiştir. Okunuşları için metinde olduğu gibi son *Yazım Kılavuzu* esas alınmıştır.

A

adem Ar. Yokluk, bulunmama, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

ahdâs Ar. Hadiseler, 145, 146, 148, 149, 151, 155, 157, 162.

ahir Ar. Son, sonraki, en sonra, 145, 146, 147, 148, 149, 151, 159.

ahkâm Ar. Emirler, hükümler, 153.

ahvâl Ar. Durumlar, 145, 156.

B

bi Ar. e.: Başlarına eklendiği zaman kelimeleri –e haline getirir; *ile, için* manalarını vererek Farsçadaki –be edatıyla aynı işi görür, 145, 148, 154.

bi-l-küllîye Ar. Büsbütün, bütün bütün, 145, 148, 154, 162.

bi-hasebi'l-kıyas Karşılaştırarak, 156.

bi-hasebi'l-mâni Anlam olarak, 147.

bi-hasebi'l-istimâl Kullanılış itibariyle, 147.

bi-hasebi's-simâ Aynısı, benzeri, 154, 155, 156, 157, 159, 160.

C

cem'an Ar. Bir yere toplamak suretiyle, 156, 157.

cüz'iyyen Ar. Az, pek az, az miktarda, 157, 158, 159.

D

dâl Ar. İşaret eden, delalet eden, 151.

E

ecnâs Ar. Cinsler, neviler, çeşitler, türler, soylar, 151.

emsile Ar. Nümuneler, örnekler, 157, 163.

envâ Ar. Çeşitler, türlüler, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

H

hades Ar. Olay, hareket, eylem, 145, 148, 149, 151, 162.

husul Ar. Türeme, meydana çıkma, 145, 148, 149.

hasıl Ar. Meydana gelen, 145, 146, 147, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161.

İ

ibtidâ Ar. Başlama, başlangıç, 154.

ibtidâr Ar. Süratle işe başlama, 148, 149, 155, 156, 157, 159, 160, 161, 162.

ictima Ar. Toplanma, 147.

ifrâğ Ar. Kalıba dökme, şekillendirme, bir şekle sokma, 149.

ihdâs Ar. Meydana getirme, ortaya çıkarma, 158.

ilhâk Ar. Katma, bağlama, ekleme, 148, 149, 155, 156, 157, 159, 162.

inbâ Ar. Haber verme, 149.

isâga Ar. Kalıba dökme, kalıba dökülme, 149.

îsâl Ar. Ulaştırma, 148.

istimâl Ar. Kullanma, 147, 149, 154, 155, 157, 159, 161, 162,

iş'âr Ar. Yazı ile bildirme, haber verme, 147, 155.

K

kâffe Ar. Hep, bütün, cümle, 145, 147, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

kâin Ar. Mevcut olan, bulunan, var olan, 149.

karîb Ar. Yakın, yakın olan, uzak olmayan, 149, 162, 163.

kurbiyyet Ar. Yakınlık, 151.

L

lâhik Ar. Eklenmiş, 146, 147, 148, 149, 154, 158, 160, 161, 162.

M

maânî Ar. Manalar, anlamlar, 155, 157, 158, 160, 161, 162, 163.

mâ'ra'z-zikr Ar. Söylendiği gibi, 151, 152, 153, 154, 155, 158.

mahlû Ar. Yemin etme, 145, 148, 154.

makdûriyet Ar. Güç, kuvvet, kudret, 145.

matlûb Ar. Talebedilen, istenilen, aranılan şey, 151.

me'hûz Ar. Ahz olunmuş, alınmış; çıkarılmış, tutulmuş, 148, 149, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

mebsût Ar. Yayılmış, açılmış, 153.

medlûl Ar. Delalet olunan, gösterilen şey; bir kelimededen veya bir işaretten anlaşılan, 148, 149, 151.

mehcûr Ar. Herc olunmuş, terk olunmuş, bırakılmış, kullanılmaz olmuş, unutulmuş, 149, 150, 155, 157, 159, 161, 162.

memâlik Ar. Memleketler; ülkeler, 146, 147, 154, 158.

menzile Ar. Derece, rütbe, yükseklik derecesi, 145, 148, 149, 155.

merkum Ar. Yazılmış, adı geçmiş, 145, 147, 148, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

mesâil Ar. Meseleler, 153.

mesmû Ar. İşitilmiş, duyulmuş, haber alınmış, 149.

mesrûd Ar. Söylenmiş, bildirilmiş, 157.

mestûre Ar. Sertolunmuş, örtülü, kapalı, gizli, 147, 149, 153.

meşrût Ar. Şart koşulmuş, şartlı, şarta bağlı, 159.

mevârid Ar. Gelecek, varacak şeyler, 154.

mezkûr (e) Ar. Zikr edilen, söylenilen, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 154, 155, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

muahhar Ar. Tehir edilmiş, sonraya, geriye bırakılmış; sonraki, 147.

mukaddem Ar. Takdim edilen, sunulan, 147.

mukayyed Ar. Kayıtlı, bağlı, bağlanmış, 145, 153.

mutarraf Ar. (Bkz.: taştîr, teşîr) Sıralanmış, 147, 152, 153.

mutasavver Ar. Tasavvur edilmiş, tasarlanmış, düşünülmüş, 151, 157, 158.

mutazammın (Ar.): Tazammun eden, içine alan, 145, 148, 149, 151, 154, 162, 163.

muttasıl Ar. İttisâl eden, ulaşan, kavuşan, bitişen, 160, 162.

muvaqqit Ar. Tevkîl eden, vakti tayin eden kimse, 153, 154.

mübâderet Ar. Bir iş yapmaya girişme, 148.

müeddâ Ar. Mana, mefhum 150.

mükerrer Ar. Tekrarlanmış, tekrar olunmuş, 151, 152, 157, 158, 159, 161, 162.

mülâzemet Ar. Bir yere veya kimseye sınıksız bağlanma; gidip gelme; bir işle devamlı meşgul olma, 148.

mümteni Ar. Çekinen, 147, 155, 156, 157, 160, 162.

münkasım Ar. Kısım kısım bölünen, bölüm bölüm olan, bölünmüş, 152, 156.

münselîh Ar. İnsilâh eden, sıyrılıp çıkan, soyunan, soyulmuş, 149, 162.

müsâvât Ar. Aynı derecede olanlar, 148.

müsbet Ar. Olumlu, 150.

müsebbib Ar. Sebep olan, 145.

müstamel Ar. Kullanılmış, 145, 146, 147, 148, 149, 153, 154, 158, 159.

müstebân Ar. Meydanda, açık [olan], açık olarak anlaşılan, 145, 147, 149, 152, 154, 157, 159, 160, 161, 162.

müstefâd Ar. Anlaşılmış, 151.

mütenevvi'a Ar. Türlü, çeşitli, çeşit çeşit değişik, 149, 152, 155, 157, 158, 160, 161, 162, 163.

N

nümâyân Far. Görünücü, görünen; meydanda, 145, 147, 152, 153, 154.

P

pes Far. Ard, arka, geri, 152, 157, 159, 160, 162.

S

sabık Ar. Geçmiş, geçen, 145, 150, 151, 153.

sâlif-ül-beyân Ar. Beyanı geçmiş, bildirilmiş, 149, 151, 152.

sâzec Ar. Sade, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162.

sebt Ar. Yazma, kaydetme, deftere geçirme, 146, 148, 163.

selh Ar. Başkasına ait olan bir şiirin manasına dokunmadan yalnız kelimelerini değiştirmek suretiyle onu benimseyerek neşretme, 145, 149.

sudûr Ar. Sâdır olma, meydana çıkma olma, 149.

sülâsî Ar. Üçlü, üç şeyden meydana gelen, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158.

T

taaddüd Ar. Birden çok olma, sayısı artma, 151.

tahvîl Ar. Değiştirme, değiştirilme, çevirme, döndürme, 155, 162, 163.

tasrîf Ar. Bir kelimenin çekimi 155.

tavtia Ar. Anlatılacak maksadı destekleyecek yolda önceden bazı sözler söyleme, 154.

tebdîl Ar. Değiştirme, değiştirilme, başka bir hale getirme, 162, 163.

tecrîd Ar. Ayırma bir tarafta tutma, 145, 149.

tediye Ar. Ödeme; ödenilme, borcunu verme, 150, 151.

tefrika Ar. Gazete veya dergilerde kısım kısım çıkarılan uzun yazı, 147.

tekessür Ar. Çoğalma, 157, 158.

terkib Ar. Birkaç şeyi birleştirip karışık bir şey meydana getirme; *gr.* birleştirme, 155.

tezkhâr Ar. Hatırlama, anma, anılma, 155.

V

vahîd Ar. Yalnız, tek, 146,148, 149.

vech Ar. Sebep, 148, 155, 162.

vücûdî Ar. Bulunma, var olma, varlık, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 158, 159, 160, 161.

Z

zamm Ar. Bir harfin zammeli [yânî o ile] okunması, 155.

TIPKIBASIM*

* Eserin tıpkıbasımı, İstanbul Mahmud Beg Matbaası'nda basılmış olan ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Osmanlıca Eserler Bölümü'nde 29442 raf numarasıyla kayıtlı olan kopyasıdır.

﴿ ١٤٥ ﴾

مستقبل مرجو النسبه مشتق من الامر المذكور					
باقه قالور	صقيشه قالور	كرينه قالور	ديكبه قالور	اغصديه قالور	كولومسديه قالور
المعلوم العدمي					
مفرد	مفرد	مفرد	مفرد	مفرد	مفرد
باقه قالور	صقيشه قالور	كرينه قالور	ديكبه قالور	اغصديه قالور	كولومسديه قالور
مستقبل مجزوم النسبه مشتق من الامر المذكور المعلوم الوجوى					
مفرد	مفرد	مفرد	مفرد	مفرد	مفرد
باقه قالهـجى	صقيشه قالهـجى	كرينه قالهـجى	ديكبه قالهـجى	اغصديه قالهـجى	كولومسديه قالهـجى
مستقبل مؤكده النسبه مشتق من الامر المذكور					
باقه قاليسر	صقيشه قاليسر	كرينه قاليسر	ديكبه قاليسر	اغصديه قاليسر	كولومسديه قاليسر
فعل مربع النسبه مشتق من الامر المذكور					
باقه قالمل	صقيشه قالمل	كرينه قالمل	ديكبه قالمل	اغصديه قالمل	كولومسديه قالمل
صفة حادثة مشتقة من الامر المذكور					
باقه قالان	صقيشه قالان	كرينه قالان	ديكبه قالان	اغصديه قالان	كولومسديه قالان
ماضى محسوس النسبه مشتق من الامر المذكور					
باقه قالدى	صقيشه قالدى	كرينه قالدى	ديكبه قالدى	اغصديه قالدى	كولومسديه قالدى
ماضى منقول النسبه مشتق من الامر المذكور					
باقه قالمش	صقيشه قالمش	كرينه قالمش	ديكبه قالمش	اغصديه قالمش	كولومسديه قالمش
فعل مثلث النسبه مشتق من الامر المذكور					
باقه قالسه	صقيشه قالسه	كرينه قالسه	ديكبه قالسه	اغصديه قالسه	كولومسديه قالسه

﴿ تبينه ﴾ جدولده مقيد اولان افعال ثمانية الله صفت حادثه نك صيغ مختلف العواناتى فعل امر دن قسم ثابتنك صيغى مثالى يوز سكرز نوع ومصدر لك صيغى اون سكرز نوع وحاصل مصدر لك صيغى اوتوز التى نوع اوله جفى جدولدن واقاده سابقه دن مستبان اولغله فعل مركب استقرارنك كافه صيغى يك ايكيوز يكرى درت اولديغى نمايان اولور ﴿ بشصى باب ﴾ امر حاضر مركب اقتدارنك وامر مركب مرقومدن مشتق اولان مصدر ومصدر محفف وحاصل مصدر وفعل حال ومستقبل مرجو النسبه ومجزوم النسبه ومؤكده النسبه وفعل مربع النسبه وصفت حادثه وماضى محسوس النسبه وماضى منقول النسبه وفعل مثلث النسبه نك صيغى واحوال سارهمسى ياننده در معلوم اوله كه هر قنغى بر حدثك حصوله اقتدار كسيچون بر ذاته امر صورتده اولدنى متضمن اولان امر حاضر ك اخرينه ديكر متضمن اولديغى نسبتله زمانى بالكليه سلخ وتجريد ايدن (اه) حرفى ويوندن صكره افعال ناقصه دن (يل) امرى ضم وعلاوه اولتورلر (هله سوله به يل هله اوقويه يل) كپى ايمدى (يل) امرى حدث منسوب چدن مخلوع واول حدثدن مسبب اولان مقدوريت وامكانده مستعمل اولغله حروف مغيرة الاحداث منزله سنده اولمغين

مستقبل مجزوم النسبه مشتق من الامر المذكور							
يازه يله جك	سويله يله جك	سويله شه جك	سويله يله جك	اغسه يله جك	كولومه يله جك	طوغوره يله جك	امزره يله جك
مستقبل مؤكد النسبه مشتق من الامر المذكور							
يازه يليس	سويله يليس	سويله شه يليس	سويله يله يليس	اغسه يليس	كولومه يليس	طوغوره يليس	امزره يليس
فعل مربع النسبه مشتق من الامر المذكور							
يازه يله لي	سويله يله لي	سويله شه لي	سويله يله لي	اغسه يله لي	كولومه يله لي	طوغوره يله لي	امزره يله لي
فعل حاده مشتق من الامر المذكور							
يازه يلان	سويله يلان	سويله شه يلان	سويله يله يلان	اغسه يلان	كولومه يلان	طوغوره يلان	امزره يلان
ماضي محسوس النسبه مشتق من الامر المذكور							
يازه ييلدي	سويله ييلدي	سويله شه ييلدي	سويله يله ييلدي	اغسه ييلدي	كولومه ييلدي	طوغوره ييلدي	امزره ييلدي
ماضي منقول النسبه مشتق من الامر المذكور							
يازه ييلش	سويله ييلش	سويله شه ييلش	سويله يله ييلش	اغسه ييلش	كولومه ييلش	طوغوره ييلش	امزره ييلش
فعل مثلث النسبه مشتق من الامر المذكور							
يازه ييله	سويله ييله	سويله شه ييله	سويله يله ييله	اغسه ييله	كولومه ييله	طوغوره ييله	امزره ييله

تبيه ﴿ امر مركب اقتداريك صيغ مختلفه سي بوز اون سكر نوع اولغله فعل امرك قسم اولك صيغى در تيوز طقسان نوع وقسم تائيسك صيغى بديوز اون التى نوع ومصدرلر اتحق مفرد غائب اولغله صيغ مختلفه لري بوز بكرى اوچر نوع وحاصل مصدرك صيغى ايكبوز قرق التى نوع ومشتقات باقىه مسطوردهن هر ريك صيغ مختلفه سي دى فعل امر دن قسم تائيك صيغى مثلى بديوز اون التيشر نوع اولدينى مستبان اولغين هم لفظاً وهم معناً مركب اولان فعل اقتداريك كافه صيغ مختلفه سي سكر يك سكران ايكى نوعه بالغ اوله جفى ظاهر و نمايان اولور ﴿ تفرقه ﴿ بالاده اشعار اولندينى اوزره فعل مركب اقتداريك جزؤ اخيرى اولان (يله) فعلته (مه) حرفى لاحق اولدينى صورته اولغلى لغت جفتايده اخواتى مثلى اثبات وذكر و ممالك عثمانيه ده مستعمل لغته حذف و تقدير واجب اولور (سويله به يله ز سويله به مدز) كې ايمدى لغتين مذكورين بحسب المعنى متحد و بحسب الاستعمال ايكى صورته مفترق اولور صورت اولى (يله) فعلى افعال ناقصه دن (و ير طور) فعللرله بر امر حاضرده اجتماع ايندكلى صورته آكر (يله) فعلى مذكور ايسه كرك (مه) حرفيله مطرف اولسون كرك اولسون (يله) فعلنى ايكى لغته ده تأخير واجب اولور (سويله يي و ير ييلور سويله بوب طور يله ز) كې و اكر مقدر ايسه لغت عثمانيه ده اولدينى كې (يله) فعلنى (و ير طور) فعللر دن مقدم و مؤخر تقدير جاز اولور (سويله به مد يي و ير سويله به مد بوب طور و ير) كې بونلر آكر جه (سويله به يله يي و ير سويله به يله بوب طور و ير) معنارنه ايسه ده (يله) فعلى هم مذكور و همده مقدر اوله رق لغت جفتايده دى استعمال اولندينى بوقدر صورت تايه (يله) فعلى مذكور اولور ايسه افعال ناقصه نمايهدن (كور يازدى) فعللرله اجتماع اينغلى متنوع و اكر مقدر اولور سه مقدم اوله رق فعلين مرقوميسدن هر ريله اجتماعلى جاز اولور (يازمه به كور سويله به مد يي يازدى) كې اشبو فرقدن ايجون

جزء ثانی اعتبار به عدی اولان افعال اقتداریه افعال بسیطه صرسته ثبت و قید اولمشدر **التجی باب**
 امر مرکب ابتداریک و امر مرقومدن مأخوذ و مشتق اولان ماضی محسوس النسبه و ماضی مقول النسبه و فعل
 مثلث النسبه لک صیغ مختلفه سی و احوال سائر می یابنده در معلوم اوله که هر قننی بر حدتک حصوله مسارعیت
 و مبادرت و کوز دیگر جهسته ملازمت انچه بر ذاکدن طلب اولته جفی و قنده اولختی متضمن اولان امر حاضرک اخرینه دیگر
 متضمن اولد یغی نسبت امریه ایله زمانی بالکلیه نزع و خلع ایدن (اه) حرفی الحاق اولتد قدن صکره افعال ناقصه
 نماینده دن (کور) امری ضم و ایصال اولتور (سویله به کور) کنی ایمدی (کور) امری حدث منسوب
 به دن مخلوع و اولختک لوازمندن اولوب جزؤ اولک مدلولنده کائن ابتدار و سرعته مستعمل اولغین و بوجهتله حروف
 مغیره الاحداث منزله سنده اولغین امر مرقوم امر مرکب ابتداری نمایله فعل واحد اولتور و بودخی معلوم اوله که
 حروف مغیره الاحداث (مد) حرفی امر مرکب ابتداریک انقیق جزؤ اولته بالذات و (اه) حرفی واسطه سیله لاحق
 اولغله امر مرکب مرقوم یا وجودی اولور و یا جزؤ اولی اعتبار به ایکی وجه اوزره عدی اولور بوضوئیه امر
 حاضرک صیغ مختلفه سی یوزیتش یدنی نوع اولور

فعل امر مرکب ابتداری المعلوم الوجودی

بازمه کور	سویله به کور	سویله شه کور	سویله نه کور	اغصده به کور	کولومده به کور	طوغوره کور	امره به کور
بازمه کور	سویله به کور	سویله شه کور	سویله نه کور	اغصده به کور	کولومده به کور	طوغوره کور	امره به کور

المعلوم العدی

بازمه کور	سویله به کور	سویله شه کور	سویله نه کور	اغصده به کور	کولومده به کور	طوغوره کور	امره به کور
بازمه کور	سویله به کور	سویله شه کور	سویله نه کور	اغصده به کور	کولومده به کور	طوغوره کور	امره به کور

المعلوم العدی الاقتداری

بازمه کور	سویله به کور	سویله شه کور	سویله نه کور	اغصده به کور	کولومده به کور	طوغوره کور	امره به کور
بازمه کور	سویله به کور	سویله شه کور	سویله نه کور	اغصده به کور	کولومده به کور	طوغوره کور	امره به کور

ماضی محسوس النسبه مشتق من الامر المذكور

بازمه کور	سویله به کور	سویله شه کور	سویله نه کور	اغصده به کور	کولومده به کور	طوغوره کور	امره کوردی
بازمه کور	سویله به کور	سویله شه کور	سویله نه کور	اغصده به کور	کولومده به کور	طوغوره کور	امره کوردی

14

المعلوم العدمی الاقتداری

بازمه یازدی	سویله مدیه	سویله شه مدیه	سویله نه مدیه	اغسه مدیه	کولو مسه مدیه	طوغوره مدیه	امرر مدیه
بازدی	بازدی	بازدی	بازدی	بازدی	بازدی	بازدی	بازدی

المعلوم الوجودی

ماضی متغول النسبه مشتق من الامر المركب المحجور المذكور

بازمه یازمش	سویله مدیه	سویله شه مدیه	سویله نه مدیه	اغسه مدیه	کولو مسه مدیه	طوغوره مدیه	امرر مدیه
بازمش	بازمش	بازمش	بازمش	بازمش	بازمش	بازمش	بازمش

المعلوم العدمی

بازمه یازمش	سویله مدیه	سویله شه مدیه	سویله نه مدیه	اغسه مدیه	کولو مسه مدیه	طوغوره مدیه	امرر مدیه
بازمش	بازمش	بازمش	بازمش	بازمش	بازمش	بازمش	بازمش

المعلوم العدمی الاقتداری

بازمه یازمش	سویله مدیه	سویله شه مدیه	سویله نه مدیه	اغسه مدیه	کولو مسه مدیه	طوغوره مدیه	امرر مدیه
بازمش	بازمش	بازمش	بازمش	بازمش	بازمش	بازمش	بازمش

❖ تنبيه ❖ اشبو ایکی نوع فعل اقتزایدن هر برلر نك صغ مختلف العواناتی يك نقش درت نوع اولدینی صیغه لرینی افعال مرکبه سابقه دن ماضی* مرکب لک صیغ مختلف لرینه تطبیق دن ظاهر وآشکار اولور ❖ مهمه ❖ اشبو فعل مرکب اقتزای اقسامندن وجودی قسمی افعال ناقصه عربیه اقسامندن (کاد) فعلیه خبری اولان مستقبل مجموعی مؤداسنی وعدمی قسمی دخی هم مانافیه ایله مصدر اولان (کاد) فعلیه خبری اولان مستقبل مثبت مجموعی مؤداسنی وهم (کاد) فعلیه خبری اولان مستقبل منی مجموعی مؤداسنی تأدیبه ایدر (زید یازمه یازدی) کبی که (کاد زید یکتب) معناستدر (زید یازمه یازدی) کبی که هم (ما کاد زید یکتب) معناستدر وهم (کاد زید لم یکتب) معناستدر (زید یازمه یازدی) کبی که هم (ما کاد زید بقدر الکتب) وهم (کاد زید لم بقدر

الكتب) معالیه دالدر تکیم فعل مربع النسبه اقسامندن ماضی* مخنن النسبه ايله (اولدی) فعلی مجموعی افعال ناقصه عریه اقسامندن (عسی) فعلیه خبری مستقبل مجموعی مؤداسنی تأدییه ایدر (زید یازمهلی اولدی) کبی که (عسی زید یکتب) معناسنده در شوقدرکه فعل مرکب اقتزایدن جزؤ اخیر واقع اولان (یازدی) فعلی جزؤ اولک مدلولنک وقوعه قرینتی و (کاد) فعلی دخی خبرینک مدلولنک بیه وقوعه قرینتی افاده ایتکله ذکر اولنان (یازدی) فعلی بلافرق (کاد) معناسنه اولور اما معنای قرینت (یازمهلی اولدی) مرکبیک سیکندن مستغاد اولوب اول قرینت ایسه (صار) معناسنی متضمن اولان (عسی) فعلنک مدلولی اولدیغندن لسان ترکیده (عسی) فعلنک مدلولنه موضوع و دال اولان فعل بولنماشدر

﴿ سکرنجی باب ﴾ امر مرکب ثلاثی انواعندن امر حاضر مرکب اضافی* مکرر العملک و امر مرکب مرقومدن مشتق اولان مصدر اصلی و مصدر محفف و حاصل مصدر و فعل حال و مستقبل مرجو النسبه و مستقبل مجزوم النسبه و مستقبل مؤکد النسبه و فعل مربع النسبه و صفت حادثه و ماضی* محسوس النسبه و ماضی* منقول النسبه و فعل ثلث النسبه صیغ مختلفه سی و احوال سائره سی بیانده در معلوم اوله که افعال مرکبه سالف الیساندن انجق امر مرکب اضافینک جزؤ اولی اولان امر حاضرک متضمن اولدیغی حدث و عمل متعدد و مکرر اولهرق مطلوب اولدیغی صورته جزؤ مرقوم آخرته دی (ای) حرفیه یله تکریر اولور (یازی یازی ویر) کبی شوقدرکه احداث عذمیده تعدد و تکریر ممکن و متصور اولدیغندن امر حاضر مرکب اضافی جزؤ اولی اعتباریه عذمی اولدیغی صورته اولجونی تکریر جائز اولر بوصورته امر حاضر مفرد مرکب اضافینک کافه صیغ مختلف العواناتی بوز یتش بدی نوع اولوب او توز برنوی معلوم وجودی اولور (یازی یازی ویر) کبی و یکریمی سکر نوعی مجهول وجودی اولور (یازیلی یازیلی ویر) کبی و اونوز برنوی معلوم عذمی باعتبار الجزؤ اخیر اولور (یازی یازی ویره) کبی و یکریمی سکر نوعی مجهول عذمی باعتبار الجزؤ اخیر اولور (یازیلی یازیلی ویره) کبی و اونوز برنوی معلوم عذمی اقتداری باعتبار الجزؤ اخیر اولور (یازی یازی ویره) کبی و یکریمی سکر نوعی دخی مجهول عذمی اقتداری باعتبار الجزؤ اخیر اولور (یازیلی یازیلی ویره) کبی ایدمی فعل امر مرکب اضافی مکرر العمل دخی فعل امر بسیط مثالی ایکی قسم اولغسله قسم اولک صیغ مختلف العواناتی یدییوز یکریمی نوع اولوب بوز یتش بدی نوعی مفرد مخاطبدر یعنی مارالذکر امر حاضر مفرد در و بوز سکسان طقوز نوعی مفرد غائبدر (یازی یازی ویرسون یازیلی یازیلی ویرهسون) کبی و بوز یتش بدی نوعی جمع مخاطبدر (یازی یازی ویرک یازیلی یازیلی ویرهک) کبی و بوز یتش بدی نوعی دخی جمع غائبدر (یازی یازی ویرسونلر یازیلی یازیلی ویرهسونلر) کبی و قسم ثانیکنک صیغ مختلف العواناتی دخی یک یتش درت نوع اولوب بوز سکسان طقوز نوعی مفرد غائبدر (یازی یازی ویره یازیلی یازیلی ویرهیه) کبی و بوز یتش بدی نوعی مفرد مخاطبدر (یازی یازی ویرهسک) کبی و بوز یتش بدی نوعی مفرد متکلمدر (یازی یازی ویرهیم) کبی و بوز یتش بدی نوعی جمع غائبدر (یازی یازی ویرهلر) کبی و بوز یتش بدی نوعی جمع مخاطبدر (یازی یازی ویرهسکر) کبی و بوز یتش بدی نوعی دخی جمع متکلمدر (یازی یازی ویرهیم) کبی بوتقدیرجه فعل امر مرکب اضافی* مکرر العملک کافه صیغی یک یدییوز طقسان درت نوعه بالغ اولور وینه مصدر اصلی ايله مصدر محفف (الاسماء الظواهر کلها غیب) مصداقی اولملیه انجق غائب و اسماء اجناسندن اولملیه انجق مفرد اولدقندن هر برینک صیغ مختلف العواناتی امر غائب مثالی بوز سکسان طقوز نوع معلوم و مجهول قسملری اولوب التمش اوج نوعی وجودی و التمش اوج نوعی عذمی و التمش اوج نوعی دخی عذمی اقتداری اولور و حاصل مصدر مفرد غائب اولدیغی کبی جمع غائب دخی اولدیغندن صیغ مختلف العواناتی اوج بوز یتش سکر نوع اولوب بوز یکریمی التی نوعی وجودی و بوز یکریمی التی نوعی عذمی و بوز یکریمی التی نوعی دخی عذمی اقتداری اولور و مشتقات تسعه باقیددن هر برینک صیغ مختلف العواناتی دخی

فعل مرکب اضافی استمراری موقت ایکی قمتندن هر رینک صیغ مختلفه سی فعل مرکب اضافی استمراری انتشارینک ایکی قمتندن هر رینک صیغی مثلاً ویکرمی سکر یک بشیوز درت نوع اولش اولور **تنبیه** (طور) امری اگر لفظاً و یا تقدیراً (اوب) حرفیله نسبتندن وز مالدن بالکلیه مخلوع اولان امر حاضر بسیطه و مرکبه لاحق اولور سه استقرار انتشاری بی متضمن اولدیغی و اگر (آه) حرفیله نسبتندن وز مالدن مخلوع اولان امر حاضر بسیطه و مرکبه لاحق اولور سه استمرار موقتی متضمن اولدیغی ابتداء مقصوده مذکور توملده دن مستبان و موارد استعمالدن ظاهر و نمایان اولور **اون برنجی باب** امر حاضر مرکب ثلاثی انواعندن امر مرکب اضافی اقتدارینک و امر مرکب مرفومدن مأخوذ و مشتق اولان مصدر اصلی و مصدر مخفف و حاصل مصدر و فعل حال و مستقبل مرجو النسبه و مستقبل مجزوم النسبه و مستقبل مؤکد النسبه و فعل مریم النسبه و صفت حادته و ماضی محسوس النسبه و ماضی منقول النسبه و فعل ثلاث النسبه نک صیغ مختلف العتواناتی و احوال ساره سی بیانددر معلوم اوله که امر حاضر مرکب اقتداری مذکورک صیغ مختلفه سی ممالک عثمانیه مستعمل اولان لغته یوز یتش بدی نوع اولوب الی طغوز نوعی وجودی اولور (هله یازی ویره ییل یازیلی ویره ییل) کبی والی طغوز نوعی عدمی باعتبار الجزؤ الاول اولور (هله یازمه ییل) کبی و چغتای لغته جزؤ اخیر اعتباریله دخی عدمی اولغه امر مرکب مرفومک صیغی ایکوز اوتوز التی نوع اولور (یازی ویره ییل) کبی بوسورنده ممالک عثمانیه مستعمل اولان لغته فعل امر دن قسم اولک صیغ مختلفه سی بدی یوز یکرمی نوع اولوب یوز یتش بدی نوعی مفرد مخاطب یعنی مار الذکر امر حاضر مفرد اولور و یوز سکسان طغوز نوعی مفرد غائب اولور (یازی ویره ییلسون) کبی و یوز یتش بدی نوعی جمع مخاطب اولور (یازی ویره ییلک) کبی و یوز یتش بدی نوعی جمع غائب اولور (یازی ویره ییلسونلر) کبی و قسم ثانیستک صیغ مختلفه سی دخی یک یتش درت نوع اولوب یوز سکسان طغوز نوعی مفرد غائب اولور (هله یازی ویره ییل) کبی و یوز یتش بدی نوعی مفرد مخاطب اولور (بلکه یازی ویره ییله سک) کبی و یوز یتش بدی نوعی مفرد متکلم اولور (یازی ویره ییلهم) کبی و یوز یتش بدی نوعی جمع مخاطب اولور (یازی ویره ییله سک) کبی و یوز یتش بدی نوعی دخی جمع متکلم اولور (یازی ویره ییلهم) کبی و اون ایکی نوع مشتقندن مصدر اصلی ایلله مصدر مخففدن هر ری ایقی مفرد غائب اولور هر رینک صیغ مختلفه سی یوز سکسان طغوز نوع و حاصل مصدر جمع غائب دخی اولغه صیغ مختلفه سی اوچوز یتش نوع و مشتقات تسعه باقیددن هر رینک صیغ مختلفه سی دخی فعل امر دن قسم ثانیستک صیغی مثلی یک یتش درت نوع اولور بوسورنده فعل مرکب اضافی اقتداری ثلاثیک کافه صیغی اون ایکیک ایکوز اون التی نوع اولش اولور **اون یکنجی باب** امر حاضر مرکب ثلاثی انواعندن امر مرکب اضافی ابدارینک و امر مرکب مرفومدن مأخوذ و مشتق اولان ماضی محسوس النسبه و ماضی منقول النسبه و فعل ثلاث النسبه نک صیغ مختلف العتواناتی و احوال ساره سی بیانددر معلوم اوله که امر حاضر مرکب مرفومک جزؤ اخیر اولان (کور) امرینه (مد) حرفی بحسب السماع لاحق اوله مد یغندن امر حاضر مرفومک صیغ مختلف العتواناتی ایکوز طبقان بش نوع اولوب اوتوز بر نوعی معلوم وجودی اولور (یازی ویره کور) کبی و یکرمی سکر نوعی مجهول وجودی اولور (یازیلی ویره کور) کبی و اوتوز بر نوعی معلوم عدمی باعتبار الجزؤ الاول اولور (یازمه ییل ویره کور) کبی و یکرمی سکر نوعی مجهول عدمی باعتبار الجزؤ الاول اولور (یازمه ییل ویره کور) کبی و اوتوز بر نوعی معلوم عدمی اعتباری باعتبار الجزؤ الاول اولور (یازمه ییل ویره کور) کبی و یکرمی سکر نوعی مجهول عدمی اعتباری باعتبار الجزؤ الثانی اولور (یازی ویره ییل ویره کور) کبی و یکرمی سکر نوعی مجهول عدمی باعتبار الجزؤ الثانی اولور (یازیلی ویره ییل ویره کور) کبی

و اوتوز بر نوعی معلوم عدمی اقتداری باعتبار الجزء الثاني اولور (یازی ویره مده کور) کی ویکرمی سکر نوعی
 دخی مجهول عدمی اقتداری باعتبار الجزء الثاني اولور (یازیلی ویره مده کور) کی بوضوح فعل امر دن قسم
 اولک صیغ مختلفه سی یک ایکوز نوع اولوب ایکوز طقسان بش نوعی مفرد مخاطب یعنی امر حاضر مفرد مذکور
 و اوچیز اون بش نوعی مفرد غائب (یازی ویره کورسون) کی وایکوز طقسان بش نوعی جمع مخاطب (یازی
 ویره کورک) کی وایکوز طقسان بش نوعی جمع غائب صیغه لری اولور (یازی ویره کورسونلر) کی و قسم
 ثانیک صیغ مختلفه سی دخی یک بدیز سکسان نوع اولوب اوچیز اون بش نوعی مفرد غائب (یازی ویره کوره)
 کی وایکوز طقسان بش نوعی مفرد مخاطب (یازی ویره کوره سک) کی وایکوز طقسان بش نوعی مفرد متکلم
 (یازی ویره کوریم) کی وایکوز طقسان بش نوعی جمع غائب (یازی ویره کوره ل) کی وایکوز طقسان بش
 نوعی جمع مخاطب (یازی ویره کوریمسکر) کی وایکوز طقسان بش نوعی دخی جمع متکلم صیغه لری اولور
 (یازی ویره کوریم) کی و مصدر اصلی و مصدر محققدن هر بر یک صیغی اوچیز اون بش نوع و حاصل مصدر
 هم مفرد غائب و هم جمع غائب اولغله صیغ مختلفه سی التیوز اوتوز نوع و مشتقات تسعه باقیه دن هر بر یک صیغی دخی
 فعل امر دن قسم ثانیک صیغی مثالی یک بدیز طقسان نوع اولور بوضوح فعل مرکب اضافی اعتبار یک
 کافه صیغی یکرمی بر یک اوچیز التمش نوع اولور * اون اوچیمی باب * امر حاضر مرکب ثلاثی
 انواعدن امر مرکب اضافی اقترابی مهور الاستعمال دن مأخوذ و مشتق اولان ماضی محسوس النسبه
 و ماضی متقول النسبه تک صیغ مختلف العنواناتی واحوال سائر سی بیانده در معلوم اوله که تومنده اشعار
 ویدیجی باید تذکار اولندیجی وجهله حروف مغیره الاحداث منزله سنده بولان افعال ناقصه ثانیه مار الذکر دن
 (یاز) امری آخریه حروف مغیره النسبه منزله سنده اولان افعال ثلاثه دن (ایدی ایش) فعلار دن برله ماضی
 باقیه دن بیان اولان وجه مخصوص اوزره ترکیب و تألیف و ماضیلر دن بر یک صیغه سنه تحویل و تصریف اولغدیجه
 هم امر حاضر بسط و هم امر حاضر مرکبه ضم و الحاق بحسب الاستماع ممنوع اولدیغدن فعل اضافی اقترابی یا ماضی
 محسوس النسبه اولور (یازی ویره یازدی) کی و یاخود ماضی متقول النسبه اولور (یازیلی ویره یازمش)
 کی اعمدی فعلین ماضیین مرقومین جزؤ اخیر لری اولان (یاز) امری اعتباریه عدمی اوله سیبب یا جزؤ اولی
 اعتباریه و یا جزؤ ثانیه اعتباریه ابکی صورته عدمی اولدیغدن هر بر یک صیغ مختلف العنواناتی یک بدیز
 طقسان نوع اولوب یوز سکسان التی نوعی معلوم وجودی اولور (یازی ویره یازدی) کی و یوز بش ابکی
 نوعی مجهول وجودی اولور (یازیلی ویره یازمش) کی و یوز سکسان التی نوعی معلوم عدمی باعتبار الجزء الاول اولور
 الاول اولور (یازمیدی ویره یازدم) کی و یوز بش ابکی نوعی مجهول عدمی باعتبار الجزء الاول اولور (یازمیدی ویره
 ویره یازمشیم) کی و یوز سکسان التی نوعی معلوم عدمی اقتدای باعتبار الجزء الاول اولور (یازمیدی ویره یازمشیم)
 یازدک) کی و یوز بش ابکی نوعی مجهول عدمی اقتداری باعتبار الجزء الاول اولور (یازمیدی ویره یازمشیم)
 کی و یوز سکسان التی نوعی معلوم عدمی باعتبار الجزء الثاني اولور (یازی ویره مده یازدیلر) کی و یوز
 بش ابکی نوعی مجهول عدمی اولور (یازیلی ویره مده یازمشلر) کی و یوز سکسان التی نوعی معلوم عدمی
 اقتداری باعتبار الجزء الثاني اولور (یازی ویره مده یازدق سوبله یی ویره مده یازدکر) کی و یوز بش ابکی
 نوعی مجهول عدمی اقتداری باعتبار الجزء الثاني اولور (یازیلی ویره مده یازمشز سوبله یی ویره مده یازمشکر)
 کی بوضوح فعل مرکب اضافی اقترابیک معانی متنوعه مطلوبه یی افاده ایدن صیغ مختلف العنواناتک
 کافه سی اوچیک بشبوز سکسان نوع اولمش اولور * اون دردیجی باب * امر حاضر مرکب ثلاثی
 اقسامدن امر مرکب استمراری انشاری اقتداریک و امر مرکب مرقومدن مأخوذ و مشتق اولان مصدر اصلی
 و مصدر محقق و حاصل مصدر و فعل حال و مستقبل مرجو النسبه و مستقبل مجزوم النسبه و مستقبل مؤکد النسبه

وفعل دومعان اربعه وصفت حادثه وماضی محسوس النسبه وماضی منقول النسبه وفعل مثلث النسبه صیغ مختلفه سی واحوال سائرهمی بیانده در معلوم اوله که ایکنجی باده ذکر اولدینگی اوزره امر حاضر مرکب استقراری انتشارینک صیغ مختلفه سی وجودی وجزؤ اولی و تالیسی اعتبارله هم عدمی ساذج وهم عدمی اقتداری نوعرینه منقسم اولغله مجموع صیغی ایکبوز طقسان بش نوع اینسده جزؤ اولی و اخیرى اعتبارله عدمی اقتداری اولان نوعره (پیل) امرینی الحاق ایته بحسب القیاس منتهج اولدینگی کبی بحسب السماع دخی (اوب) حرفنی حذف واجب اولان نوعره دخی الحاق ایته منتهج اولدینندن امر حاضر مرکب استقراری انتشارینک صیغ مختلفه سی الی طقوز نوع اولوب اوتوز بر نوعی معلوم عدمی باعتبار الجزؤ الثانی اولور (یازوب طورمه ییل) کبی ویکرمی سکر نوعی مجهول عدمی باعتبار الجزؤ الثانی اولور (یازیلوب طورمه ییل) کبی بو صورتده فعل امر دن قسم اولک صیغی ایکبوز قرق نوع اولوب الی طقوز نوعی مفرد مخاطب اولور یعنی امر حاضر مفرد اولور و التمش اوج نوعی مفرد غائب اولور (یازوب طورمه ییلسون) کبی و الی طقوز نوعی جمع مخاطب اولور (یازوب طورمه ییلک) کبی و الی طقوز نوعی دخی جمع غائب اولور (یازوب طورمه ییلسونتر) کبی وقسم تاینک صیغ مختلفه سی ایله ماضی محسوس النسبه دن وماضی منقول النسبه دن وفعل مثلث النسبه دن هر برینک صیغ مختلفه سی اوچیوز الی سکر نوع اولوب التمش اوج نوعی مفرد غائب اولور (یازوب طورمه ییله یازوب طورمه ییلدی یازوب طورمه ییلش یازوب طورمه ییلسمه) کبی و الی طقوز نوعی مفرد متکلم اولور (یازوب طورمه ییلیم یازوب طورمه ییلدم ییلشم ییلسمه) کبی و الی طقوز نوعی مفرد مخاطب اولور (یازوب طورمه ییله سک یازوب طورمه ییلدک ییلشک ییلسمک) کبی و الی طقوز نوعی جمع غائب اولور (یازوب طورمه ییلهر ییلدیر ییلشیر ییلسمه) کبی و الی طقوز نوعی جمع متکلم اولور (یازوب طورمه ییلهم ییلدکم ییلشکم ییلسمکم) کبی و الی طقوز نوعی جمع مخاطب اولور (یازوب طورمه ییله سکر ییلدیکر ییلشسکر ییلسمکر) کبی و مصدر اصلی ایله مصدر مخفدن هر برینک صیغی دخی انجیق مفرد غائب اولور یله یوز سکسان طقوز نوع اولوب التمش اوج نوعی وجودی اولور (یازوب طوره ییلک ییلله) کبی و التمش اوج نوعی جزؤ ثانی اعتبارله عدمی اولور (یازوب طورمه ییلک ییلله) کبی و حاصل مصدرک یوز سکسان طقوز نوعی مفرد غائب و یوز سکسان طقوز نوعی جمع غائب صیغه سی اولوب یوز یکرمی التی نوعی وجودی اولور (یازوب طوره ییلش ییلشیر) کبی و یوز یکرمی التی نوعی جزؤ ثانی اعتبارله عدمی اولور (یازوب طورمه ییلش ییلشیر) کبی و مشتقات سته باقیه دن هر برینک صیغ مختلفه سی دخی اوچیوز الی سکر نوعی وجودی و اوچیوز الی سکر نوعی جزؤ اول اعتبارله عدمی و اوچیوز الی سکر نوعی جزؤ ثانی اعتبارله عدمی اولوب جعاً یک بتمش درت نوع اولغله فعل مرکب استقراری انتشاری اقتدارینک کافه صیغ مختلف العنواناتی سکر یک سکر یوز بتمش ایکی نوع اولور و اون بشنجی باب و امر حاضر مرکب ثلاثی انواعندن امر حاضر استقراری انتشاری اقتدارینک و امر مرقومدن مأخوذومشتقی اولان ماضی محسوس النسبه وماضی منقول النسبه وفعل مثلث النسبه دن صیغ مختلفه سی واحوال سائرهمی بیانده در معلوم اوله که افعال ناقصه دن (کور) امری امر حاضر مرکب استقراری انتشاری اقتدارینک (اوب) حرفنی حذف واجب اولان قسمله الحاق اولغله بحسب السماع منتهج اولدینندن امر مرکب استقراری انتشاری اقتدارینک الی طقوز نوعی جزؤ تالیسی اعتبارله عدمی ساذج و الی طقوز نوعی بنه جزؤ تالیسی اعتبارله عدمی اقتداری صیغی اولور (یازوب طورمه کور یازوب یاکه مده کور) کبی بو صورتده فعل امر دن قسم اولک صیغی درنیوز سکسان نوع اولوب یوز اون سکر نوعی مفرد مخاطب و یوز اون سکر نوعی جمع مخاطب و یوز یکرمی التی نوعی مفرد

غائب و یوز اون سکر نوعی جمع غائب اولور (یازوب طورمهده کور یازوب طورمهده کورک یازوب یاتمهده کورسون یازیلوب طورمهده کورسونلر) کبی وقسم ثانیک صیغی ایله ماضی محسوس النسبه و ماضی منقول النسبه دن و فعل مثلث النسبه دن هر بریک صیغی دخی یدییوز اون الی نوع اولوب یوز یکریمی الی نوعی مفرد غائب اولور (یازوب طورمهده کوره کوردی کورمش کورسه) کبی و یوز اون سکر نوعی مفرد متکلم اولور (یازوب طورمهده کوردم کوردم کورشم کورسدم) کبی و یوز اون سکر نوعی مفرد مخاطب اولور (یازوب طورمهده کوردک کوردک کورمشک کورسک) کبی و یوز اون سکر نوعی جمع غائب اولور (یازوب یاتمهده کورهل کوردیل کورمشل کورسدل) کبی و یوز اون سکر نوعی جمع متکلم اولور (یازوب یاتمهده کوردم کوردک کورمشز کورسک) کبی و یوز اون سکر نوعی دخی جمع مخاطب اولور (یازوب طورمهده کورسکر کوردیکز کورمشکر کورسکز) کبی پس اقادات واقعه دن و امثله مسروده دن مستبان اوله جغی وجهه فعل مرکب استقراری انتشاری ابتدایک معانی متوعده بی افاده ایدن صیغ مختلف العوائیک کافه سی اوجیک اوجیوز قرق درت نوع اولور * اون بدنجی باب * امر حاضر مرکب ثلاثی اتواعندن امر حاضر مرکب استقراری انتشاری اقترای مهجور الاستعمالدن مأخوذ و مشتق اولان ماضی محسوس النسبه و ماضی منقول النسبه ک صیغ مختلفه سی و احوال سائر سی بیانده در معلوم اوله که افعال ناقصه ثمانیه دن مهجور الاستعمال (یاز) امرندن مشتق اولان (یازدی یازمش) ماضیلرینی (کور) امری کبی امر مرکب استقراری انتشاری اقسامندن (اوب) حرفی حذف واجب اولان فعله بحسب السماع الحاق ممنوع اولد یغندن ماضی مرکب استقراری انتشاری اقترای محسوس النسبه و منقول النسبه دن هر بریک صیغ مختلفه سی دخی اوجیوز الی سکر نوعی جزو ثانی اعتباریه عدمی ساذج و اوجیوز الی سکر نوعی ینه جزو ثانی اعتباریه عدمی اقتداریه جمعاً یدیسوز اون الی نوع اولوب یوز یکریمی الی نوعی مفرد غائب (یازوب طورمهده یازدی یازوب طورمهده یازمش) کبی و یوز اون سکر نوعی مفرد متکلم (یازوب یاتمهده یازدم یازوب یاتمهده یازشم) کبی و یوز اون سکر نوعی مفرد مخاطب (یازوب طورمهده یازدک یازوب طورمهده یازمشک) کبی و یوز اون سکر نوعی جمع غائب (یازوب طورمهده یازدیل یازمشل) کبی و یوز اون سکر نوعی دخی جمع مخاطب صیغه لری اولور (یازوب طورمهده یازدک یازمشکر) کبی بوصورنده فعل مرکب استقراری انتشاری اقترایک معانی متوعده مطلوبه بی افاده ایدن صیغ مختلفه مستعمله سی یک درنیوز اوتوز ایکی نوع اولمش اولور * اون بدنجی باب * امر حاضر مرکب رباعی اتواعندن امر حاضر مرکب اضافی استقراری انتشاری مکرر العملک و امر حاضر مرکب مرفومدن مأخوذ و مشتق اولان مصدر اصلی و مصدر محقق و حاصل مصدر و فعل حال و مستقبل مرجو النسبه و مستقبل مجزوم النسبه و مستقبل مؤکد النسبه و فعل ذومعان اربعه و صفت حاده و ماضی محسوس النسبه و ماضی منقول النسبه و فعل مثلث النسبه ک صیغ مختلف العوائیک و احوال سائر سی بیانده در معلوم اوله که احداث عدمیه تکرر و تکثیر متصور اولد یغندن امر مرکب مذکور جزئین مکررن اعتباریه عدمی اولوب یازجوز ثانی اعتباریه و یازجوز اخیر اعتباریه عدمی ساذج و عدمی اقتداریه اولقله صیغ مختلفه سی ایکبوز طقسان بش نوع اولوب الی طقوز نوعی وجودی اولور (یازی یازی ویرطور) کبی والی طقوز نوعی جزو ثالث اعتباریه عدمی اولور (یازی یازی ویرمه طور) کبی والی طقوز نوعی ینه جزو ثالث اعتباریه عدمی اقتداریه اولور (یازی یازی ویروب یاتمه) کبی والی طقوز نوعی دخی ینه جزو اخیر اعتباریه عدمی اقتداریه اولور (یازی یازی ویروب طورمهده) کبی بوصورنده فعل امرندن قسم اولک صیغ مختلفه سی یک ایکبوز نوع اولوب ایکبوز طقسان بش نوعی مفرد مخاطب یعنی امر حاضر

مفرد و اوجیوز اون بش نوعی مفرد غائب (یازی یازی وروب طورمه سون) کبی وایکیوز طقسان بش نوعی جمع مخاطب (یازی یازی وروب طورمه یك) کبی وایکیوز طقسان بش نوعی جمع غائب صیغه لری اولور (یازی یازی وروب طورمه سونلر) کبی وقسم ثانیك صیغ مختلفه سی دخی يك یدیوز طقسان نوع اولوب اوجیوز اون بش نوعی مفرد غائب وایکیوز طقسان بشر نوعی دخی مفرد متکلم ومفرد مخاطب وجمع غائب وجمع متکلم وجمع مخاطب صیغه لری اولور (یازی یازی وروب طورمه یه یازی یازی وروب طورمه ییم یازی یازی وروب طورمه یسك یازی یازی وروب طورمه یله یازی یازی وروب طورمه یلم یازی یازی وروب طورمه یسکر) کبی ومصدر اصلی اله مصدر مخفف اتجق ومفرد غائب اولغله هر برینك صیغ مختلفه سی اوجیوز اون بش نوع وحاصل مصدر جمع غائب دخی اولغله صیغ مختلفه سی التیوز اونوز نوع ومشتقات تسعة باقیه دن هر برینك صیغ مختلفه سی دخی فعل امر دن قسم ثانیك صیغی مثلی يك یدیوز طقسان نوع اولغله فعل مرکب اضافی استمراری انتشاری مکرر العملک معانی متنوعیه دلالت ایدر صیغ مختلفه سناک کافه سی بکرمی یسك اوجیوز التمش نوع اولور تابه فعل امر دن قسم اولك يك اکیوز نوع صیغدن درتیوز سکسان نوعنده (اوب) حرفنی ذکر ویدیوز بکرمی نوعنده حذف واجب ایدیکی وقسم ثانیك وكذا ماضی محسوس النسبه ومقول النسبه وفعل مثلث النسبه دن هر برینك يك یدیوز طقسان نوع صیغه لری یدیوز اون التیشتر نوعنده (اوب) حرفنی ذکر وباقی يك بش دردر نوعنده حذف لازم وواجب ایدیکی ومصادر يك اکیوز التمش نوع صیغدن یسك سکر نوع صیغه لری (اوب) حرفنی ذکر واجب وباقی اکیوز الی ایکی نوع صیغه لریه ذکر وحذف جاژ ایدیکی وفعل حالیک يك یدیوز طقسان نوع صیغه ذکر واجب ایدیکی ومشتقات حسه باقیه دن هر برینك يك یدیوز طقسان نوع صیغدن يك درتیوز اونوز ایکیشتر نوعنده ذکر واجب و اوجیوز الی سکرز نوعنده ذکر وحذف جاژ اولدیغی ایکچی بادن یعنی امر مرکب استمراری انتشاری بادن ظاهر و آشکار اولور اون سکرنجی باب امر حاضر مرکب رباعی اتواعندن امر حاضر مرکب اضافی اقتداری مکرر العملک و امر مرکب مرقوم دن مأخوذ ومشتق اولان مصدر اصلی ومصدر مخفف وحاصل مصدر وفعل حال ومستقبل مرجو النسبه ومستقبل مجزوم النسبه ومستقبل مؤکد النسبه وفعل مربع النسبه وصف حادته ماضی محسوس النسبه وماضی مقول النسبه وفعل مثلث النسبه صیغ مختلفه سی واحوال سارمه سی بیانده در معلوم اوله که احداث عسدمه ده تکرر وتکثر منصور اولدیغی جهته (مه) حرفنی جزئین مکررینه لاحق اوله مدیغی کبی جزؤ اخیر اولان (ییل) امرینه لاحق اولدیغی صورته ممالک عثمانیه ده مستعمل اولان لغت ترکیده ده (ییل) فعلی حذف لازم کلدیکندن ووجهته امر مرکب رباعی مذکور امر مرکب ثلاثی اتواعندن امر اضافی مکرر العمل اوله جفندن (یازی یازی ورمه) کبی امر حاضر مرکب اضافی اقتداری مکرر العمل باوجودی اولور (یازی یازی ویره ییل) کبی وباخود جزؤ ثالث اعتباریه عدمی سازج اولور (یازی یازی ویره ییل) کبی بو صورته فعل امر دن قسم اولك صیغ مختلفه سی درتیوز سکسان نوع اولوب بوز اون سکر نوعی مفرد مخاطب یعنی مارالذکر امر حاضر مفرد و بوز بکرمی التی نوعی مفرد غائب (یازی یازی ویره یلسون) کبی و بوز اون سکر نوعی جمع مخاطب (یازی یازی ورمه یسك) کبی و بوز اون سکر نوعی جمع غائب صیغه لری اولور (یازی یازی ورمه یه یلسونلر) کبی وقسم ثانیك صیغ مختلفه سی دخی یدیوز اون التی نوع اولوب بوز بکرمی التی نوعی مفرد غائب (یازی یازی ویره یله) کبی و بوز اون سکر نوعی مفرد متکلم (یازی یازی ورمه ییله ییم) کبی و بوز اون سکر نوعی جمع مخاطب (یازی یازی ورمه یسك) کبی و بوز اون سکر نوعی جمع غائب (یازی یازی ویره ییله) کبی و بوز اون سکر نوعی جمع متکلم (یازی یازی ویره ییله) کبی و بوز اون سکر نوعی جمع مخاطب صیغه لری اولور (یازی یازی ورمه ییله سکر) کبی ومصدر اصلی ومصدر مخفف اتجق ومفرد غائب اولغله هر برینك صیغ مختلفه سی بوز بکرمی التی نوع اولور وحاصل مصدر جمع غائب دخی اولغله صیغ مختلفه سی

ایکبوز الی ایکی نوع اولور و مشتقات تسعة باقیدن هر برینک صیغی دخی فعل امر دن قسم ثالثک صیغی مثالی
 یدیوز اون الی نوع اولقله فعل مرکب اضافی اقتداری مکرر المملک کافه صیغی سکر بیک یوز قرق درت نوع
 اولمش اولور ❖ اون طقوزنجی باب ❖ امر مرکب رباعی انواعندن امر حاضر مرکب اضافی اقتداری
 مکرر المملک و امر مرکب مرقومدن مأخوذ و مشتق اولان ماضی محسوس النسبه و ماضی منقول النسبه و فعل
 مثلث النسبه تک صیغ مختلف العوائق و احوال سائرهمی یاننده در معلوم اوله که امر مرکب مرقوم جزین اولین
 مکررین اعتبارله عدمی ساذج و عدمی اقتداری اوله مدیغی کی حسب السماع جزو اخیری اولان (کور) امری
 اعتبارله عدمی ساذج و عدمی اقتداری اوله مدیغندن یا وجودی اولور و یا جزو ثانی اولان (ور) امری اعتبارله
 عدمی ساذج و عدمی اقتداری اولور بوضوئیه فعل امر دن قسم اولک صیغی یدیوز یکرمی نوع اولوب یوز
 یتش بدی نوعی مفرد مخاطبدر (یازی یازی ویره کور) کی و یوز سکسان طقوز نوعی مفرد غائبدر (یازی یازی
 ویره به کورسون) کی و یوز یتش بدی نوعی جمع مخاطبدر (یازی یازی ویره به کورک) کی و یوز یتش بدی
 نوعی جمع غائبدر (یازی یازی ویره به کورسونل) کی و قسم ثانی الیه مشتقات ثلثه مرقومه دن هر برینک
 صیغ مختلفه سی دخی بیک یتش درت نوع اولوب یوز سکسان طقوز نوعی مفرد غائبدر (یازی یازی ویره کوره
 یازی یازی ویره کوردی یازی یازی ویره کورمش یازی یازی ویره کورسه) کی و یوز یتش بدی نوعی دخی
 مفرد متکلمدر (یازی یازی ویره به کوریم یازی یازی ویره به کوردیم یازی یازی ویره به کورمشم
 یازی یازی ویره کورسدم) کی و یوز یتش بدی نوعی مفرد مخاطبدر (یازی یازی ویره کورسهک یازی
 یازی ویره کوردک یازی یازی ویره کورمشک یازی یازی ویره کورسهک) کی و یوز یتش بدی نوعی جمع
 غائبدر (یازی یازی ویره به کورهل کوردیلر کورمشلر کورسهلر) کی و یوز یتش بدی نوعی جمع متکلمدر
 (یازی یازی ویره کورهلم کورک کورمشز کورسهک) کی و یوز یتش بدی نوعی دخی جمع مخاطبدر (یازی
 یازی ویره کوره سکر کوردیکر کورمشکر کورسهکر) کی پس بیان مذکور دن مستبان اولدیغی اوزره
 فعل مرکب اضافی اقتداری مکرر المملک کافه صیغی بشیک اون الی نوع صیغ مختلفه سی اولمش اولور
 ❖ یکرمنجی باب ❖ امر حاضر مرکب رباعی انواعندن معجور الاستعمال اولان امر مرکب اضافی اقترابی
 مکرر المملدن مأخوذ و مشتق اولان ماضی محسوس النسبه و ماضی منقول النسبه تک صیغ مختلفه سی و احوال سائرهمی
 یاننده در معلوم اوله که ماضیین مرقومین جزین اولین مکررین اعتبارله عدمی اوله مدیغی کی جزو اخیری اولان
 (یازدی) فعلی جهنندن دخی عدمی اوله مدیغندن یا وجودی اولور و یا جزو ثانی اولان (ور) امری اعتبارله
 عدمی ساذج اولور و یا عدمی اقتداری اولور بوضوئیه هر برینک صیغی بیک یتش درت نوع اولوب یوز سکسان
 طقوز نوعی مفرد غائب اولور (یازی یازی ویره یازدی یازمش) کی و یوز یتش بدی نوعی مفرد متکلم اولور
 (یازی یازی ویره به یازدم یازمشم) کی و یوز یتش بدی نوعی مفرد مخاطب اولور (یازی یازی ویره به یازدک
 یازمشک) کی و یوز یتش بدی نوعی جمع غائب اولور (یازی یازی ویره یازدیلر یازمشلر) کی و یوز یتش
 بدی نوعی جمع متکلم اولور (یازی یازی ویره به یازدق یازمشز) کی و یوز یتش بدی نوعی دخی جمع مخاطب
 اولور (یازیلی یازیلی ویره به یازدیکر یازمشکر) کی ❖ یکرمی رنجی باب ❖ امر حاضر مرکب رباعی
 انواعندن امر مرکب اضافی استقراری منتشر اقتدارینک و امر مرکب مرقومدن مأخوذ و مشتق اولان مصدر اصلی
 و مصدر محقق و حاصل مصدر و فعل حال و مستقبل مرجو النسبه و مستقبل مجزوم النسبه و مستقبل مؤکد النسبه
 و فعل مربع النسبه و صفت حادثه و ماضی محسوس النسبه و ماضی منقول النسبه و فعل مثلث النسبه تک صیغ
 مختلف العوائق و احوال سائرهمی یاننده در معلوم اوله که امر حاضر مرکب اضافی استقراری منتشرک اخرینه
 (بیل) امری ضم و الحاق ائمه بحسب السماع امر مذکورک مشتمل اولدیغی (اوب) حرفی ذکر الیه مشروط

اولدیفندن و ذکر ائمه دخی جزؤ اخیر اعتباریه عدمی ساذج وعدمی اقتداری نوعلرته اولوب وجودی وجزؤ اول وثائی اعتباریه عدمی ساذج وعدمی اقتداری نوعلرته (اوب) حرفنی ذکر منفع اولدیفندن (یازی ووروب طورمه طورمه یازی ویر طور یازمه بی ویر طور یازی ویرمه به طور) کبی وجزؤ اخیر اعتباریه عدمی اقتداری نوعلرته ایسه (یل) امری مقدر اولدیفندن (یل) امری امر مرکب اضافی استقراریک انجیق الی طقوز نوع جزؤ اخیر اعتباریه عدمی ساذج صیغه لرته لاحق و متصل اولوب ماعدالرته التفاق منفع اولور (یازی ووروب طورمه به ییل) کبی بوصورته فعل امر دن قسم اولک صیغ مختلفه سی ایکبوز فرق نوع اولوب الی طقوز نوعی مفرد مخاطبدر والتش اوج نوعی امر غایبدر (یازی ووروب طورمه به یلسون) کبی والی طقوز نوعی جمع مخاطبدر (یازی ووروب طورمه به ییل) کبی والی طقوز نوعی جمع غایبدر (یازی ووروب طورمه به یلسونلر) کبی وقسم ثانینک و ماضی محسوس النسبه نک و ماضی منقول النسبه نک وفعل مثلث النسبه نک صیغ مختلفه لری اوچبوز الی سکرر نوع اولوب التمش اوج نوعی مفرد غائب والی طقوز نوعی مفرد متکلم ومفرد مخاطب وجمع غائب وجمع متکلم وجمع مخاطب صیغه لری اولور ومصدر اصلی ومصدر مخفف انجیق امر غائب اولور لرده هم وجودی هم جزؤ اول وثائی وثالث اعتباریه عدمی اولان صورترده (اوب) حرفنی ذکر اولغله صیغی ایکبوز الی ایکبشر وحاصل مصدر جمع غائب دخی اولغله صیغ مختلفه سی بشبوز درت نوع اولور ومشتقات سنه باقیدن هر رینک صیغی دخی صور اربعه مذکورده (اوب) حرفنی وجوباً وجوازا مذکور اولغله ییک درت بوز اوتوز ایکی نوع اولور بس فعل اضافی استقراری منتشر اقتدارینک معانی متوعه بی افاده ایدن صیغ مختلفه سی اونبریک ایکبوز تمش ایکی نوع اولور ❖ یکریمی ایکبجی باب ❖ امر حاضر مرکب رباعی اوانعدن امر حاضر مرکب اضافی استقراری منتشر ابتدارینک وامر مذکور دن مأخوذ ومشتق اولان ماضی محسوس النسبه وماضی منقول النسبه وفعل مثلث النسبه صیغ مختلفه سی واحوال ساره سی بیانده در معلوم اوله که (کور) امری امر حاضر مرکب اضافی استقراری منتشرک جزؤ اخیر اعتباریه عدمی ساذج وعدمی اقتداری اولان نوعلرته یعنی (اوب) حرفنی ذکر لازم اولان نوعلرته لاحق اولدیفندن و (کور) امریته دخی (مه) حرفنی بحسب السماع لاحق اوله اولدیفندن امر حاضر اضافی استقراری ابتدارینک صیغ مختلفه سی بوز اونسکرر نوع اولوب الی طقوز نوعی عدمی ساذج باعتبار الجزؤ الثالث اولور (یازی ووروب طورمه به کور) کبی والی طقوز نوعی دخی عدمی اقتداری باعتبار الجزؤ الثالث اولور (یازی ووروب طورمه به کور) کبی بوصورته فعل امر دن قسم اولک صیغ مختلفه سی درت بوز سکسان نوع اولوب بوز اونسکرر نوعی مفرد مخاطب اولور وبوز یکریمی الی نوعی مفرد غائب اولور (یازی ووروب طورمه به کورسون) کبی وبوز اونسکرر نوعی جمع مخاطب اولور (یازی ووروب یانه مه به کورک) کبی وبوز اونسکرر نوعی جمع غائب اولور (یازی ووروب طورمه به کورسونلر) کبی وقسم ثانینک صیغی ایله مشتقات ثلثه مرقومه دن هر رینک صیغی دخی بدیسوز اون الی نوع اولوب بوز یکریمی الی نوعی مفرد غائب (یازی ووروب طورمه به کوره کوردی کورمش کورسه) کبی وبوز اونسکرر نوعی مفرد متکلم (یازی ووروب طورمه به کوره کوردی کورمش کورسه کوردم کورشم کورسم) کبی وبوز اونسکرر نوعی مفرد مخاطب (یازی ووروب یانه مه به کوره سک کوردک کورمشک کورسدک) کبی وبوز اونسکرر نوعی جمع غائب (یازی ووروب طورمه به کوره کوردی کورمش کورسه کوردم کورشم کورسم) کبی وبوز اونسکرر نوعی جمع متکلم (یازی ووروب طورمه به کوره کوردک کورمش کورسه کوردم کورشم کورسم) کبی وبوز اونسکرر نوعی دخی جمع مخاطب اولور (یازی ووروب طورمه به کوره سک کوردی کورمش کورسه کوردم کورشم کورسم) کبی پس بیان مذکور دن مستبان اولدیفنی اوزره فعل مرکب اضافی استقراری منتشر ابتدارینک معانی متوعه به دلالت ایدن صیغ مختلفه سنک کافه سی اوچبوز فرق درت نوع اولور ❖ یکریمی اوچبجی باب ❖ امر حاضر

صیغه سنی اوتوز درت بیکه قریب صیغ مختلفه به تحویل ایله اول امرک معناسنه مناسب اوتوز درت بیکه قریب معانی متوعه تحصیل ائمه و (کول) امریک صیغه سنی التمش بدی بیکه قریب صیغ مختلفه به تحویل ایله معناسنه مناسب التمش بدی بیکه قریب معانی متوعه مطلوبه بی تحصیل ائمه و (سویله) امریک صیغه سنی دخی یوز بیکه قریب صیغ مختلفه به تبدیل و تحویل ایله متضمن اولدیغی معنایه مناسب یوز بیکه قریب معانی متوعه مطلوبه بی تحصیل ائمه جاز ایدیکی مقصد ثالثه و مقصد رابعه ثبت و ضبط اولنان امله مرتبه وافادات واقعه دن ظاهراً اولور **مطلب** معلوم اوله که افعال ناقصه و افعال مقاربه عریه لر بین المنطقیین (موضوع محمول) استمراره مسمی اولان مبتدا ایله خبره ملازمت ایدوب وصف خبرک ذات مبتدایه نسبتنه وزمانته دلالت ایتدیکی کبی نسبت مرقومه نك جهت و کیفیتنه دخی دلالت ایتلرله انجق نسب زمانیه اولیوب جهات قضیه دخی اولورلر ایدی بالکرت مبتدا ایله خبردن مرکب اولان جمله اسمیه قضیه مطلقه اولوب (زید قائم و بکر بقعد) مثلی اولیوندا ایله خبر افعال ناقصه و مقاربه دن برله مصدر اوله رق جمله فعلیه اولدیغی وقته قضیه موجهه اولور شویه که (کان زید قائماً) جمله سی قضایای موجهه دن قضیه ثبوتیه دواویه و ثبوتیه انقطاعیه اولور (وصار زید قائماً) و آل الطین جراً) جمله لری قضایای موجهه دن قضیه انتقالیه اولور (وما زال زید جالساً) و مابرح بکر قائماً) جمله لری قضایای موجهه دن قضیه دواویه استعدادیه اولور (وعسی زید یخرج) جمله سی قضایای موجهه دن قضیه اقتزاییه رجائیه اولور (وکاد زید یضحک) و هلهل بکر یبکی) جمله لری قضایای موجهه دن قضیه اقتزاییه جزیه اولور (وطفق زید یکتب) و اخذ بکر لیقرأ) جمله لری دخی قضایای موجهه دن قضیه اقتزاییه شروعه اولور قالدیکه متعلقات فعلدن مفاعیل خمس و حال و خصوصیه تمیز صریحاً احداث منسوب بهای تقیید و ضماً جمله نك و مرکبات سائر نك متضمن اولدقاری نسبتلرک کیفیات و جهاتلرله دلالت ایتلرله (زید ضارب ضربه بکر قاتل عمرو) خالد قائم علی القرس زید قائم یوم الجمعة بکر قاعد امام المسجد النمر مختصت حین جیلولة الارض یننه وین الشمس زید ذاهب لسمن عمرو قاری قاعداً خالد حسن وجهاً) مثلی متعلقات مرقومه افعال ناقصه و افعال مقاربه مثلی جهات قضیه دن و اولتعلقاتی مشتمل اولان جمله لر دخی قضایای موجهه دن معدود اولق نظام لسانه اوفق کورینور ايسه ده افعال ناقصه ایله افعال مقاربه جمله نك اجزاء اصلیه و قوامندن اولوب و متعلقات مذکوره اجزاء عارضه وزائده دن اولملرله افعال ناقصه ایله افعال مقاربه جهات قضیه دن عد و اعتبار اولدیغی مثلی متعلقات مذکوره جهات قضیه دن عد و اعتبار اولنماشدر بوصورته منطق یونایدن لسان عربیه نقل و ترجمه اولنمش اولان علم منطقده لسان عربیه واقع قضایای موجهه نك ذکر اولغویه لسان عربیه مفاعیل و متعلقات ایله مقید اولان جمله نك و خصوصیه لسان عربیک نظامنه مخالف قیودات ایله مقید اولان جمله نك قضایای موجهه نامیه تراکيب عربیه صره سنده ثبت و ضبط اولملری مترجملرک و مترجملرک کلاملری نفیید ایدن ذواتک برلسانده بولنان نسب مخصوصه و جزیه نك دوالی اولان هیئات کلیه افرادیه و ترکیبیه و حروفک و حروفه مشابه اولان اسماء افعالک بطبقه مؤداتی تأدیه و افاده ایدر دواتک لسان اخرده بولنمسی اعتقادلرندن نشئت ایتش ایدیکی مستبدر

❖ مقصد خامس ❖

کلمات اشتقاقیه اسمیه دن اسماء منسوبه نك و کلمات مضمره نك اقسام و احکامی بیاننده در که ایکی بابده ذکر اولنور
❖ برنجی باب ❖ اسماء منسوبه نك اقسام و احکامی بیاننده در معلوم اوله که اسم منسوب شول اسمدر که اخرینه (لی یالو منر ایچی نجاج جل قل سال سول کواقی لک) حرفلرندن برینک حقوق و انضمامیه مدلولنه صور اتی الیابندن بر صورتله انتساب و اختصاصی اولان ذات مبهمه بی متضمن اوله (عثمانی کویلو یاغلی صولی یاغیز صومرز یاغچی صویجی برنجی انکچی صفر نجاج طوشانجل اولو یجل قوشقل قومال بوقسول قاره کواقیل کجه لک) کبی ایدی

SON SÖZ

Bir dilin en önemli unsurlarının başında şüphesiz gramer gelmektedir. Bunun içindir ki dille ilgili çalışmaların büyük bir bölümünü dilbilgisi kitapları oluşturur. Bu eserlerin hazırlanması da şüphesiz ki belirli kurallar dahilinde olması kaçınılmazdır. Çalışmamıza konu olan Abdurrahman Fevzi Efendi'nin *Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan* adlı eseri Türk dilinin kurallarının teşekkül noktasını oluşturan eserlerden olduğu söylenebilir. Abdurrahman Fevzi Efendi'den önce Türk dili gramerinin oluşmasında mühim bir öneme sahip olan 16. Yüzyılda yaşamış Bergamalı Kadri ve 19. yüzyılda yaşamış Ahmet Cevdet Paşa da Türk gramerciliğinin oluşumda öncelikli bir yere sahip olan diğer bilginlerdir. İncelediğimiz eserin 145.-163. sayfaları bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Abdurrahman Fevzi Efendi'nin eserinde izlediği metot Türk gramerciliği yönünden oldukça mühimdir. Eserde anlam ayrılıklarını belirtmek için Arapça köklerden türetilen kelimeler mevcuttur. Buna istinaden teşekkül eden gramer terimleri de önemli bir yere sahiptir. Bu durum günümüzün gramer terimlerini ve kurallarını da şekillendirmesi açısından dikkate şayandır. Eserde bütün yapım ve çekim ekleri farklı terimlerle kullanılmış, şekiller için de ayrı terimlerle karşılanmıştır.

Araştırmamıza konu olan eserde yazar, şu önemli hususlara dikkat çekmiştir: Türkçe ve Arapçadaki ses değerlerinin karşılaştırılarak yeni bir alfabenin oluşturulması düşüncesini dile getirmiştir. Dilbilgisi başlığının altında sarf (yapı bilgisi), nahv (söz dizimi), ıstıkak (türetme bilgisi) ve imlanın birleştirilmesini ve ayrıca voyel(ünlü)'lerin kullanılmasının zorunlu olması gerektiği konusundaki düşünceleri de diğerlerini destekler niteliktedir.

Abdurrahman Fevzi Efendi'nin gramer hakkında ortaya koyduğu bütün bu tespitler ve dile getirdiği öneriler, Türk dilbilgisi açısından dikkate şayandır.

KAYNAKÇA

Abdurrahman Fevzi Efendi, **Mikyâsu'l-Lisan Kıstâsu'l-Beyan**, İstanbul, Mahmud Beg Matbaası, 1882.

Adaklı, Emrah, **Mikyasu'l-Lisan Kıstasu'l-Beyan, Kütahyalı Abdurrahman Fevzi, Giriş - Metin (2-47 s.) - Terimler Sözlük Dizini – Sözlük, Tıpkıbasım, Yüksek Lisans Tezi, YDÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Lefkoşa, 2010.**

Aksan, Doğan, **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**, TDK Yayınları, Ankara, 2009.

Atalay, Besim, **Türk Dili Kuralları I**, İstanbul, 1931.

Ateş, Ahmed; Çetin Nihad M. ve Yazıcı, Tahsin, **Arapça Dil Bilgisi I**, İstanbul, 1964.

Ateş, Ahmed, **Farsça Grameri**, İstanbul, 1982.

Banguoğlu, Tahsin, **Ana Hatlarıyla Türk Grameri**, İstanbul, 1940.

_____, **Gramer Meselesi, İmlâ Meselesi**, İstanbul, 1941.

Bayraktar, Nesrin, **Dil Bilimi**, Nobel Yayınevi, II. Baskı, Ankara, 2006.

Bursalı Mehmet Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, c. I(1333/1914): 243-245.

Deny, Jean, **Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)**, çev. Ali Ulvi Elöve, İstanbul, 1941.

Devellioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara, 1988.

Dilâçar, Agop, **Türk Diline Genel Bir Bakış**, Ankara, 1964.

_____, “Gramer: Tanımı, Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi, Eğitimdeki Yeri ve Tarihçesi”, **TDAY-Belleten**, (1971): 83-145.

Dilmen, İbrahim Necmi, **Genel Dilbilgisi**, 3 c. 1939-1942.

Dizdaroğlu, Hikmet, **Türkçede Fiiller**, Ankara, 1963.

Elöve, Ali Ulvi, (hızl.), **Mikyasü'l-Lisan Kıstasü'l-Beyan**, İstanbul, 1962.

Emre, Ahmet Cevat, **Yeni Bir Gramer Metodu Hakkında Layiha I**, İstanbul, 1931.

Erdem, İlhan, “Mikyâsu'l-Lisân Kıstâsu'l-Beyân'daki Dil Bilgisi Terimleri”, **Turkish Studies/Türkoloji Araştırmaları**, c. 2 (2007): 192-216.

_____, **Mikyâsu'l-Lisân Kıstâsu'l-Beyân (Özet-Metin-Terimler ve Ekler İndeksi)**, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 1998.

_____, “Abdurrahman Fevzi Efendi, Mikyasü'l-Lisan Kıstasü'l-Beyan”, **Türk Dili**, 566 (1999): 155-162.

- Ergin, Muharrem, **Türk Dilbilgisi**, İstanbul, 1958.
- Ergin, Osman, **Türk Maarif Tarihi**, İstanbul, 1977.
- Ertem, Rekin, **Elifbe'den Alfabe'ye Türkiye'de Harf ve Yazı Meselesi**, İstanbul, 1991.
- Gencan, Tahir Nejat, **Dil Bilgisi**, İstanbul, 1975.
- Hacıeminoğlu, Necmettin, **Türk Dilinde Edatlar**, İstanbul, 1984.
- Hatiboğlu, Vecihe, **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, Ankara, 1978.
- Karabacak, Esra, **Ahmet Cevdet Paşa'nın Dil Bilgisi Kitapları**, (yön. Prof. Dr. Mehmet Akalın), Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1986.
- _____, "Ahmet Cevdet Paşa'nın Dilbilgisi Kitapları", **Türklük Araştırmaları Dergisi**, s. 5 (1989): 261-270.
- _____, "Bergamalı Kadri'nin Müyessiretü'l-Ulûm'u ile Ahmet Cevdet Paşa'nın Dil Bilgisi Kitaplarındaki Terimler Üzerine Bir İnceleme", **Türklük Araştırmaları Dergisi**, c. 8 (1997): 253- 283.
- _____, (hızl.), **Bergamalı Kadri, Müyessiretü'l-Ulûm (Giriş-Metin-Sözlük-Terimler Dizini-Tıpkıbasım)**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 801, 2002.
- _____, (hızl.), **Ahmed Cevdet Paşa, Tertîb-i Cedit Kavâid-i Osmâniyye: Giriş-Metin-Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü-Tıpkıbasım**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 883, Ankara, 2007.
- Koç, Mustafa, **Eski Harfli Türkçe Gramer Kitapları ve Terimler Dizini**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994.
- _____, "Abdurrahman Fevzi", **Yaşamları ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi**, İstanbul, c. I (2008): 27-29.
- Kütahyalı Abdurrahman Hoca, çev. Ali Ulvi Elüve, **Mıkyasüllisan ve Kıstasülbeyan**, İstanbul, 1942.
- Levend, Agâh Sırrı, **Türk Dilinin Gelişme ve Sadeleşme Evreleri**, Ankara, 1972.
- Okutan, H. İ., **"Mıkyasü'l-Lisan Kıstasü'l-Beyan - Metin, Metnin Terimler, Ekler İndeksi"**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yeni Türk Dili Anabilim Dalı, İstanbul, 1981.
- Özçam, Çimen, **"Türkiye Türkçesi İle İlgili Gramer Çalışmaları-Bibliyografya Denemesi"**, Türk Dünyası Araştırmaları, s.110 (1995), 121-163.
- Özkan, Nevzat (hızl.), **Ahmet Cevdet Paşa-Fuat Paşa Kavâ'id-i Osmaniye**, Ankara, 2000.
- _____, **Ahmet Cevdet Paşa, Medhal-i Kava'id**, Ankara, 2000.
- Redhouse, Sir James W. A., **A Turkish and English Lexion**, İstanbul, 1978.

- Sami, Şemseddin, **Kâmûs-ı Türkî**, İstanbul, 1899.
- Sarı, Mevlut, **el-Mevârid Arapça-Türkçe Lugat**, İstanbul, 1980.
- Steingass, F. A., **Comprehensive Persian-English Dictionary**, London, 1930.
- Timurtaş, Faruk K., **Osmanlı Türkçesi Grameri**, İstanbul, 1979.
- _____, **Osmanlı Türkçesine Giriş**, İstanbul, 1987.
- Topaloğlu, Ahmet, **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 1989.
- Türk Dil Kurumu, “Gramer İstılahları”, **Türk Dili Seri Belleten**, c. I, s. 7 (1934): 8-12.
- _____, “Gramer (Kuralbilim) Terimleri”, **Türk Dili Seri Belleten**, c. II, s. 1-2 (1940): 63-72.
- _____, “Gramer Terimleri”, **Türk Dili Seri Belleten**, c. II, s. 11-12 (1941): 129-156.
- _____, **Derleme Sözlüğü**, 12 c. Ankara, 1963.
- _____, **Tarama Sözlüğü**, 8 c. Ankara, 1972.
- _____, **Türkçe Sözlük**, 11. Baskı, Ankara, 2011.
- _____, **Yazım Kılavuzu**, 27. Baskı, Ankara, 2012.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, **Kütahya Şehri**, İstanbul 1932.
- Üçok, Necip, **Genel Dilbilim (Lengüistik)**, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2004.
- Vardar, Berke, **Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 1988.

ÖZGEÇMİŞ

Mustafa Topaloğlu, 1983 yılında Rize’de doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini burada tamamladı. Lisans eğitimini 2013 yılında Lefke Avrupa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde tamamladı. Aynı yıl Yakın Doğu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Anabilim Dalı’nda Tezli Yüksek Lisans Programı’na başladı. 2014-2015 Güz döneminde Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi’nde Pedagojik Formasyon Eğitimi Sertifika Programı’nı tamamladı.